

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1922.

Andra kammaren.

Nr 15.

Tisdagen den 7 mars.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 28 nästlidna februari och den 1 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 97, angående ändrad disposition av medel, anvisade till förändring av undervattenssidotuberna å vissa pansarbåtar;

nr 98, angående pension å allmänna indragningsstaten åt fodermarskarna O. H. Ahlbin och K. J. Larsson; samt

nr 103, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

På förslag av herr talmannen, som förmäde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 11 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, riksdagen beslutit tillsätta.

§ 4.

Föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; nämligen

nr 87, angående tillskott till dyrtidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 88, angående dyrtidstillägg åt distriktsveterinärer;

nr 94, angående tillskott till dyrtidstillägg för vissa lantmätare; och

nr 93, angående ändrade bestämmelser för understöd åt nötboskapspremiering och tjurföreningar.

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 96, angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal, yttrade:

Herr Lithander: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har anhållit att vid remissen av denna Kungl. Maj:ts proposition få till andra kammaren rikta några ord. Jag har vid studium av detta aktstycke icke kunnat komma till annat resultat än att, därest vi här följa Kungl. Maj:ts förslag, vi ge oss in i en handel, där vi komma till korta i de flesta avseenden. Här är framlagt ett dokument, på vilket vi ha att svara ett ja eller nej. Det är ett oskiljaktigt helt. Man får icke bryta ut någonting, utan det skall tagas eller förkastas; och jag vill hoppas, att det utskott, som nu går att behandla denna proposition, gör det med den ingående granskning, som detta ämne sannerligen kräver. Det har varit skickliga underhandlare på ömse håll, men det lider icke något tvivel om att ett studium av detta kommer att visa, att det är de ryska underhandlarna, som av gått med segern, att de åt sitt land lyckats att betrygga vinster.

Här står i ingressen, att det är »Kungl. Svenska Regeringen och Ryska Socialistiska Federativa Sovjetrepublikens Regering, vilka båda äro besjälade etc.» Redan detta ordet »båda» böra vi reagera emot. Ty vad är väl den ryska socialistiska federativa sovjetrepublikens regering? Jag skall icke i detta ögonblick ingå på en kritik därav, men jag hoppas, att utskottet vill värdesätta dessa tvenne underhandlande parter på rätt sätt. Det är ingen regering, vald av folket, det är ett fåtal, som sitta där på ett sätt och med en makt samt med bibehållande av denna makt, såsom vi alla känna till. Men dessa representera icke ens ett fåtal procent av hela det stora ryska folket. Vi ha säkerligen här i Sverige ingenting emot att träda i underhandlingar och träffa avtal med vad som är en verklig representation för det ryska folket och för de stora folklager, som nu lida nöd och elände under den regim, som där råder. Det är emellertid en sak, men det som här förelägges oss är en vida annan.

Här står i artikel I, att vi skola bevilja tillträde till vårt land icke längre enbart för en delegation utan vida därutöver. Då frågar jag emellertid den nuvarande regeringen: Huru har det avtal, som vi redan haft, på den punkten följts, och vilka garantier ha vi för att den regering, som suttit förut, under det att det brutits mot de rådande bestämmelserna, skall vara angelägen att i ännu högre grad se till att det avtal, som här föreslås, följes?

Man talar i artikel III om att »under iakttagande av full reciprocitet bevilja tillträde till det område för den andra partens medborgare i och för utövande av handels- och näringsverksamhet etc.» Jag förstår, att det kan vara av värde för ett land att få tillträde till ett annat, där ordnade förhållanden råda, och där kreditförhållandena kunna inge trygghet. Men kan ett beviljande åt våra svenska köpmän eller svenska exportörer av tillträde till Ryssland anses innebära reciprocitet, — i ett land, där kaos råder, och där varje möjlighet till att få rätt är utesluten? Jag har frågat mig: Vilka skola

fara dit? Är det den generation, som varit där, de köpmän och de svenskar, som där ute utstått vedervärdigheter och lidanden, som trotsa all beskrivning, och med sina familjer fått fly över gränsen, glada om de med livet uppnått ett annat land? Är det dessa, som skola tillbaka för att sätta sin lit till samma sovjetregering, som vållat deras ofärd? Eller skola vi vänta, att nästa generation, glömsk av det förutvarande, skall söka sig dit? Detta är, mina damer och herrar, icke full reciprocitet.

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forts.)

Det står i artikel V: »De officiella representanterna, deras medhjälpare, handelsombud etc. samt andra personer i den ena partens tjänst, vilka erhållit tillträde till den andra partens område, skola avhålla sig från att därstädes» d. v. s. här »driva eller understödja någon som helst politisk propaganda». Huru har den saken beaktats av den nuvarande regeringen? Vilka garantier ha vi för att vid ett bifall till propositionen bestämmelserna i artikel V skola i fortsättningen hållas?

Det står också talat om »rättslig verkan» och tillgång till juridisk rätt. Sådan finns hos oss, men den finns icke i Ryssland. — I artikel VI står det, att våra krav skola beaktas i den mån, rättgång redan är anhängiggjord — jag har strukit under ordet »är», ty det betyder, att vad som vid detta kontrakts ingående icke är anhängigt vid domstol kan icke komma på tal. Det är anmärkningsvärt att i detta dokument, som skall läsa oss fast för framtiden — vilket är meningen —, står det icke med ett ord, icke med en siffra berört något av de stora värden, som svenska medborgare där ute berövats, och som den svenska handelskommissionen och den ryska delegationen undersökt, varvid de kommit till belopp, som med de reduceringar, som torde kunna göras för vad som kan vara tvivelaktigt, likväl lågt räknat rör sig mellan 3- och 400 miljoner kronor. Om detta talar man icke ett ord. Den siffran nämnes icke i detta dokument. Man säger bara, att vad som varit förut skall överlämnas att i en ovis framtid göras upp. Det är i alla fall så, när det är förhandlingar människor emellan och länder emellan, att om det är någon, som skyller den andra, skall den saken klareras upp först, innan man gör nya affärer. I varje fall är det kutym i all verksamhet, som icke är inriktad på att enbart göra förlustbringande affärer.

I artikel VII säges: »Penningmedel, varor, fast eller lös egendom, tillhörande medborgare i det ena landet och lagligen införda till eller förvärvade i det andra landet i enlighet med detta avtal, skola icke därstädes vara underkastade — från regeringens eller någon lokal myndighets sida — vare sig konfiskation eller rekvisition utan skäligt vederlag.» Det vill med andra ord säga, att om vi gå med på denna artikel avsäga vi oss rätten att hålla oss skadeslösa framöver, därest vi icke få rätt för det, som ryssarna sedan gammalt skylla oss.

I artikel VIII står det: »Ryska resp. svenska regeringen skall icke vägra visum för genomresa för svenska resp. ryska medborgare, vilka önska genom Ryssland resp. Sverige begiva sig till andra länder etc.» Även här kan man ju icke säga, att det råder någon reciproci-

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forts.)

tet, ty det är väl i relativt mycket få fall, som svenskarna resa, särskilt under nuvarande förhållanden, genom Ryssland till andra länder, medan det för ryssar är en synnerligen lämplig väg att över Sverige bege sig till andra länder. Nog böra vi väl i alla fall ha något mera i vår hand för att reglera denna trafik än vad som ligger däruti, att vi ha förbehållit oss rätt att icke mottaga personer, som äro »non grata», som det heter. Det kan dock hända, att man i något större utsträckning kan behöva vägra personer tillträde till vårt land.

På sidan 14 i den kungl. propositionen nr 96 står det, att svenska regeringen förklarar, »att den, under förutsättning att svenska ministerhotellet i Petrograd och konsulatet i Moskwa på begäran återställdes, icke hade för avsikt att för någon sin fordran beslagtaga guld, som överfördes till Sverige från Ryssland».

Helt nyligen gick genom pressen meddelanden om en stor guld-sändning, och det är ju känt, att det har gått miljoner i guld genom vårt land. Har svenska regeringen icke framställt begäran till ryska sovjet att återställa vad som är svensk statsegendom, eller hur skall man eljest förklara, att det såsom ett nytt avtal tages in i denna proposition, att en månad efter det nya avtalets godkännande skall ryska regeringen överlämna de påtalade byggnaderna? Vi ha redan nu rätt att erhålla dem och behöva icke sluta något nytt avtal för det ändamålet.

På sidan 15 ges det kanske en förklaring till detta för Ryssland så synnerligen förmånliga resultat, vartill man kommit. Det står nämligen där, att i juli månad 1921 riktades genom chefen för härvarande handelsdelegation en hemställan om nytt avtal. Ja, det tror jag det! Det var mycket att vinna, och Ryssland har vunnit på saken, men det är icke från vår sida, som detta spörsmål tagits upp. Blir det ordnade förhållanden i Ryssland, skola vi nog vara med, men under nuvarande kaos varken kan eller vill man godtaga något sådant, som nu förelagts oss.

Man har ängsligt förbigått att »de jure» erkänna det ryska sovjet. Man har dock gått så nära denna gräns som det med diplomatisk fintlighet är möjligt att göra utan att ha jämställt sovjet med andra länder, Frankrike, England och andra stora nationer. I verkligheten ha vi i alla fall — ja, herr talman, jag vill icke använda de starka ord, som saken skulle kräva — likställt detta sovjet så nära det överhuvud taget varit möjligt med andra nationer.

Jag skall icke nu gå in längre på saken, men jag hoppas, att det utskott, som får i uppdrag att pröva detta avtal, vill göra klart för sig, varifrån det guld, med vilket Ryssland betalar, kommer och har kommit. Hur har detta guld, som man alltså erhåller i de fall, då man får verklig valuta, sammanförts och varifrån härstammar det? Det finns, mina damer och herrar, andra värden än de ekonomiska, som det för oss gäller att taga ställning till. Det finns moraliska värden, som det höves ett land att akta på, och jag vill påstå, att vid prövningen av detta dokument bör det momentet icke glömmas.

För min del har jag, herr talman, vid studiet av den nu förelig-

gande handlingen icke kunnat komma till annat resultat än att det den svenska riksdagen och det svenska landet enda värdiga svaret, som kan ges, är ett rent och tydligt nej.

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

(Forts.)

Herr Engberg: Herr talman, mina herrar! I den kontrovers, som den föregående ärade talaren öppnade med regeringsbanken, tänker jag icke blanda mig. Jag förmodar, att om man anser hans uttalanden det förtjäna, man också ger honom det rätta svaret på hans framförda anmärkningar. Jag skulle för min del endast såtillvida vilja ingripa i detta mellanhavande, att jag skulle vilja framföra en lyckönskan till herr Lithander för att han efter så många skiftelser i sitt politiska liv har kommit till samma resultat som vi andra, nämligen ett erkännande av den folkvalda regeringen, ett erkännande av demokratin såsom något förnämligare än det absolutistiska ideal, till vilket herr Lithander och hans meningsfränder för icke alls så många år sedan bekände sig.

När herr Lithander i slutet av sitt anförande slår sig till ridare för den moraliska synpunkten i denna fråga, så tror jag, att det också kan vara skäl att höja ett varningens ord. Jag misstänker, att hans betraktelsesätt lämpligast bör bedömas utifrån, en åskådning, som herr Lithander vet, att jag åtminstone omfattar, och som populärt brukar kallas för den »materialistiska historieuppfattningen». Kläder man av det moraliska omhöljet, så finner man många gånger, och kanske icke med så stor förvåning, att under detta omhölje gömmer sig en hel del andra synpunkter, som i och för sig icke ha direkt med den affischerade moralen att skaffa. Jag tror för min del, att hela det betraktelsesätt, som var bakgrunden till och utgångspunkten för herr Lithanders anförande, nämligen att den nuvarande ordningen i Ryssland är sådan, att vi i anständighetens namn icke skola befatta oss med det landet, att det betraktelsesättet, säger jag, är grundfalskt. Jag tror, mina herrar, att vi först som sist böra lämna det åsido.

För mitt sätt att se, är detta betraktelsesätt intet annat än en senfödd gengångare av det falska betraktelsesätt, som i Europa anlades på den franska revolutionen, då emigrantpolitiken med sina konspirationer vid hoven Habsburg och annorstädes sökte komma revolutionens Frankrike till livs i tro, att man återigen skulle kunna komma tillbaka till den gamla ordningen, i tro, att revolutionen skulle kunna göras om och l'ancien régime återigen upprättas. Det är enligt min uppfattning samma falska föreställning, samma ohistoriska betraktelsesätt, som ligger till grund för herr Lithanders hållning, när han låter framskynta, att den ordning, som nu råder i Ryssland, ändå är något övergående och av tillfällig beskaffenhet, och att vi därför icke skola träda i kontakt med sovjet.

Det är herrarna välbekant, att jag ingalunda kan misstänkas för att hysa några sympatier för den politiska åskådning och de politiska metoder, som komma till uttryck i bolsjevismen, enkanerligen också i Ryssland. Tvärtom! Jag tillhör dem, som bestämt och energiskt ha bekämpat försöken att på västerländsk botten omsätta denna åskådning, och jag gör det alltjämt. Jag skulle dock göra mig

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forts.)

skyldig till ett synnerligen betänkligt betraktelsesätt, om jag icke skulle vilja erkänna vad som nu är ett *historiskt faktum* där borta, erkänna det såsom ett sådant, och också därav draga de slutsatser, som jag bör draga. Jag ber att få fästa uppmärksamheten därpå, att den bolsjevikiska regimen därborta, såvitt man nu kan bedöma den, är som bäst i färd med att omforma sig, att bliva något, som jag skulle tro är *den nya bourgeoisien* i Ryssland, att bliva en regim, som gör den ena eftergiften efter den andra åt andra synpunkter än sina egna ursprungliga. Jag erinrar därom, huru man redan genom ett par dekret i det fallet har tagit de första stegen. Så genom *dekretet av den 21 mars 1921*, då man drog den nödvändiga praktiska konsekvensen av det faktum att privatäganderätten till jorden skulle bestå och med övergivande av det statliga spannmålsmonopolet släppte privata handeln lös, eller dekretet om utarrenderande av statsföretagen — det var av *den 10 juli 1921* — vilket Lenin själv har erkänt vara den enda möjligheten för dem att få industrien att börja resa sig, och samtidigt erkännandet därifrån, att man icke kunde reda sig utan det utländska kapitalet. Man har gjort — det har man ju sett — trevare till den ena koncessionen efter den andra åt utländska koncerner. Man har vidare sett, huru denna regim där borta har funnit sig böra anpassa sig under den ekonomiska situationens tryck, sedan drömmen om »världsrevolutionen» grusats. Man är nu i färd med att söka kontakt med den övriga världen. Vi skulle enligt min uppfattning i en sådan situation alldeles felbedöma läget, om vi nu stirrade oss blinda bara på detta, att detta är ett bolsjevikstyrt land med helt andra representationsformer än våra.

Vad vi hava att fråga oss, det är, huru är det ur svenska synpunkter och huru är det ur vår egen framtids synpunkt möjligt att här nu vägra att söka knyta en kontakt? För det första måste jag ju säga mig, att blott den omständigheten, att detta ofantligt stora Ryssland med sina utomordentligt stora naturtillgångar är avskuret från det internationella ekonomiska sammanhanget, det är icke i ringa grad, utan i utomordentligt hög grad en källa till den allmänna ekonomiska depressionen i världen. Det måste ur allmänna ekonomiska synpunkter, vilken politisk åskådning man än omfattar, sägas vara ett första rangens önskemål, att Ryssland återigen inträder i det produktiva sammanhang och det konsumtions-sammanhang, där det stått. Det är min uppfattning, att i samma mån som vi kunna på något sätt medverka till detta, så medverka vi också på lång sikt och riktigt sätt till att komma ut ur det nuvarande depressionstillståndet i världen.

Det lider icke heller något tvivel om, att, om man alldeles bortser från denna internationella synpunkt och här endast anlägger den nationella, den svenska, det vore en oklokhets att utifrån sådana utgångspunkter som de av herr Lithander antydda säga ett förhandsnej, ett blankt förhandstillbakavisande till detta försök att knyta kontakt. Jag har för min del ingalunda kunnat blunda för att det givetvis i ett sådant avtal, där parterna befinna sig i så olika situation, måste bliva en hel del bestämmelser, som enligt sakens natur, när reciprocitet

ändock skall finnas, ty sådan måste ju råda i dylika avtal, ge *praktiskt* taget större fördelar i vissa avseenden åt den ena parten än åt den andra. Det gör det på det sättet nämligen, att vårt geografiska läge, vårt behov av transitering och dylikt ligger icke på samma plan som den andra avtalsslutande partens. Men det är ju ändock saker, som måste underordnas den *stora* synpunkten. Den stora frågan är, huru det skulle gå, — huru har herr Lithander tänkt sig att det skulle gå? — ifall nu riksdagen skulle säga ett bestämt nej till detta förslag: vad får då riksdagen i stället för detta? Jag föreställer mig, att det skulle praktiskt taget betyda ett alldeles traktatlost tillstånd emellan Sverige och Ryssland, och att vi komma efter i kön av dem som stå och vänta, av alla dessa som bildligt talat *stå på språng* för att komma in i Ryssland, när dörrarna öppnas, för att göra affärer. Vi skulle få komma efter och vänta och icke kunna utnyttja vårt naturliga geografiska läge för att här sätta in till vårt eget lands förmån. Det är alldeles uppenbart, att om man bedömer saken såsom herr Lithander, såsom en *moralisk* fråga eller frågar sig: var har nu detta guld, varmed skall betalas, kommit i fråga? — det är uppenbart, säger jag, om man frågar så, då kommer man också till en slutsats, som ligger alldeles vid sidan om den sak, det här är fråga om. Ty det är för mitt sätt att se nödvändigt, att vi göra klart för oss en sak och det är, att vår ekonomiska framtid tvevelsutan ligger i öster. Om det skall vinnas en förnuftig avsättningsmarknad för svensk exportindustri, var skola vi söka den om icke i detta stora land i öster med dess ofantligt stora och alltjämt stegrade behov av den svenska industriens produkter?

Man behöver endast kasta en blick på den statistik, som finnes för vårt handelsutbyte med Ryssland år 1913, alltså kort tid före världskrigets utbrott, för att finna, att det var dock ett land av stor och växande betydelse för det svenska handelsutbytet. Jag skall be att få anföra några siffror, herr Lithander till begrundande. Det var år 1913 en import av exempelvis ägg, som gick upp till 85,3 procent av hela totalvärdet av äggimporten. Det var en veteimport, som gick upp till 29,3 procent av totalvärdet, det var en import av lin och hampa på 68,9 procent, av smörjoljor till exempel var det för de ljusa 48,8 %, för de mörka 57,6 %, av aspvirke 99,1 %. Jag har tagit några siffror ur högen. Om jag går till några utförselsiffror, så visar det sig, att *metallindustriens* export till Ryssland representerade 70 % av denna industris hela utförsel. Och av exportvärdet för år 1913 inom den grupp av handelsstatistiken, som omfattar fartyg, fordon, maskiner, instrument och dylikt belöpte sig 27,9 % på Ryssland.

Jag kan även taga några andra varuslag. Jag nämner möbler till exempel, av furu eller gran 85,3 %, jag nämner hästräfsor 54 %, jag nämner tändsticksaskar 52,2 %, mjölkskummingsmaskiner 30,3 %, pumpar 46,1 %, skördemaskiner 82 %, slättermaskiner 40,6 %, sågramar 60,6 %, telefonväxlar, telefonväxelbord m. m. 41,6 %, tröskverk 50,9 %, ånglokomobiler 85,5 %, ångturbiner 66,4 %. Ja, dessa siffror borde säga kammarens ledamöter, att man dock icke på sådana boliner, jag

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forts.)

tillägger lösa boliner, som de av herr Lithander här i en hastig vändning utlagda, borde avvisa ett allvarligt försök att återknyta dessa för vår ekonomiska framtid betydelsefulla handelsförbindelser.

Vi hava ju funnit av den motivering, som lämnas till den kungl. propositionen, att det avtal, på vilket det nu föreslagna så att säga är en fortsättning, nämligen Krassinavtalet, gav oss åtskilligt. Det gav oss denna lokomotivbeställning med de därav följande 30 miljoner kronorna och rika arbetstillfällen. Det gav oss därutöver beställningar för 80 miljoner kronor. Jag måste säga, att inför dylika siffror, som visserligen kunna betraktas såsom *relativt* blygsamma, borde det ändock kännas som en förpliktelse att söka göra vad göras kan för att i fortsättningen vidga detta begränsade och med regeringarnas mer eller mindre formellt lösa medverkan ingångna avtal, vidga det till att bliva en verklig ram, en verklig grundval för att knyta ytterligare handelsförbindelser. Ty det är ju ändock på det sättet, att det avtal, som här föreligger till riksdagens beprövande, är ju ingenting annat än så att säga själva regelsystemet för handelsutbytet. Det är inga konkreta uppgörelser det är fråga om, men det är alldeles obestriddligt nödvändigt även för Sovjetryssland för att komma i handelsutbyte att söka få en dylik ram lagd, en dylik allmän grundval av regler för affärsverksamheten.

Det är också uppenbart, som jag redan har antytt, att det har varit stora vanskligheter att övervinna för de underhandlare, som hava skött detta. Men nog vore det en orättvisa, som vore minst sagt blodig, att i likhet med herr Lithander insinuera, att man har så långt givit efter på svenska synpunkter och svenska intressen, att man rent av med öppna ögon gjort motparten till någon slags triumfator och segrare. Jag tror icke, att de av kammarens ledamöter, som studerat igenom detta avtal och jämfört det med de i propositionen också bifogade motsvarande avtalen med England, Tyskland och Norge, rättvisligen skulle kunna fälla ett dylikt omdöme. Jag tror också, att man kan ge det erkännandet, att det var klokt, att man icke alltför hårt engagerade sig ifråga om krediten, ty jag misstänker, att den frågan får väl ändock lösas som ett internationellt spörsmål, på samma sätt som det måste bli fallet, när det gäller kredit åt Tyskland. Jag tror också, att det måste erkännas hava varit en klok och riktig taktik, när man hållit frågan om ersättning öppen och icke släppt den, utan i förhandlingarnas olika faser, sådana de speglas i redogörelsen i propositionen, sett till, att man har alla möjligheter öppna att göra sina ersättningsanspråk gällande. Det är därför icke heller, såvitt jag kan förstå, befogat av herr Lithander att på den punkten fälla den hårda dom han gjorde, att man alldeles skulle hava tappat ersättningskraven ur sikte. Jag föreställer mig, att vad det gällde var att överväga, huruvida man för att få nu en klar och bestämd förklaring i ersättningsfrågan från den andra parten skulle offra möjligheten att utbygga Krassinavtalet eller — kanske anorlunda uttryckt — skulle utsätta sig för risken, att vi icke skulle komma med, när den övriga världen öppnade förbindelse med Ryssland.

Ja, herr talman, jag har för min del känt det såsom ett behov att framhålla dessa synpunkter gent emot dem, som utvecklats av herr Lithander. Det är min övertygelse, att det steg, inför vilket man här ställes, leder icke ut i de politiska vanskligheter, som den nu om dagarna alldeles vanvettigt larmande högerpressen gör gällande. När man sett utgjutelserna de senaste dagarna i sådana organ som Nya Dagligt Allehanda, sekunderat av Dagens Nyheter, så har man ju närmast fått det intrycket, att regeringen nu liksom under det engelska handelsavtalets dagar vore i färd med att förråda gamla Sverige åt någon utländsk potentat. Men det är också min tro, att lika litet som det fanns något som helst fog för anklagelserna den gången, och lika väl som det efteråt då visade sig, att man handlat i landets välförstådda intresse, på samma sätt skall det komma att gå även denna gång.

Jag är för min del icke rädd för denna bolsjevikiska propaganda, som herr Lithander fruktar för. Jag har snarare alltid haft den känslan, att möjligheten för bolsjevismen att göra sig gällande här i landet liksom annorstädes beror i utomordentligt hög grad på karaktären av den politik, som herr Lithander och hans meningsfränder vilja föra. Vilja de föra en politik, som främjar ekonomiskt välstånd för de många i landet och avskaffar så många orättvisor som möjligt, då bygger man också enligt min uppfattning därmed det säkraste värdet gent emot varje strävan ifrån bolsjevikiskt håll att göra sig gällande. Det är min tro, och icke bara min tro, utan, på grund av vad jag bevittnat, min övertygelse, att det här i landet skall visa sig, att alla dylika skräckmålningar stanna vid, vad de äro. De äro och förbli tomma fantasifoster.

Och vad vi nu hava att göra klart för oss är kort och gott frågan: vad få vi, om vi icke taga detta? Kunna vi stå till svars med att stå på sidan, när de andra komma? När de andra se till, att de få sina handelsförbindelser ordnade, skola då vi, som på grund av hela läggningen av vår produktion och på grund av vårt geografiska läge snarare borde varit i spetsen, skola då vi hålla oss tillbaka?

Det är min övertygelse, herr talman, att det utskott, som skall få denna fråga om hand, också skall veta att bedöma dessa ting ur helt andra synpunkter än de av herr Lithander anlagda och rekommenderade, ur synpunkter, som intimt sammanhånga med hänsynen till, vad vårt lands ekonomiska framtid kräver och vad man också i det nuvarande läget kan vara skyldig att söka göra, nämligen att ge flera arbetstillfällen i landet och få vår industri på benen igen.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren frågade: vad få vi, om vi icke ta detta förslag, som nu föreligger? Och han gjorde en uppräknig av de exportartiklar, som vi ha för export till Ryssland under normala tider. Tror då icke herr Engberg, att Ryssland, om det blir ordnade förhållanden där och det jordbruk, som nu ligger nere, åter kommer i gång, har behov av våra lantbruksmaskiner lika väl då som förut? Jo, helt säkert. Och vi, som speciellt hava inriktat oss på den fabrikationen genom att studera

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

(Forts.)

förhållandena där ute, vi känna marknaden i varje distrikt, och vi stå genast beredda, eller som herr Engberg sade, på språng för att gå ut och upptaga denna kommers.

Det är nog icke så farligt att vänta. De förhållanden, som nu råda i Ryssland, äro av den art, att vi visserligen kunna göra medgivanden, som hava betydelse för ryssarna i vårt land, men vi få icke likvid; vi få icke av denna handelsomsättning ersättning i den form, som skulle kompensera oss.

Vad importen beträffar, så tror jag visst icke, att den saken hänger på något handelsavtal. Ty nog få vi köpa, vad vi vilja, ifrån Ryssland. Herr Engberg talade om ägg. Om herr Engberg vill köpa ägg i detta nu från Ryssland, så tror jag icke, det möter några hinder att göra det. Men jag tror, att med det tillstånd, som nu råder i Ryssland, så kommer det att röra sig om — förlorade ägg.

Man talar om, att vi våga icke stå ensamma utan något handelsavtal. Jag skall be att få påpeka för den siste ärade talaren, att ett land, som i alla tider haft mycket intima förbindelser med Ryssland och stått i livlig handelsförbindelse med detsamma, nämligen Frankrike, saknar i detta nu sådant avtal och *vill* icke ingå något avtal. Vi stå följaktligen icke ensamma, ifall vi nu säga nej; vi hava mycket gott sällskap.

Så sade herr Engberg på tal om marknaden: vilken marknad skola vi söka, om vi icke få detta lands? Det är en marknad, som jag skall be att få fästa herr Engbergs, och även kammarens, uppmärksamhet på. Vi hava en hemmamarknad, en marknad, som denna kammare icke alltid är böjd för att bibehålla för det svenska arbetet. Det finns ett ordspråk, som säger: »Charity begins at home.» Jag tror, att i det fallet hava vi mycket att erinra oss, herr Engberg. Och vill herr Engberg följa mig ut och undersöka denna marknads avsettningsmöjligheter, så tror jag, att det skall bli en rik ersättning för de framtidshägringar, som finnas i Ryssland.

Man har sagt, att andra länder hava träffat avtal, som äro jämställda med det, som nu är föreslaget, att vi skola träffa. Men det är en punkt, som åtminstone jag icke funnit i de andra avtalen. Det är möjligt, att jag misstar mig, men jag vill hemställa till utskottet att undersöka den saken. Jag åsyftar den punkt, som handlar om reciprociteten, d. v. s. att ryssarna i Sverige lika väl som svenskarna i Ryssland skulle åtnjuta samma rättigheter som respektive länders egna invånare. Denna bestämmelse har jag i varje fall icke kunnat finna i de andra avtalen.

Jag har, herr talman, med mitt inlägg velat fästa utskottets och kammarens uppmärksamhet på det synnerligen allvarliga i, om vi utan en noggrann granskning skulle godtaga detta förslag. Jag tror, att utskottet skall finna, att de erinringar, som här äro gjorda, icke sakna grund.

Herr V e n n e r s t r ö m: Herr talman! Jag vill i likhet med en föregående ärad talare uttrycka min erkänsla för att regeringen framlagt detta förslag. Jag har ju, som det torde vara för denna

kammare väl bekant, alltid varit bestämd motståndare till att en gång avbryta såväl de ekonomiska som de diplomatiska förbindelserna med Sovjet-Ryssland, varit emot handelsblockaden och t. o. m. i forna tider nästan till leda plågat andra kammaren och regeringen med uppmaningar att taga initiativ till återknytande av förbindelserna igen. Detta gör, att det från min sida rentav skulle vara svart otacksamhet, om jag icke vid detta tillfälle uttalade min tacksamhet för regeringens förslag.

Det avviker, såvitt jag kan förstå av innehållet, endast i en enda punkt från mitt gamla program, vilket även i denna kammare jämt och ständigt varit det socialistiska vänsterpartiets program i denna punkt. Och det är i det avseendet, att vi hava krävt ett erkännande icke bara de facto utan ett erkännande de jure av Sovjet-Ryssland inom vårt eget land. Men jag erkänner, att avvikelserna på denna punkt mellan regeringens program och vårt program förefaller vara nästan enbart en formalitet. Det är ju på det sättet enligt regeringens utkast till handelsavtal, att Rysslands diplomatiska representation realiter har erhållit samma ställning i vårt land som varje annat lands diplomatiska representation. För det andra har Ryssland och dess medborgare inom vårt eget land erhållit full juridisk rättskapacitet, och för det tredje har Ryssland i vårt land liksom vi i Ryssland även rätt att vara mest gynnad nation. Jag tar fasta på dessa realiteter. Och det förefaller mig, som om skillnaden mellan detta innehåll och ett formellt erkännande om ställning de jure egentligen strängt taget är synnerligen liten. Och detta vore enligt min mening även ett skäl för regeringen och statsmakterna att taga steget från dessa realiteter och fram till även det formella erkännandet, att sålunda ge Ryssland även en de jure-ställning inom vårt eget land.

Sedan vill jag vända mig till den siste ärade talaren ett ögonblick. Han talade om, att det varit en rentav moralisk skam att ingå avtal med en sådan representation, som icke var en verklig representation för Rysslands folk. Han erkände icke den nuvarande regimen i Ryssland som en sådan och därmed icke heller dess handelsdelegation inom vårt land. Då vill jag i den frågan säga, att jag tror ändå, att den nuvarande ryska regimen — ehuru jag icke alltför högt skattar dess demokratiska karaktär — dock står i fullt samma samklang med Rysslands folk, som någonsin tsarregimen, tsar Nicolaus' regim, med vilken jag antar, herr Lithander ansåg, att vårt land utan vidare kunde ingå även ett handelsavtal, och vilken regim han t. o. m. kunde ge ett de jure-erkännande.

Sedan vill jag understryka herr Engbergs yttrande om, att den nuvarande regimen i Ryssland visserligen formellt är kommunistisk, men realiter nalkas denna regim alltmera och med snabba steg den borgerliga regimen, till vilken densamma i ekonomiskt avseende allt fastare och medvetnare i denna stund knyter an. Vidare vill jag säga herr Lithander, att när ändå sådana länder som, låt mig säga Norge eller England, Tyskland, Österrike och Italien kunna ingå avtal med denna regim, då tror jag även, att Sverige kan göra det

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

(Forts.)

Vid remiss av
propositionen
nr 96.
(Forta.)

utan att känna sig på något sätt moraliskt försumpat. Jag föredrar i detta fall avgjort, att Sverige ställer sig på samma plattform som dessa stater, och avråder för min del bestämt varje tanke på att Sverige skulle ansluta sig till den franska nationalistiska politikens linjer, till vilka herr Lithander förordade anslutning i detta fall. — Det är inom parentes mycket intressant att finna, att en så gammal centralmaktsextremist som herr Lithander nu förordar en reservationsfri anslutning till det nationalistiska Frankrikes politik.

Sedan var herr Lithander även inne på frågan om faran av den bolsjevikiska propagandan från Rysslands sida. Det föll några tämligen dunkla ord i den vägen. Det föreföll, som om herr Lithander ställde den frågan: hur har man upprätthållit löftena om att icke driva någon bolsjevikpropaganda? Ligger det i alla de dunkla orden en halv beskyllning om, att den ryska handelsdelegationen härifrån drivit sådan propaganda, då är det herr Lithanders skyldighet att ögonblickligen lägga korten på bordet och komma fram med klara och bestämda bevis, ifall detta nämligen var herr Lithanders mening med de dunkla orden.

För övrigt vill jag i detta sammanhang säga, att när vi vid det sista riksdagsmannavalet i höstas ändå räknade rätt många tiotusental bolsjevik, av vilka åtskilliga fått säte och stämma i andra kammaren och även en i första kammaren, då tror jag icke, det är någon vidare fara på taket, ifall vi få in något tiotal bolsjevik av utländsk nationalitet i vårt land. Och jag tycker även, att när den svenska högern av gammalt slår sig på sitt hjärta och talar om mandom, mod och morske män, rimmar detta mycket dåligt med denna fruktan för, att vårt land, som räknar inhemska bolsjevik till många tiotusental, även skulle inom sig hysa något tiotal sådana från landet i öster.

Sedan var herr Lithander — som hans naturell och yrke kräva — även inne på de rent ekonomiska synpunkterna. Han klandrade regeringen för att denna icke indrivit enskilda svenskars beslagtagna, i Ryssland förlagda egendom. Jag har ingen anledning att uppträda som regeringens advokat — den kan förmodligen klara sig själv — men det förefaller mig vara något orimligt att begära, att den svenska regeringen skulle kunna åstadkomma detta »over Evne», som icke någon annan regering och icke något annat land för sin del orkat med. När icke så stora makter som England, som Tyskland, Österrike och Italien, som även ha handelsavtal med Ryssland, ha orkat med vad herr Lithander anser, att Sveriges regering bort genomdriva, då förefaller det som herr Lithander i detta fall ändå krävde något väl mycket av vår nuvarande regeringsregim, och jag tror, att i detta fall regeringen har goda skäl för sin ståndpunkt. Det ligger helt enkelt i förhållandenas egen makt att denna fråga löses enligt internationella linjer genom hänvisning till den stundande Genuakonferensen. Herr Lithander har rätt ofta ett markant drag av en berömd operettfigur — vi kunna se den på operan för närvarande (nej, det var sant det kunna vi visst icke göra) — nämligen den morske Achilles. Men jag tror, att även herr Lithander, om han

varit regeringschef just nu, trots sitt morska gåpåarehumör skulle funnit det vara honom »over Evne» att genomföra indrivningen av svenskarnas i Ryssland egendom.

Vid remiss av
propositionen
nr 96.

(Forts.)

Sedan vill jag uttala min varma tillfredsställelse med att herr Lithander i sitt anförande, då han kom in på de ekonomiska spörsmål, lade i dagen ett så varmhjärtat moraliskt patos. De affärsmän, som verkligen driva affärer, och som anlägga de rent moraliska synpunkterna, äro så pass sällsynta fåglar, att man bör spänna sina öron, då man hör dem kvittra här i andra kammaren. Jag undrar, om icke vid allt affärguld det låder en smula av smuts, och jag undrar, om icke även vid det guld, som herr Lithander mottagit, då han gjort sina leveransaffärer, sina importaffärer, låder en smula av smuts. Herr Lithander, då Ni, när Ni gör affärer med utländska män, aldrig någonsin gör den frågan, varifrån guldet kommer, icke anställer denna moraliska rannsaking, tycker jag, att det är väl starkt att fordra, att ett helt land, då det gör affärer, för sin del skall göra denna moraliska rannsaking. Jag skulle vilja framhålla för herr Lithander den gamla levnadsregeln: Gack och gör sammanledes!

Slutligen vill jag, då herr Lithander slutade med att kräva från riksdagens sida ett klart och bestämt nej, för min ringa del som en liten balans däremot — jag vet ej hur långt den håller — kräva av riksdagen ett klart och bestämt ja till det av regeringen nu framlagda förslaget om handelsavtal. Man ser, hur den mest obalanserade högerpressen nu uppenbarligen efter olika linjer går till anfall mot den nuvarande regeringen. När man, såsom till exempel Nya Dagligt Allehanda i går kväll, kräver handelsministerns huvud på ett fat — och, jag förmodar, hela regeringens — tror jag verkligen, att åtminstone i denna fråga Sveriges arbetarklass icke vill vara verkställare av denna blodtörstiga begäran från herr Lithanders partivänners sida. Det är min tro, när det gäller denna fråga, som anvisar en möjlighet för en bättre ekonomisk ställning för Sveriges arbetarklass, att Sveriges arbetare, oavsett den politiska ståndpunkt de intaga, skola resa ett bestämt motstånd mot de planer, för vilka herr Lithander gått i bräsch.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande proposition jämte de i anledning av densamma inom kammaren nu avgivna yttrandena till det av riksdagen beslutade särskilda utskottet.

Härefter föredrogos var för sig övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen, nr 95, angående förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 22 april 1921 om rätt för Konungen att i visst fall åsätta särskild tullavgift;

till statsutskottet propositionen, nr 89, angående godkännande av tullverkets utgiftsstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923 m. m.;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 90, med förslag till kungörelse angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas; och

nr 91, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

till bankoutskottet propositionen, nr 92, angående beredande av årligt understöd åt städerskan vid postsparbanken Johanna Christina Nilsson;

till statsutskottet propositionerna:

nr 55, angående befrielse för postiljonen Karl Mauritz Jonsson från skyldighet att gälda vissa skadeståndsbelopp; och

nr 68, angående försäljning av Lindfors—Bosjöns järnväg; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 70, angående pensioner och understöd åt vissa befattningshavare vid postverket; och

nr 77, med förslag till bestämmelser angående rätt till pension för viss personal vid Svartälvs järnväg.

§ 5.

Herr *Kilboms* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa spörsmål angående polismyndighets rätt till anhållan, häktning, husrannsakan och kallelse till förhör föredrogs härpå; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Föredrogs, men blevo ånyo bordlagda statsutskottets utlåtanden nr 15 och 16 samt bevillningsutskottets betänkande nr 9.

§ 7.

Vidare föredrogs och lades till behandlingarna bankoutskottets memorial, nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bankoutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner angående rättighet att inom riksdagsrestaurangen utskänka spritdrycker, vin och öl.

§ 8.

Härefter föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 15 och 16, första lagutskottets utlåtanden nr 6 och 7, jordbruksutskottets utlåtanden nr 6—8, 9 A, 9 B, 11 och 12 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

§ 9.

Ordet lämnades härpå till herr förste vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte besluta, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 A) och nr 9 B) måtte uppföras först på föredragningslistan bland två gånger bordlagda ärenden vid morgondagens plenum.

Denna hemställan bifölls.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av lämpligt arbete åt tuberkulos-sjuka konvalescenter.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Röing* under den 8 mars,
 » *Paulsen* » 6 dagar fr. o. m. den 9 mars,
 » *Hansén* » 6 » » » 9 » och
 » *Edén* » den 8 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 8 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 110, angående inrättande av ett statsstuteri i samband med Flyinge hingstdepå;

nr 104, angående disponerande av 1921 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 115, angående understöd till delägarna i Jukkasjärvi by till täckande av vissa utgifter vid laga skifte av byn;

nr 116, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 (nr 80) angående vård av enskildes skogar på Öland;

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet;

nr 111, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåkdon på landet;

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet; och

nr 101, angående understöd åt f. d. befattningshavare vid statens vattenfallsverk.

Vidare överlämnade herr statsrådet *Thorsson* Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 112, angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallna lägenheten Annelund i Ljusnarsbergs socken av Örebro län;

nr 113, angående användande av överskott i Djurgårdskassan till säkerställande under 1923 av Ulriksdals kungsgårds förvaltning och drift; och

nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5, § 8 mom. 4 och § 9 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 97, angående ändrad disposition av medel, anvisade till förändring av undervattenssidotuberna å vissa pansarbåtar;

till bankoutskottet propositionen, nr 98, angående pension å allmänna indragningsstaten åt fodermarskarna O. H. Ahlbin och K. J. Larsson; samt

till statsutskottet propositionen, nr 103, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å områden, som äro eller kunna varda för kronans räkning inmutade, m. m.

§ 4.

Härefter föredrogs, men bordlades åter andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 5.

Till avgörande förelåg först jordbruksutskottets utlåtande, nr 9 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr förste vice talmannen *Hamilton*, som yttrade: Jag hemställer, att kammaren måtte besluta, att jordbruksutskottets utlåtanden nr 9 A och B, må punktvis föredragas, och att, därest icke annat yrkande framställes, allenast kantrubrikerna uppläsas.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1922. Nr 15.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 34—37.

Lades till handlingarna.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 39.

Lades till handlingarna.

Punkterna 40—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 46 och 47.

Lades till handlingarna.

Punkten 48.

Utskottets hemställan bifölls.

*Ang. stuteri-
överstyrelsen.*

Härpå föredrogs *punkten 49*, angående anslag till stuteriöverstyrelsen; och yttrade därvid:

Herr H e r m e l i n: Herr talman! Då jag antecknat mig som reservant i föreliggande punkt, ber jag att närmare få redogöra för

min ställning till frågan, ehuru jag icke kommer att yrka bifall till reservationen.

Ang. stuteri-
överstyrelsen.
(Vorts.)

Frågan gäller placering av en byrådirektör och ledamot av stuteriöverstyrelsen i en viss lönegrad. Jag säger här, som jag sade inför utskottet, att detta egentligen är en rättfärdighetsfråga. Förhållandet är nämligen det, att i stuteriöverstyrelsens nya stat, som fastställdes vid 1920 års riksdag, upptogs en byrådirektör och ledamot av styrelsen, vilken tjänsteman hänfördes till sådan löneklass, som sedermera beträffande liknande tjänsteinnehavare i andra verk ansågs innebära placering i 18:e lönegraden. När löneregeringskommittén skulle uppgöra löneregeringsförslag och detta framlades för 1921 års riksdag, upptogs han endast i 16:e lönegraden. Då saken granskades i jordbruksdepartementet, föranledde den icke någon anmärkning, helt enkelt beroende därpå, som man sedermera fick veta, att departementet icke observerat felplaceringen av den ifrågasvarande befattningshavaren. Sedan proposition var avgiven, försökte man vinna rättelse genom en enskild motion, som vid 1921 års riksdag avgavs av jordbruksutskottets ärade, numera avlidne vice ordförande Aaby Ericsson. Emellertid fann utskottet vid behandling av detta ärende, att detta lämpligen borde hänskjutas till den nya lönenämnden, som sedermera skulle träda i funktion, och utskottet uttalade, att det ansåg vissa skäl föreligga för, att ifrågasvarande befattning skulle hänföras till 18:e lönegraden. I anledning av sedermera gjord framställning från stuteriöverstyrelsen förklarade lönenämnden, såsom man finner av den föreliggande propositionen, att den för närvarande icke ville förorda någon förändring. Lönenämnden hänvisade därvid till att likartade befattningar, bland annat i lantbruksstyrelsen, voro placerade i 16:e lönegraden. Men jag har icke, såsom jag ock framhållit i en motion vid 1921 års riksdag, kunnat anse, att denna jämförelse är hållbar, därför att de byrådirektörer i lantbruksstyrelsen, som lönenämnden avser, endast svara för var sin rotlar och icke äro ledamöter av styrelsen. Det hade varit riktigt, om nämnden gjort en hänvisning till byrådirektören på fiskeribyrån, som verkligen är ledamot av lantbruksstyrelsen och som sådan är uppförd i 18:e lönegraden. Vad beträffar en jämförelse, som lönenämnden gör med överingenjörs- och sekreterarebefattningar i kontrollstyrelsen, så förhåller det sig, såvitt jag har mig bekant, härmed så, att dessa tjänster äro överförda från finansdepartementet, där deras innehavare voro föredragande för var sin rotel, medan de nu ha sin tjänstgöring på gammal stat i kontrollstyrelsen. I det här föreliggande fallet är det icke fråga om gammal stat, utan det gäller tillämpning av ny stat. Nu har herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i den kungl. propositionen upptagit detta ärende och säger, att ehuruval han finner åtskilliga skäl tala till förmån för den av stuteriöverstyrelsen gjorda framställningen, anser han sig icke mot lönenämndens avstyrkande böra ifrågasätta byrådirektörsbefattningens överförande till 18:e lönegraden.

Jag har velat meddela kammaren detta och uttala den förhoppningen, att ärendet må av lönenämnden fortast möjligt bli slutbehand-

Ang. stuteri-
överstyrelsen.
(Forts.)

lat, och att mannen i fråga beredes den rätt, som riksdagen givit honom genom 1920 års beslut, så att en fråga av denna beskaffenhet icke vidare behöver upptaga riksdagens tid. Herr talman, jag har icke något yrkande.

Herr Johansson i Uppmälby: Då den ärade reservanten icke gjorde något yrkande, så kunde det vara alldeles överflödigt från utskottets sida att yttra sig i den föreliggande frågan.

Det var ju, som den föregående ärade talaren upplyste och som vi alla känna till, så, att vid förra årets riksdag förelåg en motion av herr Aaby Ericsson, som hade samma yrkande som innehålles i friherre Hermelins föreliggande motion. När denna motion kom till jordbruksutskottets första avdelning, var herr Aaby Ericsson sjuk, och jag hade då att sköta om ordförandeskapet där. Vi gingo då den naturliga vägen, nämligen till lönekommittén, och infordrade dess yttrande. När detta yttrande inkom, befanns det, att lönekommittén på det bestämdaste avstyrkte motionen och för övrigt gjorde gällande, att det ingalunda varit någon glömska, såsom friherre Hermelin påstått, som härvidlag varit rådande. När kommitténs utåtande sedermera förelåg på avdelningen och i utskottet, så är det klart, att man måste ställa sig avvisande till motionen. Utskottet förklarade också i överensstämmelse härmed, att då det var bekant att det skulle inrättas en lönenämnd, så vore det att hoppas att denna lönenämnd skulle komma att upptaga detta spörsmål till förnyad behandling.

Nu har stuteriöverstyrelsen åter gjort framställning till Kungl. Maj:t i saken. Lönenämnden har blivit hörd och avgivit sitt yttrande, varvid den fortfarande ställer sig avvisande, under framhållande av de konsekvenser, som ett bifall skulle medföra. Den hänvisar också till, vad som av den föregående ärade talaren nämndes, att det inom lantmäteristyrelsen och inom lantbruksstyrelsen finns byrådirektörer, vilka äro hänfödda till den 16:e lönegraden, och nämner vidare, att inom kontrollstyrelsen tre ledamöter på styrelsens äldre avdelning, nämligen två överingenjörer och en sekreterare, tillhöra 15:e lönegraden.

Det är klart, att utskottet under sådana förhållanden icke kunnat göra annat än avstyrka friherre Hermelins motion. Och jag vill för min personliga del säga det, att jag tror, att det skulle vara mycket farligt, om riksdagen verkligen skulle börja att slå in på den vägen att på grund av en enskild motion göra rubbningar på detta område. Detta skulle nog komma att medföra vissa ganska långt gående konsekvenser. Ha vi fått och inrättat en lönenämnd, så få vi rätta oss efter de resultat, vartill denna lönenämnd kommit, då man ju inom densamma är i tillfälle att överblicka det hela och sörja för att icke betänkliga konsekvenser uppstå.

Jag skall ej uppehålla tiden längre, utan ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Av herr Hermelins redogörelse för denna befattnings tillkomst och den utveckling

som den undergått under de sista åren framgick, att denna byrådirektörstjänst blivit förvandlad till denna tjänst ifrån sekreterare-tjänst i stuteriöverstyrelsen 1920. Orsaken till förändringen var i huvudsak åtminstone icke den, att arbetets omfattning var så stor, att den berättigade till en dylik förändring, utan huvudorsaken var, att befattningens innehavare var föredragande inför styrelsen och skulle bli ledamot av stuteriöverstyrelsen. Man ansåg därför att det var lämpligt att han fick byrådirektörs ställning.

Den dåvarande löneskalan lämnade emellertid icke samma möjligheter i fråga om placering av befattningshavare i lämplig löneställning som kommunikationsverkens lönesystem medgiver. Därav följer att då 1902 års lönekommitté hade att behandla denna befattnings placering på löneskalan, så måste man taga hänsyn till befattningens allmänna karaktär och de arbetsuppgifter som i jämförelse med andra befattningshavares voro förenade därmed. Denna prövning medförde, att denne byrådirektör blev placerad i 16:e lönegraden. Sedan har också, såsom redan blivit nämnt, frågan varit behandlad av allmänna civilförvaltningens lönenämnd, och denna lönenämnd har yttrat, att den för närvarande icke kunde tillstyrka någon förändring.

Nu vill jag för min del säga det, att när en institution som en lönenämnd uttalat sig i en sådan fråga, så har den naturligtvis därmed icke uttalat sig om hur det kan bli i framtiden. Omständigheter kunna inträffa, som göra, att en viss befattningshavares löneställning måste förändras i jämförelse med övriga befattningshavares. *Detta* innebär uttrycket »för närvarande»; det innebär inte något löfte från lönenämnden, att befattningshavaren i fråga inom en nära framtid skall uppflyttas till en annan lönegrad. Man vill endast säga, att för den händelse en förändring i framtiden inträder en sådan förflyttning kan ske — detta är naturligtvis något, som kan inträffa med varje befattning.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hermelin: Herr talman! Bara några få ord. Herr Johansson i Uppmälby nämnde, att jag talat om en glömska, som förelegat i detta fall. Ja, jag yttrade, att vissa omständigheter gjorde en glömska trolig. Det var kanske inte hos lönenämnden, som förbiseendet förelåg — denna tyckes, efter vad vi hört av herr Nilsson i Landeryd, ha gått på saken med kallt hjärta — utan förbiseendet var möjligen jordbruksdepartementets; därifrån kom också initiativet till rättelse.

Herr Johansson i Uppmälby sade, att det vore en farlig väg att på grundval av enskilda motionärers framställningar söka genomföra löneändringar, när man nu har en lönenämnd att hålla sig till. Jag ger herr Johansson i Uppmälby fullkomligt rätt i detta, men här är det inte fråga om någon uppflyttning och förändring i sak, utan här gäller det ett bibehållande av denne tjänsteman i en lönegrad, som han egentligen redan tillhör. Och jag vägar gentemot

Ang. stateri-
överstyrelsen.

(Forts.)

herr Nilsson i Landeryd påstå, att denne man fullgjort samtliga villkor för de prestanda, som krävas för att han bör hänföras till 18:e lönegaden; ty vid den gjorda omorganisationen tillerkändes honom ju en lön av 6,800 + 600 + 1,000 kronor, i likhet med tjänstemän som äro placerade i nämnda lönegrad.

Herr Nilsson i Landeryd talade om de tjänsteåligganden, personen i fråga har. Ja, jag försäkrar, att denne man har mycket krävande sådana. Jag skall inte här belasta kammarens vare sig tid eller protokoll med att redogöra för vad som ingår i hans tjänstgöring, något som är fastställt dels i Kungl. Maj:ts instruktion den 31 december 1921 och dels därutöver i det papper, jag här håller, och som jag skall lämna i handom på vem som vill, om detta skulle behövas.

Jag har för min del all respekt både för lönekommitténs och lönenämndens arbete, men man får inte göra som vissa specialister, som, då en diagnos har blivit satt, ha svårt att gå ifrån densamma, utan man bör söka uppnå rättelse, där rättelse kan vinnas.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Utskottet har inte ansett sig böra ingå i prövning, huruvida byrådirektören i fråga bör uppföras i och avlönas efter den adertonde eller sextonde lönegraden, då man nämligen hade den uppfattningen, att denna prövning tillkommer regeringen. Jag tror också, att det skulle vara farligt, om riksdagen på enskilt initiativ företog löneförhöjningar. Sloge man in på denna väg, antager jag, att det skulle bli många motioner, som framkomme i dylik riktning.

Det finns även ett annat skäl för avslag på motionen, nämligen att man under nuvarande svåra finansiella förhållanden bör — även om ett löneförhöjningsförslag komme från regeringen — noga pröva, huruvida detsamma bör antagas eller inte.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Ang. statens
hingstdepåer.

Vid nu skedd föredragning av *punkten 50*, angående anslag till uppehållande av statens hingstdepåers verksamhet, anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet L i n d e r s: Herr talman! Vid denna punkt har utskottet vidtagit en ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Jag ber därför att få göra några erinringar mot utskottets ställning till det anslag, det här är fråga om. Utskottets hemställan återfinnes först i nästa utlåtande, under punkterna 7 och 8, men motiveringen och ställningstagandet föreligger redan under denna punkt, där motionen i ämnet har behandlats.

Det begärda förstärkningsanslaget till hästavelns förbättrande har av jordbruksutskottet minskats med 15,000 kronor. För hingstdepåernas verksamhet finnes för innevarande liksom för föregående år ett ordinarie anslag å 193,400 kronor. Under senare år har detta anslag icke räckt utan måst förstärkas. För 1921 har sålunda för

ändamålet utgått 373,900 kronor. Som ytterligare 49,000 kronor anvisats för samma år, men kunnat reserveras till i år, står nu till förfogande sistnämnda belopp jämte det ordinarie anslaget eller tillhoppa 242,400 kronor, d. v. s. 131,500 kronor mindre än den faktiska medelåtgången. Stuteriöverstyrelsen har för detta år begärt anslagets förstärkning med i det närmaste detta belopp, eller 130,000 kronor. Då jag emellertid ansett, att under nu rådande depressionstid hingstinköpen borde inskränkas till det oundgängligt nödvändiga samt att priset på furage kunde beräknas väsentligt lägre, har jag tillstyrkt ett förstärkningsanslag av 71,200 kronor. Det är detta belopp, som omnämnes i Kungl. Maj:ts proposition under den återopade punkten. Att jag stannat just härför, beror därpå, att återstoden av de s. k. hästförsäljningsmedlen uppgick till denna summa. Hästförsäljningsmedlen, som på sin tid influtit till statsverket för tillstånd att under krisåren utföra hästar, ha under flera år anlåtats för förstärkning av ifrågavarande ordinarie anslag. Genom inskränkning av förstärkningsanslagen till samma belopp som återstoden av hästförsäljningsmedlen, har jag sålunda kunnat undvika att för ändamålet belasta budgeten.

Det var emellertid med stor tvekan, som jag vågade nedpruta förstärkningsanslaget till ifrågavarande belopp, 71,200 kronor, som utgör endast något mer än hälften av vad stuteriöverstyrelsen beräknat vara erforderligt. Nu har jordbruksutskottet, utan att ingå på beräkningen av det erforderliga beloppet till förstärkning av årets anslag till hingstdepåerna, minskat det av mig tillstyrkta beloppet med ytterligare 15,000 kronor. Detta har skett för att jordbruksutskottet skulle kunna bifalla en framställning av Norrbottens läns hushållningssällskap om anslag till dess hästavelsfond. Som kammarens ledamöter erinra sig, tillfördes hushållningssällskapen direkta inkomster av hästexportmedlen. Av dessa inkomster ha bildats hästavelsfonder. Då emellertid någon export av hästar från Norrbottens län icke medgavs, har detta läns hushållningssällskap genom beslut vid 1916 års riksdag av statens hästförsäljningsmedel tilldelats ett belopp av 25,000 kronor för bildande av en hästavelsfond. Den nu ifrågavarande framställningen från hushållningssällskapet inkom till Kungl. Maj:ten redan i december 1917 och avsåg ett ytterligare belopp av 25,000 kronor till sällskapets hästavelsfond. I ytterrande däröver år 1920 erinrar stuteriöverstyrelsen om det av 1916 års riksdag för ändamålet beviljade beloppet av 25,000 kronor och anför vidare:

»Enär emellertid det oaktat den av Norrbottens läns hushållningssällskap bildade hästavelsfonden vore den svagaste bland samtliga de av rikets hushållningssällskap bildade dylika fonder och av de av vederbörande ordförande i sjätte distriktets hästpremieringsnämnder avgivna berättelser över 1918 och 1919 års hästpremieringar inom distriktet framginge, att hästaveln inom nämnda län endast obetydligt utvecklats samt att detta förhållande påtagligen hade sin grund inte blott i otillräckligt antal goda beskällare utan även i vissa trakter på bristande tillgång på goda moderston, syntes det stuteri-

Ang. statens
hingstdepåer.
(Forts.)

överstyrelsen angeläget att nämnda hushållningssällskap bereddes möjlighet att på ett kraftigare sätt än hittills verka för avhjälpan av nyssnämnda missförhållanden och att för sådant ändamål sällskapets hästavelsfond erhöle ytterligare statsbidrag. Vidkommande åter storleken av det belopp, som sålunda borde tilldelas hushållningssällskapet, hade stuteriöverstyrelsen vid det förhållande, att åtskilliga andra hushållningssällskap, från vilkas område hästexport ägt rum, icke ägde så stora hästavelsfonder, som Norrbottens läns hushållningssällskap skulle komma att erhålla, därest sällskapets förevarande framställning i full utsträckning bifölles, icke ansett sig kunna tillstyrka högre belopp till sällskapet än 15,000 kronor.»

När detta yttrande avgavs, utgjorde behållningen av hästförsäljningsmedlen 121,200 kronor. Som emellertid förra året uttogos 50,000 kronor till förstärkning av anslagen till hingstdepåerna, utgör behållningen nu, som nämnts, endast 71,200 kronor. Ifrågasatt behov för Norrbottens läns hushållningssällskap har icke syntts mig vara av beskaffenhet, att särskilt anslag kunnat för ändamålet beviljas. Hushållningssällskapet har inte heller själv ifrågasatt en dylik åtgärd utan riktat sitt anspråk på de tillgängliga hästförsäljningsmedlen. Som jag redan anfört, gå emellertid dessa helt åt till förstärkning av anslaget till hingstdepåernas verksamhet, ett ändamål, som utan tvekan synes mig böra sättas före Norrbottens läns hästavelsfond.

Vid sålunda av mig nu anförda förhållanden, för vilka redogörelse för övrigt lämnats i statsverkspropositionen till huvudtiteln, har jag icke funnit tillräckliga skäl föreligga för att tilldela Norrbottens läns hushållningssällskap ytterligare medel. Av vad jag anfört torde framgå, att hela återstoden av hästförsäljningsmedlen åtgått till förstärkningsanslaget till hingstdepåerna. Minskas anslaget, på sätt jordbruksutskottet tillstyrkt, torde det icke kunna undgås, att brist uppstår, som då måste täckas genom anslag av nästa års riksdag.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att anhålla, att kammaren ville besluta i enlighet med den kungliga propositionen. Skulle riksdagen i likhet med jordbruksutskottet önska bevilja Norrbottens läns hushållningssällskap ytterligare medel, bör därtill icke anlitas hästförsäljningsmedlen utan tillgripas särskilt anslag.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har framställt erinringar mot den hemställan, som utskottet gjort, inte på denna punkt, utan på sjunde och åttonde punkterna å tilläggsstaten, då nämligen motiveringen förekommer redan i detta sammanhang.

Frågan gäller, huru den vid föregående års slut befintliga behållningen av hästförsäljningsmedlen, som förvaltas av statskontoret, skall komma till användning — beloppet uppgick till 71,200 kronor. Herr statsrådet anser, att hela beloppet bör användas för hingstdepåernas räkning, d. v. s. till förbättrande av hästaveln. Utskottet har en annan uppfattning: det finner, att det vore rättvist,

att av dessa medel 15,000 kronor tilldelas Norrbottens läns hushållningssällskap för att läggas till dess hästavelsfond. Jag ber att få erinra kammaren därom, att dessa hästförsäljningsmedel tillkommit på det sätt, att under kriget exporterades hästar genom statens och hushållningssällskapens försorg, varvid den vinst, som uppkom, tilldelades dels staten, dels hushållningssällskapen, dock med undantag för Norrbottens läns hushållningssällskap, för vilket export var förbjuden på den grund, att länet gränsade till ett krigförande land och hästarna skulle vara av behovet påkallade vid en mobilisering. Man försökte nu visserligen kompensera Norrbottens läns hushållningssällskap genom att av statens vinstmedel anvisa 25,000 kronor till dess hästavelsfond. Övriga hushållningssällskap i landet fingo emellertid en vida större andel av dessa medel på grund av de vinster, som uppkommo genom de gjorda försäljningarna. Det vore under sådana förhållanden orättvist, synes det mig, att man, när man nu slutligen skall fördela behållningen av dessa medel, inte lämnade Norrbottens län en större kompensation för den förbjudna exporten än detsamma redan fått. Stuteriöverstyrelsen har också instämt i den uppfattningen, att ytterligare 15,000 kronor böra tilldelas Norrbottens läns hushållningssällskap.

Herr statsrådet nämnde, att de medel, som utskottet föreslår böra utgå till hingstdepåerna, icke räcka till. Jag håller före, att sparsamhet bör iakttagas vid förvaltningen av våra stuterier lika väl som på alla andra områden. Stuteriöverstyrelsen har anmält, att den under år 1921 uppköpte hingstar i stor omfattning, jag vill minnas för hundratusen kronor, och den anser, att medel behövas innevarande år för att anskaffa ännu ett antal hingstar. Jag hemställer, huruvida man inte under nuvarande depressionstid skulle kunna uppskjuta dessa uppköp ytterligare ett år.

Av statens vinstmedel av hästförsäljningarna har ett ansevärt belopp avsatts för att vidtaga förbättringar vid Ottenby stuteri. Det är nu bekant, att regeringen har för avsikt att för riksdagen framlägga förslag om förflyttning av Ottenby stuteri till Flyinge, så att därigenom behållning skulle kunna uppstå på de åt Ottenby anslagna medel. Är så förhållandet, skulle man av det överskott, som finnes å ifrågakvarande reserverade medel, kunna använda ett visst belopp för inköp av hingstar för kommande år.

Allting synes mig sålunda tala för utskottets förslag, till vilket jag yrkar bifall.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet *Linders*: Herr talman! Jag ber att gentemot herr förste vice talmannen, då han erinrade om att den största sparsamhet måste här liksom annorstädes iakttagas och sålunda även beträffande inköpen av hingstar, få säga, att det är just den principen, som också jag såsom statsråd använt såsom motiv för den nedprutning, som redan har verkställts och som gjort att summan kunnat nedbringas från 130,000 till 71,200 kronor.

I fråga om det alldeles särskilda förhållande, som skulle existera

Ang. statens
hingstdepåcr.
(Forts.)

i Norrbottens län, därför att riksdagen beslutat, att detta län icke fick lov att sälja några hästar, så har ju riksdagen redan 1916 tagit ställning till detta undantagsförhållande och medgivit, att 25,000 kronor fingo avsättas till en hästavelsfond i Norrbottens län; och då herr förste vice talmannen påpekade, att övriga län ha betydligt större fonder än Norrbottens län, så är det ju riktigt, att vissa län ha mycket stora hästavelsfonder på grund av gjorda försäljningar av hästar till utlandet under krigsåren; men det finnes också andra län, där detta icke är förhållandet, t. ex. Kalmar läns norra hushållnings-sällskap som har en hästavelsfond av 33,125 kronor, Gottlands län med 29,000 kronor, och det län, som kommer närmast efter Norrbottens, nämligen Västerbottens, har en fond endast på 26,000 kronor.

Herr förste vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Måhända finnes något län, som har mindre hästavelsfond än Norrbottens, men flertalet har vida större fonder, vilka uppgå, såvida jag icke är illa underrättad, i vissa län till 100-tusentals kronor.

De övriga länen ha haft frihet att exportera sina hästar, och ha de icke samlat några större vinstmedel under sådana förhållanden, är det deras eget fel; men Norrbottens län har på grund av statsmakternas beslut hindrats därifrån. Jag ber också att få erinra därom att det anslag, som herr statsrådet begärt på första halvårets stat, är över hälften av hela årsanslaget eller 118,000 kronor, och på det beloppet har icke utskottet föreslagit någon nedprutning.

Jag förmenar, att stuteriöverstyrelsen får liksom alla andra försöka spara under innevarande år, och om så är erforderligt kan ett större anslag anvisas till ett kommande år, på grund av besparingar genom Ottenby stuteris överflyttning till Flyinge. Dessa besparingar kunna användas för hingstinköp.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 51 och 52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 53 och 54.

Lades till handlingarna.

Punkten 55.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 56 och 57.

Lades till handlingarna.

Punkterna 58 och 59.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkten 61.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 62—64.

Lades till handlingarna.

Punkterna 65—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73 och 74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Lades till handlingarna.

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 86—87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88 och 89.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 90—93.

Lades till handlingarna.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.**Punkten 94*, angående väckta motioner om lindring av fraktkostnader för kalk.

Uti följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner hade yrkats,

i motionen nr 14 i första kammaren av herr *Isak Svensson*, att riksdagen måtte till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 900,000 kronor;i motionen nr 15 i första kammaren av herr *Johan Johansson* i Friggeråker *m. fl.*, att riksdagen för första halvåret 1923 måtte ställa ett förslagsanslag till lindring i fraktkostnader för kalk till jordbrukets behov av 900,000 kronor;i motionen nr 26 inom andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde *m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att till fraktlindring för kalk, kalkstensmjöl och mägerl för första halvåret 1923 bevilja ett förslagsanslag av 900,000 kronor; samti motionen nr 32 i andra kammaren av herr *Jönsson* i Fridhill, att som förslagsanslag under nionde huvudtiteln måtte för första halvåret 1923 upptagas 900,000 kronor att under nu gällande villkor disponeras för lindring av fraktkostnaderna för kalk.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Hermelin*, *Olsson* i Broberg, *Pettersson* i Stäringe och *Gabrielsson*, vilka ansett att utskottet bort föreslå riksdagen att till lindring av fraktkostnaderna vid transport å järnväg av kalk, kalkstensmjöl och mägerl för jordbrukets behov å extra stat för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett förslagsanslag av 600,000 kronor; samtav herr *Boberg*.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Jönsson* i Fridhill: Herr talman, mina damer och herrar! Mot Kungl. Maj:ts och utskottets ståndpunkt i denna sak måste jag inlägga ett bestämt uttalande om mitt missnöje.

Jag är en utpräglad sparsamhetsvän, det behöver jag väl ej betygga, men jag försäkrar kammarens ledamöter, att jag inte är övertygad om att den sparsamhet, som här ifrågasättes, skall komma att leda bara till minskande av budgeten. Det är ju synnerligen prisvärt, att Kungl. Maj:ts och utskotten vilja göra vad som är möjligt för att i dessa depressionstider söka nedbringa statsutgifterna, men inför

detta anslag kan jag icke hjälpa, att jag har den bestämda meningen, att det är en högst betänklig sparsamhetsåtgärd, som här ifrågasättes.

*Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kall.*

(Forts.)

När man har sett, vilken oerhört viktig faktor kalken är för vårt svenska jordbruk och särskilt för det magra och sämst ställda jordbruket, när man sett, vilken väldig kraft, vilken förändring i jordbrukets utveckling kalken medfört, så är det verkligen att beklaga, om riksdagen skulle vara sinnad att i ett enda pennndrag ta bort det anslag, som under så många år utgått och medfört så utomordentligt stora och välsignelsebringande verkningar. Det är, enligt min uppfattning, inte riktigt att så där strypa till ett gammalt anslag. Jag kan väl förstå, att man kan försvara en nedsättning av anslaget, men jag kan ingalunda dela den uppfattning, som har kommit till synes i den kungl. propositionen att utan vidare draga in anslaget. Jag fäster mig kanske inte alltför mycket vid det belopp, som det här är fråga om, fastän det rör sig om en summa av omkring $\frac{1}{2}$ miljon eller närmare bestämt 600,000 kronor; utan jag fäster mig i stället vid den psykologiska verkan, som ett strykande av anslaget skulle medföra i vårt lands bygder. Det är nog så, att i dessa tider kämpa vårt lands jordbrukare i de magra och karga bygderna en hård, en förtvivlad kamp inför det nuvarande tidsläget. Det må vara nog därmed utan att därtill skall komma detta markerande av att statsmakterna icke vilja vara med om att lämna det bistånd, som man tidigare haft att räkna med och som för dessa människor, som bo på platser, vilka äro långt avlägsna från kalkbruket, möjliggjort att särskilt under dessa tider med höga frakttariffer kunna få erhålla statsbidrag. Det är visserligen sant, att frakttarifferna sänkts och att det är ifrågasatt att ytterligare sänka dem. Men förhållandet är i varje fall sådant, att jordbruket icke tål vid stora utgiftsposter. Man måste ha klart för sig nödvändigheten av att icke utan vidare låta en fullständig pessimism vinna insteg. Läget är sådant, att vi, trots allt, böra se till, att de statsåtgärder, som vidtagas, icke komma att verka förlamande. Förliden lördag diskuterade vi här i kammaren ett spörsmål, som ansågs som ett förstärkt skydd för det bättre eller bästa jordbruket i landet. Här gäller det ett spörsmål, som enligt mitt förmenande mera avser att ge en viljeyttring åt det svagare, det sämre ställda jordbruket. Det är till stöd för detta jordbruk, som jag tillåtit mig att väcka den motion, som varit föremål för utskottets behandling i samband med denna punkt.

Jag tror också det finnes all anledning att befara, att den minskning i produktionen, som ovillkorligen kommer att ske, därest detta anslag indrages, i sin mån kommer att medföra ganska otrevliga verkningar på en del håll. Jag tror också, att den minskning i statsjärnvägarnas inkomster, som också blir en nödvändig följd, om anslaget indrages, kommer att medverka till, att ifrågavarande anslag inte bara är att betrakta som en utgiftsökning utan också motsvaras av en inkomstminskning för staten, åtminstone i någon mån. Ett beslut i den riktning utskottet ifrågasätter kommer enligt mitt förmenande att bidra till att ytterligare minska de arbetstillfällena, som vi så väl

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

behöva i dessa tider. Vi kunna enligt min uppfattning icke vara försvarade med att vidtaga åtgärder, som på något sätt kunna bidraga till arbetstillfällenas minskande, vilket givetvis blir följden om utskottets förslag bifalles.

Jag skall icke vidare utveckla denna fråga, men jag vill ställa en enträgen vädjan till kammarens ledamöter att väl betänka vad det innebär att följa utskottets mening i denna punkt. Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr H e r m e l i n: Herr talman! Då vid denna punkt en del reservationer avgivits, skall jag tillåta mig att här närmare redogöra för dessa. Jag kan icke utlova, att jag kommer att bli så kort, utan det blir nog ett litet uppehåll i föredragningen av de övriga punkterna.

Denna punkt gäller, som den föregående ärade talaren nämde, anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk till jordbruket. De av kammarens ledamöter, som voro med förra året, torde nog komma ihåg, att det då uppstod en rätt livlig debatt just i denna kalkfråga. Denna debatt föranleddes närmast av en framställning från vissa motionärer om användande av detta anslag även till fraktlindringar för andra jordförbättringsmedel. Detta motsatte sig emellertid utskottet, och mellan utskott och motionärer utspann sig en livlig debatt, varunder, som jag vill minnas, jordbruksutskottets ärade ordförande, förste vice talmannen i denna kammare, med skärpa framhöll, att då detta anslag redan vore så gott som otillräckligt, det icke borde belastas med utgifter för andra ändamål än vad det egentligen avsåg.

Nu finner man i den kungl. proposition, som avser anslagen under nionde huvudtiteln, att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gått ett steg längre eller, rättare sagt, tagit steget fullt ut. Efter en motivering, som jag sedan skall återkomma till, avslutas departementschefens yttrande med orden: — — »skälen till att anslag ej vidare bör enligt min mening beviljas». Ja, mina herrar, detta är rent besked.

Nu skall jag försöka redogöra för de motiv herr statsrådet förebragt för att komma till detta beslut. Vad då först angår de statsfinansiella skälen, så får man givetvis ge herr statsrådet rätt i vad han säger, och utskottet har ju också, ehuru för sin del med en viss, i motiveringen intagen reservation, understrukit vad departementschefen härom anför. Jag skall emellertid icke ingå på dessa statsfinansiella synpunkter nu i början av mitt anförande, utan hålla mig till de övriga motiv herr statsrådet framfört.

Herr statsrådet åberopar då först riksdagsskrivelserna av 1899 och 1907. Enligt herr statsrådets uppfattning skulle anledningen till att dessa fraktlindringar vidtogos ursprungligen varit den, att man ville bereda ökad insikt om kalkens användning. Herr statsrådet trycker mycket starkt på detta, att det är insikten om kalkens användning, som framför allt motiverade dessa fraktlindringar. Men

går man tillbaka till 1899 års riksdagsskrivelse, så finner man att det är helt andra skäl, som varit bestämmande för riksdagens åtgörande. I denna riksdagsskrivelse heter det nämligen, att »kraftiga åtgärder böra vidtagas för att lägga så stora områden som möjligt under kalken och därjämte främja brukningen av den redan odlade jorden». Det framhålls även, att alltför höga fraktkostnader dittills omöjliggjort detta och att det är nödvändigt, att de kalkbehövande provinsernas önskan om billigare järnvägsfrakter på något sätt stödjess av staten.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)*

I 1907 års riksdagsskrivelse talas det om den stora betydelse för landet i dess helhet, som måste anses ligga däri, att ökat tillfälle beredes att genom kalkning förbättra jorden och som bör vinnas på sätt Kungl. Maj:t uttalat i den då avgivna propositionen, nämligen genom »de strävanden, som under en följd av år varit inriktade på att genom nedbringande av järnvägsfrakterna å kalk sätta landets jordbrukare i tillfälle att i större utsträckning än hittills varit fallet tillgodogöra sig de många fördelar en kalkning av jorden erbjuder». Vidare heter det, att »det förhållandet, att stora delar av vårt land sakna kalkförekomster, under det andra hava riklig tillgång därpå, utgör ett kraftigt talande skäl för att vidtaga särskilda åtgärder från staten för att dessa kalkfattiga trakter» — märk, mina herrar, dessa kalkfattiga trakter — »beredas möjlighet att i nödig utsträckning begagna ifrågavarande jordförbättringsmedel. De långa avstånden och de dryga fraktkostnaderna utgöra i detta hänseende ett betydande hinder».

Ja, mina herrar, det synes tydligt av de motiv, som jag här återgivit ur de båda riksdagsskrivelserna, och vilka även delvis äro upptagna i 1911 års riksdagsskrivelse — där det dock framhålles, att riksdagen ansåg sig kunna ifrågasätta lämpligheten av en skärpning av gällande bestämmelser för åtnjutande av ifrågavarande fraktlindring, enär stegringen av utgifterna från anslaget syntes tala för att ökad kännedom om kalkens fördelar vunnits — att det dock är de långa avstånden och de dryga frakterna, som framförallt gjort statsbidraget erforderligt.

Jag kan väl förstå, att herr statsrådet, såsom hemmahörande i en provins, där man har så gott om kalk alldeles inpå sig — dels har man ju i sin omedelbara närhet kalkfyndigheter, där jordbrukskalk bearbetas, och dels har det, åtminstone hittills, funnits tillgång vid sockerbruken till denna slamkalk, som för billigt pris stått till jordbrukets förfogande — jag förstår, säger jag, att herr statsrådet icke har så stor känsla för jordbrukarnas behov av kalk. Men andra landsdelar äro tyvärr icke lika lyckligt lottade. Går man norrut, över Småland och ända upp till Norrland, så skall man finna att jordbrukarna äro i hög grad beroende av dessa fraktlindringar, och jag vågar påstå att särskilt Norrland, som måste hämta sin jordbrukskalk söder ifrån, har det alla största behov av att alltjämt vara i åtnjutande av denna fraktlindring, som jag tror uppgår där till ungefär 50 % av frakttaxorna. Om fraktlindringarna borttoges helt och hållet, så vågar jag påstå, att Norrlands jordbrukare skulle bli fullständigt avskurna

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

från möjligheten att använda kalk, och då bleve alla dessa pengar, som staten nedlägger på odlingar och nyodlingar av alla slag fullkomligt värdelösa, ty utan tillgång på jordbrukskalk torde det icke kunna förekomma någon odling i önskvärd omfattning.

Nu vill jag visst inte säga, att icke ett energiskt arbete bedrivits för att sprida insikt om kalkens nytta för jordbruket. Men, herr statsrådet, detta har skett långt innan fraktlindringar första gången beviljades, särskilt genom det energiska arbete, som nedlagts av Mosskulturföreningen och genom en del jordbruksförsök, som gjorts. Detta upplysningsarbete fortgår alltjämt till nytta och fromma för jordbruket, men upplysningen förmår icke allt, och om det visar sig ekonomiskt omöjligt att frakta kalken till vissa trakter, då måste man för att jordbrukarna må kunna tillgodogöra sig denna upplysning, sätta dem i tillfälle att genom särskilda åtgärder kunna förfoga över den kalk, som de behöva för sitt jordbruk.

I egenskap av reservant i denna fråga vill jag hävda, att det icke så mycket är insikten om kalkens fördelar det kommer an på, utan fastmera att genom ett statsingripande i form av fraktlindringar åtminstone reducera de olägenheter, som de långa avstånden och de dryga frakterna innebära för stora delar av vårt lands jordbrukare, då det gäller för dem att tillgodose sitt behov av kalk.

Herr statsrådet har emellertid andra motiv. Han stöder sig sålunda på uttalanden från tvenne ämbetsverk, nämligen lantbruksstyrelsen och kommerskollegium. Herr statsrådet anför härom följande: »Den alltjämt ökade användningen av anslaget synes mig giva vid handen, att denna insikt numera vunnit så allmänt insteg hos lantmännen, att man, på sätt kommerskollegium och lantbruksstyrelsen också framhållit, bör taga i övervägande, om ej tiden är inne för att nu upphöra med fraktlindringen.»

Ja, det är ju givet, att herr statsrådet velat ha ett stöd för sitt uttalande, och vi ha försökt att i de handlingar, som stått oss till buds, återfinna, var herr jordbruksministern utläst en sådan åsikt hos de nämnda verken. Förhållandet är, att man vid föregående års riksdag begärde en skrivelse om, huruvida man icke genom nedsättningar i sjöfrakterna möjligen skulle kunna minska detta anslag för transport av kalk. Ärendet överlämnades till kommerskollegium och lantbruksstyrelsen för utredning, men dessa ämbetsverk funno därvid, att projektet tvärtom skulle kräva ett anslag på omkring 400 000 kronor för sjöfrakterna och att det under inga förhållanden skulle medföra någon besparing. Ämbetsverken ifrågasatte då i en skrivelse till jordbruksdepartementet, huruvida man icke skulle kunna verkställa en undersökning om man kunde införa ett system med kombinerade sjö- och järnvägsfrakter och möjligen därigenom nå det mål, som riksdagen avsett. I denna skrivelse säga ämbetsverken på samma gång, att man ju då kan taga under övervägande även frågan, huruvida sådana förhållanden numera föreligga, att fraktunderstöd fortfarande böra utgå.

Ja, därifrån är det ett långt steg till att ämbetsverken och särskilt lantbruksstyrelsen skulle ha uttalat såsom sin mening, att un-

derstöden borde upphöra. Lantbruksstyrelsen och kommerskollegium ha ansett, att då man nu skall göra en så vidlyftig undersökning som angående denna kombinerade sjö- och järnvägsbefraktning av kalk, bör man undersöka frågan i hela dess vidd. Så mycket mindre ha ju ämbetsverken tänkt sig en sådan tydning av sitt uttalande, som herr statsrådet gjort, som de i sin kläm i skrivelsen icke alls upptagit detta utan endast gjort en framställning om en undersökning i vad mån man genom en kombinerad sjö- och lanttransport skulle kunna ordna saken på ett ändamålsenligare sätt. Hade det verkligen legat allvar bakom lantbruksstyrelsens ifrågavarande uttalande, hade det givetvis blivit upprepat i klämman. Och man förvånar sig över att herr statsrådet kan komma med ett sådant yttrande, då särskilt lantbruksstyrelsen tillstyrkt detta anslag till ett belopp av 900,000 för första halvåret 1923. Jag kan för min del icke utläsa ur dessa handlingar, vad herr statsrådet har utläst, men det är ju möjligt, att det föreligger andra handlingar, som göra, att herr statsrådet kan säga, vad han har sagt.

Sedan sättes frågan även mot bakgrunden av vad de s. k. konstgödselsakkunniga sagt. Det finnes sakkunniga på alla områden, även på konstgödsel, och dessa ha avgivit ett mycket digert uttalande till jordbruksdepartementet. Detta uttalande fanns dock icke tillgängligt för utskottet och har icke heller därifrån inforrats. I uttalandet framhålla de sakkunniga med skärpa nödvändigheten av bidrag från staten till kalkning av jorden. Emellertid har herr statsrådet samvetsgrant remitterat ärendet till dessa gödselsakkunniga även beträffande 1922 års anslag, och i utlåtandets slutkläm betona dessa sakkunniga nödvändigheten av att fraktunderstöd beviljas för såväl sjö- som järnvägstransporter av jordbrukskalk. Jag skall icke upprepa deras motivering; den går i den riktningen, att de anse, att det är alldeles nödvändigt, att staten fortfarande på sätt den hittills gjort, låt vara med vissa skärpningar, bidrager vid kalktransporter.

Men så kommer herr statsrådet med en tredje motivering, i det att herr statsrådet helt optimistiskt talar om en förestående sänkning av frakterna och att efter denna sänkning ett borttagande av fraktlindringen kommer att kännas mindre svår. Ja, mina herrar, vi reservanter ha haft mycket svårt att här i propositionen kunna läsa ut, var herr statsrådet fått denna uppfattning, att frakterna på kalk i en nära framtid komma att sänkas. Förhållandet har ju varit, att statens järnvägar i fjol den 1 augusti gjorde en generell nedsättning just å frakttarifferna 10—U av 33 $\frac{1}{2}$ procent, alltså en rätt avsevärd sänkning. Detta har ju givetvis, som jag sedermera skall utlägga, medfört, att statsbidraget redan genom detta åtgörande minskats. Men om man studerar järnvägsstyrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t av så sent datum som den 1 februari 1922, d. v. s. i år för icke ens en månad sedan, så säger järnvägsstyrelsen, under åberopande av vad den i en skrivelse av den 28 november 1921 med yttrande över vissa taxenedsättningar och därtill hörande handlingar — vilken skrivelse ju borde hava varit herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet bekant vid statsverkspropositionens utformande — an-

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.

(Forts.)

Ang. *ändring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

gående de taxenedsättningar, som begärts, att de förluster, som för järnvägen skulle uppstå, ju icke böra ökas genom företagande av några ytterligare allmänna taxenedsättningar. Och därefter fortsätter järnvägsstyrelsen: Även om sådana förutsättningar i form av beräkningsbart överskott på hela rörelsen förefunnnes, vore det emellertid icke lämpligt och försiktigt att för närvarande ytterligare sänka de tariffer, som för storindustrien vore de viktigaste eller tarifferna 10—U. Dessa tariffer låge nämligen, som styrelsen i sin förberörda underdåniga skrivelse påpekat, redan nu så nära det läge, som de torde komma att för framtiden ungefärligen intaga, att man ej kunde gå till någon ytterligare sänkning av desamma utan fara för en föregripande menlig inverkan på det nya, för längre tid avsedda tariffeschemat.

Jag skulle gärna, liksom herr jordbruksministern, vilja ha den uppfattningen, att vi få våra frakter sänkta, men här säger järnvägsstyrelsen tydligt ifrån, att beträffande tarifferna 10—U, dit kalk hör, ha de redan gått ned till det läge, som det blivande schemat för taxorna kommer att innefatta och att det följaktligen icke finnes någon anledning att tänka sig, att man för den närmaste framtiden kan gå under de nu fastställda siffrorna. Jag har alltså icke kunnat finna, att herr jordbruksministern hämtat något stöd för sin åsikt ifrån järnvägsstyrelsen, såvitt det icke även här finnes något annat underlag. Något sådant ha emellertid, som sagt, vi reservanter icke kunnat uppspara.

Nu kommer jag till frågan om det statsfinansiella läget. Herr statsrådet säger, att det inbjuder till sparsamhet. Ja, det ger jag herr statsrådet fullkomligt rätt i. Herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har också på nästan alla punkter under denna huvudtitel vidtagit en beskärning av utgifterna i högst väsentlig grad, och jag vågar säga, att denna beskärning till alla delar respekterats av utskottet just på grund av det finansiella läget. Men är det endast årets finansiella läge, som herr statsrådet menar? Jordbruksutskottet har helt försiktigt markerat sin ståndpunkt genom orden, att utskottet anser, att det svåra statsfinansiella läget innebär fullgiltiga skäl att *för närvarande* indraga ifrågakvarande anslag. Jag vill fråga herr statsrådet: Är det herr statsrådets mening att acceptera detta; har det varit meningen med herr statsrådets proposition, att indragningen gäller endast *för närvarande*, och har alltså herr statsrådet ansett sig oförhindrad att i den budget, som lägges fram den 1 januari 1923, ånyo upptaga detta anslag? Jag har, som jag nyss nämnde, icke kunnat utläsa svaret på denna fråga i propositionen, och jag har därför ansett, att herr statsrådet på grund av de motiv, som jag här försökt vederlägga, helt enkelt för alltid tänker avskrivna detta anslag till fraktlindring för jordbrukskalk.

Jag skall emellertid be att nu få något närmare redogöra för de motioner som föreligga. Vid sidan av den kungl. propositionen föreligga nämligen till behandling flera motioner, av vilka jag särskilt vill framhäva en, som framförts av den förste ärade talaren här, och vari denne påyrkar, att för första halvåret 1923 måtte till ifråga-

varande ändamål utgå ett anslag lika med förra årets anslag, 1,800,000 kronor delat med två, eller sålunda 900,000 kronor. Jag vill för min personliga del säga, att tillfället icke medgav mig att deltaga i behandlingen på avdelningen, utan jag fick först vid utskottets plenum tillfälle att giva min anslutning till reservanternas förslag, på samma gång som jag uttalade, att jag givetvis skulle vara med om en nedsättning av detta belopp, 900,000 kronor, därest en sådan visade sig möjlig. Jag framhöll nämligen, att en utredning borde göras för att se, i vad mån en sådan nedsättning kunde ske, och motiverade detta med den nedsättning i tarifferna med $33\frac{1}{2}$ procent, som gjorts den 1 augusti 1921.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.*
(Forts.)

Inom parentes vill jag säga, att järnvägsstyrelsen vid tiden för statsverkspropositionens avgivande uttalat, att den visserligen gjort denna taxenedsättning på $33\frac{1}{2}$ procent men att den på grund av densamma icke då vågade förorda någon nedsättning i anslaget, så mycket mindre som en del tilläggsavgifter ännu utgingo för frakter å de enskilda järnvägarna, varför järnvägsstyrelsen följaktligen tillstyrkte ett anslag för första halvåret 1923 av 900,000 kronor. Jag har nu hos järnvägsstyrelsen å reservanternas vägnar förskaffat mig upplysning genom en förfrågan, i vad mån denna fraktnedsättning har inverkat minskande på ifrågavarande restitutioner under år 1921. De belopp, som hittills utgått, finnas upptagna i statsverkspropositionen, och i densamma ser man, att de från att år 1908 ha uppgått till 242,000 kronor, hållit sig ungefär vid denna siffra med någon stegring, tills man kom in på kristiden, och först sedan järnvägsfrakterna börjat höjas sprungit upp till, år 1918, 1,900,000 kronor, d. v. s. ett relativt högt belopp, som naturligtvis stått i direkt förhållande till taxorna, eftersom restitutionerna utgå med mellan 20 och 50 procent av taxebeloppet. I den kungl. propositionen finnes utbetalta statsbidrag upptagna endast till september 1921. Den upplysning, jag erhöi i järnvägsstyrelsen, var, att för hela året 1921 utbetalats 1,321,000 kronor, alltså en väsentlig besparing, jämförd med föregående år, och en besparing som varit en följd dels av den taxenedsättning, som gjordes den 1 augusti 1921, dels därav, att en del enskilda järnvägars tilläggsavgifter försvunnit, dock icke alla. Man har sålunda att för framtiden räkna med en nedsättning av statsbidragen. Jag begärde då att få en upplysning om, hur mycket man skulle kunna beräkna för nästkommande år, och jag fick till svar, att under första halvåret 1921 beloppet uppgått till 778,000 kronor, varav skulle följa, att för sista halvåret utgått 525,000 kronor. Jag vill inom parentes säga, att dessa fraktr restitutioner utgå till större del under första halvåret än under det senare, därför att under det första halvåret de mesta kalktransporterna för jordbrukets vidkommande förekomma. Kungl. järnvägsstyrelsen har med iakttagande av nedsättningen i taxorna med $33\frac{1}{2}$ % dock tagit i beaktande, att det skulle kvarstå en del tilläggsavgifter för enskilda järnvägar och att styrelsen därför för nästkommande år icke torde kunna beräkna $33\frac{1}{2}$ % minskning av beloppet utan, för att vara på den säkra sidan, borde räkna med ungefär 25 %. Under förutsättning av

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

att ingen ökning av kalktransporterna skulle ske — något som enligt min mening icke torde vara att befara, ty de hava i regel hållit sig stabila — skulle man alltså komma till ett belopp av 583,000 eller i runt tal 600,000 kronor. Jag vill i detta sammanhang framhålla enligt järnvägsstyrelsens upplysningar, att om det för första halvåret 1923 beviljas ett anslag av 600,000 kronor, det icke torde behöva beviljas ett så stort anslag för det senare halvåret, utan att detta torde kunna inskränkas till 400,000 eller högst 500,000 kronor. Herrarna se alltså, att här föreligger en stark begränsning av utgifterna för statsersättning tack vare de redan gjorda taxenedsättningarna; och detta gör att reservanternas kunna framgå med ett mycket mindre anslagsbelopp, 600,000 kronor, än motionärerna, 900,000 kronor.

Jag vill nu också säga, att det är alldeles givet, att den kommitté, som håller på att utreda dessa fraktförhållanden, i fortsättningen kan hitta på ytterligare skärpning för utbetalning av medlen, så t. ex. att mera avlägsna orter komme i åtnjutande av rätt till fraktbidrag men de mera närbelägna möjligtvis finge räkna med en viss inskränkning i denna rätt. Jag vill säga att det inträffat fall, där jordbrukare för att tillgodogöra sig fraktröstning tagit kalken från längre bort belägen ort än som varit nödvändigt, varigenom uppnåtts billigare kostnader än om kalken anskaffats från närmast belägna plats. Kommittén får givetvis se till att icke sådant får förekomma. Skärpningar böra givetvis genomföras, på det att man må kunna få ned utgifterna så mycket som möjligt; men att, som herr statsrådet önskar, helt och hållet borttaga dem, mot detta hava vi reserverat oss.

Jag torde, herr talman, ha talat tillräckligt länge. Kammaren torde dock ha förstått, att saken har sin stora betydelse, och att, såsom redan framhölls av den förste ärade talaren, riksdagen icke på för lättvindigt sätt bör släppa denna fråga. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Jag vill slutligen nämna, att den blanka reservation, som är avgiven av herr Boberg i första kammaren, avsåg en anslutning till motionärernas yrkande om anslag å 900,000 kronor, men reservanten kommer givetvis — det har jag hört av honom personligen — sedan dessa upplysningar inhämtats, att ansluta sig till vår reservation med anhållan om 600,000 kronor.

Häruti instämde herrar *Henrikson* och *Svensson* i Långelanda.

Herr *Pettersson* i Stäringe: Herr talman, mina damer och herrar! Då jag är en bland dem, som reserverat sig vid denna punkt, skall jag nu be att få säga några ord.

Riksdagen har ju ända sedan 1907 anvisat anslag till lindring av fraktkostnader för kalk, och denna fraktlindring har helt säkert i högsta grad befrämjat det svenska jordbruket. Detta icke allenast därför att därigenom spritts kunskap om kalkens nytta för

jordbruket utan främst därför att kalken för jordbruket förbilligats, isynnerhet då för de avlägsnare delarna av landet.

Nu har herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet och även utskottet uttalat, att tidpunkten skulle vara inne för detta anslags indragande. Kunskapen om kalkens goda inverkan på jorden skulle nämligen ha spritt sig tämligen allmänt i landet, men främst spelade här in den statsfinansiella sidan av saken. Gentemot detta skulle jag dock vilja invända med ett påpekande av, att de s. k. konstgödningsakkunniga i sin utredning anført, att hitintills under normala tider man ännu icke kommit upp till halva den användning, som skulle visa sig, därest det svenska lantbruket varje år tillgodogjorde sig detta gödningsmedel. Detta giver ju tydligt vid handen, att man i stora delar av landet icke vunnit den insikt om kalkens goda inverkan på jorden, som man annars kommit till. Dessutom är det ju i dessa depressionstider, varunder jordbruket lider synnerligen svårt, naturligtvis icke så lätt att i de avlägsna delarna bära kostnaderna för anskaffningen.

Den statsfinansiella sidan av saken är naturligtvis av allra största vikt, och det är klart att man måste taga hänsyn till densamma. Jag tror dock, att ett indragande av detta anslag helt säkert skulle vålla statsverket utgifter på andra sätt, varigenom den besparing man avsett med indragningen av anslaget skulle uppvägas. Genom anslagets indragande blir det givetvis en minskad användning av kalk. Denna minskning kommer att verka så, att vid kalkbruket, som ända sedan i höstas haft endast halv drift, driften måste helt inställas. Då komma kalkbruksarbetarna och vilja hava nödhjälpsarbete, kanske till och med arbetslöshetsunderstöd, därigenom förorsakande såväl stat som kommun utgifter. Vidare kommer anslagets indragande att minska fraktinkomsterna icke allenast för statens järnvägar utan även för de enskilda järnvägar, som transportera kalk. Det finns ju järnvägar i västgötadistriktet, som äro till stor del beroende av inkomsten av kalktransporterna. Det skulle ju då kunna tänkas, att staten skulle få bli ägare till en del av dessa järnvägar på grund därav att de ej kunde klara sina lån av staten. Det finns ju till och med redan exempel på att staten fått taga hand om en järnväg nere i dessa bygder. Den kunde nämligen icke betala räntekostnaderna på sitt statslån. Den situationen skulle då kunna inträffa, att statens järnvägar finge driva dessa järnvägar, förmodligen med förlust i stället för att staten skulle få räntor på för deras anläggande utlämnade medel. Det är alldeles givet, att en del av lantbrukarna skulle fylla sitt behov av gödningsämnen från andra håll, helt eller delvis genom import. Följden skulle alltså bli, att vi avstängde svenska arbetare från arbetstillfällen men finge skicka en del pengar till utlandet, till utländska arbetare och utländsk industri. Sådana åtgärder borde väl i dessa tider icke vidtagas med hänsyn till det statsfinansiella läget, som härigenom skulle synnerligen oförmånligt beröras. Kalken är en helt och hållet svensk produkt, den är bruten ur svenska gruvor, det är svenska arbetare som taga förtjänsten, och det är svenska järn-

*Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

vägar som få inkomst av densamma. Det borde ju vara synpunkter, från vilka man kommer till det resultatet, att detta anslag fortfarande bör utgå.

Om man nu undersöker, vilka delar av landet skulle få den största kännningen av anslaget indragning, så finner man alldeles givet, att det är de avlägsna delarna och då i första hand Norrland. Vi torde väl allesamman vara eniga om, att det norrländska jordbruket borde framför jordbruket i andra landsdelar hava understöd, detta på grund av det nordliga läge och de svåra förhållanden, varmed det norrländska jordbruket arbetar. Detta anslag ger just Norrlands jordbruk ett stöd. Därför bör det enligt min mening fortfarande utgå. Det finns emellertid andra delar av Sverige, där jordbruket åtminstone icke med fördel kan drivas. Jag vill som exempel nämna Värmland och Dalsland. I dessa landskap måste jordbrukarna anskaffa kalk från tämligen långt avlägsna trakter, och de torde utan detta anslag i dessa depressionstider endast med svårighet kunna göra det.

Nu har ju, såsom här nämnts, järnvägsstyrelsen förklarat, att 600,000 kronor skola räcka till för första halvåret 1923. Vi reserverar hava därför gått på en linje med detta anslagsbelopp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Hermlin m. fl. avgivna reservationen.

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! Inom de bygder, där påförande av kalk är nödvändig för odling av säd och foderväxter, och vilka bygder oftast äro belägna långt från befintliga kalkbrott, väckte det en stark misstämning, när det blev bekant, att jordbruksministern ansåg, att något anslag för lindring av fraktkostnaderna å järnväg för jordbrukskalk ej vidare borde förekomma. Men man hoppades då, att jordbruksutskottet skulle visa större förståelse för jordbrukets behov i denna bekymmersamma tid. Även detta hopp har nu blivit gäckat. Det är dock fem reserver, som vilja tillmötesgå jordbrukarna i detta fall, och jag vågar hoppas, att kammaren måtte följa dem, oaktat bland de reserverna tyvärr ej finnes någon representant från vare sig liberalerna eller socialdemokraterna.

Jordbruksministern anser, att anslaget ifråga nu är obehövt, emedan insikten om kalkens fördelar numera vunnit allmänt insteg hos lantmännen. Ja, nog förstå åtminstone de flesta bland lantmännen nyttan av att använda kalk, men säkert är att det t. ex. i år köpes mycket mindre kalk än som behöves, därför att kalken ställer sig alltför dyr i förhållande till priset å jordbrukets produkter; och huru skall det då bliva till nästa år, ifall anslaget i fråga indrages?

Utskottet är emellertid icke fullt säkert på att insikten om nyttan av att använda kalk är rotfast, utan tager sin tillflykt till att åberopa det statsfinansiella läget, som utskottet finner innebära fullgiltiga skäl att indraga anslaget i fråga. Att det statsfinansiella läget är sådant, att den strängaste sparsamhet är av nöden, är jag den förste att erkänna, men alla dessa pengar jämte den del av frakten, som faller på trafikanterna, utbetalas ju som järnvägsfrakter, av

vilka det ojämförligt största beloppet kommer på statens järnvägar. Pengarna komma således icke att gå förlorade för staten; det blir endast en arbetsprestation som järnvägarna få utföra. Att det kommer att fraktas långt mera kalk, i fall anslaget beviljas, än om det indrages, är uppenbart. Då statens järnvägar i allt fall måste avlöna sin personal, kan statens merutgifter för denna befraktning icke bli synnerligen stora, helst som järnvägarna under de närmaste åren sannolikt få liksom nu endast en ringa trafik, en trafik som järnvägens folk gott bör kunna hinna med.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)*

Utskottet talar även om att fraktsatserna å kalk äro nedsatta från och med augusti månad i fjol. Ja, visserligen har nedsättning skett från toppunkten under krisåren, men fraktsatserna äro dock betydligt högre än under kriget, och jordbruket har säkerligen icke under åtminstone de senaste 25 åren haft så svårt att betala dyra järnvägsfrakter som för närvarande. Någon ljusning för jordbrukets del är det omöjligt att kunna skönja.

Då således, herr talman, jordbruket bättre än någonsin behöver den lättnad, som beviljandet av detta anslag skulle innebära, och då den verkliga uppoffringen för staten skulle bli synnerligen ringa, vågar jag hoppas, att kammaren bifaller den av herr Hermelin m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

I detta yttrande instämde herrar *Nilsson* i Landeryd, *Jonsson* i Hökhult, *Olsson* i Blädinge, *Norman*, *Jönsson* i Boa, *Persson* i Fritorp, *Johanson* i Huskvarna, *Eurén*, *Larsson* i Kroken, *Gustafson* i Kasenberg, *Johansson* i Krogstorp och *Nilsson* i Antnäs.

Herr *J o h a n s s o n* i Uppmälby: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid genom att försöka tala vare sig om kalkens nytta för jordbruket ej heller därom, huruvida detta anslag bör för all framtid indragas. Utskottet har vid bedömandet av denna fråga icke ingått på vare sig de synpunkter, som framlagts av Kungl. Maj:t, eller på dem, som anförts i de enskilda motioner, som väckts i ämnet. För utskottet har det statsfinansiella läget i och för sig varit ett så starkt skäl, att utskottet icke behövt söka efter några andra. Utskottet har också, efter att ha refererat såväl Kungl. Maj:ts som motionärernas uppfattning sagt, att »vissa omständigheter kunna enligt utskottets förmenande åberopas såväl för den ena som den andra meningen». »Men», tillägges det, »för egen del anser utskottet det svåra statsfinansiella läget innebära fullgiltigt skäl för att för närvarande indraga ifrågavarande anslag.» Herr Hermelin undrade, om utskottet härmed velat säga, att frågan i framtiden återigen skulle kunna komma upp. Ja, det kan ju inte utskottet uttala sig om. Jag antar, att även om utskottet bestämt sagt ifrån, att detta anslag inte vidare skall förekomma, så skulle det likväl inte hindra enskilda motionärer att taga upp frågan på nytt. Det ha vi ju sett, när det gällt sockerfrågan. Där sade riksdagen bestämt ifrån, att statsgaranti icke vidare skulle förekomma. Men det hindrade inte, att förslag därom kom upp redan riksdagen därpå. Vi ha därför ansett

Ang. lindring av fraktkostnader för kalk. det icke tjäna någonting till att nu taga ställning till frågan, hur det skall gå med detta anslag i framtiden. Det beror ju på kommande riksdagar och på kommande regeringar.

(Forts.)

Det är en sak, som jag här vill särskilt framhålla. De motioner, som väckts, upptaga ett anslagsbelopp av 900,000 kronor, d. v. s. halva den summa, som riksdagen beviljat för vardera av åren 1921 och 1922, eller 1,800,000 kronor. När jag läste dessa motioner, så tänkte jag: det hade varit klokare, att man upptagit hela det för år 1923 beräknade beloppet, d. v. s. 1,800,000 kronor, att utgå under första halvåret 1923. Ty det är ju ett faktum, som alla, åtminstone alla jordbrukare, känna till, att kalktransporterna verkställas under första halvåret. Då måste jordbrukarna taga hem sin kalk, vare sig den skall användas på trädan eller för vårsådden. Skall den användas för vårsådden, så måste man ha den omedelbart när marken blir bar, och skall man använda den på trädan, så behövs den vid trädans beredning. Det visade sig också under år 1921, att till den 1 september hade av anslaget för lindring av fraktkostnaderna för kalk förbrukats ett belopp av 1,666,472 kronor. Och det finns väl ingen människa som tror, att någon avsevärd del därav tagits i anspråk under juli och augusti. Ty under den tiden, skördetiden, tar inte folk hem någon kalk. För det första har man nämligen då annat att göra, och för det andra skulle det då vara för sent.

Nu är det ju så, att detta anslag är ett förslagsanslag, och man kan därför befara, att det av motionärerna begärda beloppet av 900,000 kronor — som nu av reservanterna nedsatts till 600,000 kronor — mycket lätt skulle kunna svälla ut till 1,800,000 kronor. Ja, man vet icke, om det skulle stanna vid det. Ty om det varit så hittills, att kalktransporterna företagits under första halvåret, så är det alldeles klart, att det under år 1923 inte skulle komma att bli några kalktransporter alls under senare halvåret. Varenda människa skulle ju ha klart för sig, att riksdagen hade beviljat detta anslag för första halvåret 1923, men att det låg i vida fältet, om 1923 års riksdag skulle komma att bevilja något anslag för ändamålet. Därom visste man ingenting. Men man visste, att om man passade på att taga hem kalk under första halvåret 1923, så fick man del av denna fraktlindring. Nu säga de ärade reservanterna, att de ha begränsat anslaget till 600,000 kronor av statsfinansiella skäl. Och de påstå, att järnvägsstyrelsen skulle ha sagt, att detta skulle räcka. Ja, jag kan inte allsytttra mig därom, och jag tror inte, att någon av de ärade reservanterna kan garantera, att det kommer att räcka, och inte ens järnvägsstyrelsen kan garantera det. Ty järnvägsstyrelsen vet icke, hur mycket kalk som kommer att transporteras. Kalkpriserna ha ju varit sådana under några år, att det varit nästan omöjligt att köpa någon kalk. Men de ha ju nu sjunkit betydligt. Jag såg nyligen i en Eskilstunatidning, att en affärsman annonserade, att han sålde jordbrukskalk för 1 krona 50 öre per hektoliter eller 19 kronor 50 öre per ton i Eskilstuna. Kalkpriserna ha alltså sjunkit kolossalt. Om nu reservanterna hade sagt, att de ville ha ett fast anslag på 600,000 kronor och alltså infört det lilla ordet »högst» i anslagsbeteckningen, så

skulle man ju ha fått en garanti för att anslaget icke komme att över-
skridas. Men jag förstår ju, att man icke har kunnat göra det. Ty
då skulle det ju ha kunnat inträffa, att de, som först sökt fraktlind-
ring, fått sådan men att, när sedan anslaget var förbrukat, de som
därefter kommit ingenting fått. Och det hade ju varit orättvist.
Emellertid kunde man ju i stället ha föreslagit ändrade grunder för
statsbidragets utgående. Detta utgår ju efter en särskild tariff, t. ex.
för avstånd av 200 kilometer 15 öre och för 100 kilogram och för av-
stånd av 300 kilometer 33 öre för 100 kilogram. Om reservanterna nu
hade föreslagit en minskning härav till exempelvis hälften, så att bi-
draget skulle utgå med 7,5 öre för ett avstånd av 200 kilometer för
100 kilogram, så hade det ju varit möjligt att på den vägen komma
till en begränsning. Det har här talats om att denna fraktlindring
särskilt skulle komma dem, som bo i de mest avlägsna trakterna och
framför allt i Norrland, tillgodo. Det skulle då också ha varit en
möjlighet att begränsa anslaget genom att t. ex. säga, att någon frakt-
lindring icke utgår för kortare sträckor än, låt oss säga, 300 kilome-
ter. Nu är enligt järnvägsstyrelsen medeltalet av de avstånd, för vilka
fraktlindring utgått, 129 kilometer. Men något sådant ha reservanter-
na icke föreslagit. Jag vet inte, om jag vågar säga det, men jag
har nästan fått det intrycket, att man minskat anslaget till 600,000
kronor bara för att det skulle bli litet smakligare och gå litet lät-
tare i riksdagen. Herr Hermelin sade emellertid, att vi inte få be-
handla denna fråga lättvindigt, och det vill jag understryka. Vi skola
inte glömma, att det är ett förslagsanslag, som alltså inte är begrän-
sat utan som utgår så länge det kommer in ansökningar om frakt-
lindring, och vi veta inte alls, var det kan stanna. För år 1918 t. ex.
var för denna fraktlindring beviljat ett anslag av 600,000 kronor.
Men det överskreds med ett belopp av ej mindre än 1,364,926 kronor
71 öre. Och det ligger alldeles i vida fältet, hur det skulle kunna
komma att ställa sig nu.

När utskottet har sagt, att de statsfinansiella synpunkterna för
oss varit avgörande, så ha vi därvid också tänkt särskilt på komman-
de tider. Herrarna få inte tro, att vi få det bättre ställt, när vi skola
behandla budgetfrågorna vid 1923 års riksdag. Jag är livligt över-
tygad — och jag tror säkert, att det finns många som dela denna min
uppfattning — att när vi komma till 1923 års riksdag, så få vi lov
att stryka en del poster i huvudtitlarna. Då få vi nog börja på att
inskränka på de ordinarie anslagen. Ty i denna budget är det ju så
— jag vill inte lägga den det till last — att det är en hel del anslag,
vilka icke behövas under första halvåret 1923 och som därför fått stå
över till senare halvåret 1923 och första halvåret 1924. Man har ju
nödgats begränsa sig på det sättet. Det har inte varit möjligt annat.
Men detta kommer naturligtvis att nästa år medföra ökade svarigheter.
Därtill kommer ju också, att statens skatteällor säkerligen nästa år
komma att vara ännu mer utsinade än nu. Industrien ligger nere, fol-
ket är arbetslöst, och jordbruket står i en betryckt ställning. Då frå-
gar jag er, mina herrar: är det under sådana förhållanden — om man
skall taga denna sak allvarligt, såsom herr Hermelin vill att vi skola

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

göra — riktigt att bevilja ett anslag på 600,000 kronor, som kanske skulle komma att överskridas liksom 1918 års anslag med en miljon och ett par hundra tusen kronor?

Man talar om den ofantligt stora betydelsen för jordbruket av denna fraktlindring. Det är, som om man nästan skulle vilja säga, att om jordbrukarna inte få detta bidrag, så gå de under. Det betyder väl ändå inte så rysligt mycket, som man vill göra det till, åtminstone för jordbrukare av den kategori, som jag har äran att räkna mig till, eller de mindre jordbrukarna. Antag t. ex., att jag tar hem, låt oss säga, 2,000 kilogram kalk och att transporten avser en sträcka av 200 kilometer. Då får jag i fraktlindring 1 krona 50 öre för varje 1,000 kilogram; jag får alltså 3 kronor. Och detta skulle vara avgörande för huruvida jag kan existera som jordbrukare eller icke. Nog är jordbrukets ekonomi knapp och har kanske mängden gång redan passerat bristningsgränsen, men man skall ändå inte göra det värre, än det verkligen är.

Jag skall inte nu ingå på en fråga, som vi många gånger förut talat om både i utskottet och i denna kammare, nämligen den frågan, huruvida hela detta anslag verkligen kommer jordbruket tillgodo eller om en del därav stannar i kalkindustriens händer. Herr Pettersson i Stäringe ville göra även denna fråga till en arbetarfråga. Arbetarna vid kalkbruken bli utan arbete, sade han, om inte detta anslag beviljas. Men, herr Pettersson i Stäringe, hur går det vid de andra kalkbruken, som inte ligga vid järnvägar? Då blir väl deras arbetare nu alldeles utslagna. Det är kalkbruken i Västergötland, som ha fördel av denna anordning, medan kalkbruken på Öland och Gottland icke ha någon nytta därav. Detta är ju en fråga, som mycket diskuterats, och man har alltid kommit till det resultat, att det är jordbruket, som har minsta gagnet av fraktlindringen. Det mesta går till de förenade kalkbruken. Vi böra se denna sak i dess rätta proportioner, och jag tror, att man kan säga, att det statsfinansiella läget är sådant, att det manar till iakttagande av den största försiktighet. Skall man emellertid bevilja anslaget, låt oss då taga till det så pass stort, att det icke behöver överskridas, ty det är det mest osympatiska, att om man bestämmer ett litet belopp, så finner man efteråt, att det överskridits. Detta anslag har aldrig räckt, utan det har måst ökas undan för undan. När exempelvis riksdagen anvisade ett belopp av 380,000 kronor, utbetalades 564,000 kronor; när riksdagen beviljade 450,000 kronor, utbetaltes 631,000 kronor ett år och 814,000 ett annat år; då anslaget sedermera blev 600,000 kronor, utbetalades faktiskt 1,964,000 kronor. För åren 1919 och 1920 utgjorde anslaget 2,000,000 kronor och nedgick år 1921 till 1,800,000 kronor.

Utskottet har aldrig gått in för, huruvida den uppfattning, som motionärerna företråda, eller den, departementschefen företräder, är den rätta. Vi anse emellertid, att det statsfinansiella läget är sådant, att man bör begränsa utgifterna, där det kan ske utan alltför stora olägenheter. Vi ha också sökt göra det på alla möjliga punkter. Jag yttrade en gång på avdelningen, att vi borde försöka pruta ned anslagen, så att man åtminstone icke behövde öka huvudtitelns slutsumma.

Men båda jag och mina kamrater blevo bet. Det fanns ingenting, som man kunde beskära. Jordbruksministern hade redan nödgats göra det, så långt det var möjligt.

När saken ligger, som den ligger, ber jag att få vädja till kamraren att följa friherre Hermelins uppmaning och taga saken i övervägande, innan vi fatta beslut i frågan. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Öberg: Herr talman! Den fraktlindring, som under en följd av år kommit oss jordbrukare till godo vid transport av kalk på statens järnvägar, har varit av stort och utomordentligt värde för jordbrukets utveckling och höjande. Det är därför ägnat att åstadkomma en viss förvåning, att chefen för kungl. jordbruksdepartementet och den senaste ärade talaren, en jordbruksrepresentant, nu vilja motsätta sig, att denna hjälp åt det svenska jordbruket fortfarande utgår. Särskilt ur norrlandssynpunkt är det av stor betydelse, att dess jordbrukare fortfarande komma i åtnjutande av denna fraktlindring, så att det norrländska jordbruket kan komma att förfoga över ett av de jordförbättringsmedel, som för jordbruket där uppe äro oavvisligen nödvändiga, och har det tidigare varit önskvärt från rikssynpunkt sett att medverka till jordbrukets uppkomst, utveckling och fortbestånd genom att medverka härtill i form av billig kalk, måste det också vara berättigat att säga, att det alltfört är nödvändigt att få denna hjälp från statens sida.

Med riksdagens medverkan har under de senaste åren åstadkommit en stor och vidsträckt odling. Åkerarealen har ökats, och vi ha arbetat oss fram till en långt större självförsörjning, än förut varit möjligt. Tack vare den undervisning, som genom statsmakternas försorg lämnats oss jordbrukare här och var i landet, har odlingen icke allenast inom ett område utan, man vågar väl säga, överallt i landet fått ett ganska starkt uppsving, varigenom avkastningen från jordbruket ökats rätt väsentligt. På detta sätt ha vi under de krisår, vi genomlevat, haft en god hjälp från statsmakternas sida för att närma oss den självförsörjning, som för oss varit så oavvisligen nödvändig.

Riksdagen har sålunda med ena handen frikostigt hjälpt oss jordbrukare till att göra vad vi i själ och hjärta vilja, nämligen av jorden avtvinga största möjliga skördar, och då förefaller det mig märkvärdigt, att riksdagen med andra handen skall taga tillbaka vad den givit oss. I den mån järnvägsbyggandet i olika riktningar i vårt land fortskridit, får kalken särskilt i Norrland stor betydelse, ty det blir därigenom möjligt för det norrländska jordbruket, i synnerhet om fraktlindring medgives, att i långt större utsträckning än hittills tillgodogöra sig detta utomordentliga jordförbättringsmedel. Det skulle vara en stor missräkning icke endast för jordbrukarna i nordanbygden utan även för jordbrukarna i mellersta och södra Sverige, om riksdagen nu skulle borttaga den betydelsefulla hjälp, som man haft genom fraktlindring i fråga om kalk. Genom denna fraktlindring har man så att säga utjämnat avstånden mel-

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

lan jordbruken här och var i landet samt kalkbruken, och skall det på långt avstånd från kalkbruken belägna jordbruket komma i besittning av kalk, finns inget annat medel att tillgå, såvitt jag förstår, än att bevilja även i fortsättningen den fraktlindring, som riksdagen sedan flera år tillbaka lämnat.

Nu har det sagts av den föregående talaren, att den förnämsta orsaken till att utskottet nödgats avstyrka de framlagda motionerna skulle vara de statsfinansiella förhållandena, och han förespände, att när vi komme till 1923 års riksdag, skulle de statsfinansiella förhållandena vara sådana, att man icke blott finge stryka detta anslag utan även andra. Skulle förhållandena mot förmodan bli sådana, vill jag uttala, att gäller det att stryka ett och annat anslag, bör icke detta anslag, som avser fraktlindring för kalk, vara det, som strykes först, utan då bör nog en hel del andra anslag, som äro av mindre betydelse och värde, i främsta rummet slopas.

Det har också talats om, att man genom den upplysningsverksamhet, som en tid pågått, kommit till insikt om kalkens stora betydelse för vårt jordbruk. Ja, det är sant, herr talman. Men har man kommit till insikt om denna sak, böra vi icke stanna därvid, utan då bör man också sätta i jordbrukarnas händer de medel, som behövas för att riktigt och fullt tillgodogöra sig den kunskap, man arbetat sig fram till.

Vidare ber jag änyo få understryka, att om kalkens användning är av utomordentligt stor betydelse för jordbruket i mellersta och södra Sverige, är den av långt större betydelse och värde för det norrländska jordbruket, som har att kämpa med så stora svårigheter i många avseenden. Det skulle därför storligen förvåna mig, om man förmenade oss den medverkan från statsmakternas sida, som vi hittills i det avseendet haft att påräkna.

Till sist ber jag få fästa herrarnas uppmärksamhet på den omständigheten, att riksdagen för några år sedan funnit nödvändigt att skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning, om och på vilket sätt billig frakt för kalk jämväl på sjöfartsvägen skulle kunna åstadkommas, vilken skrivelse ligger på Kungl. Maj:ts bord för utredning. Och när riksdagen sålunda funnit skäligen att vidga denna hjälp åt jordbruket genom att även ifrågasätta fraktlindring vid transport av kalk sjöledes, inses lätt därav, vilken betydelse riksdagen tillmätt dessa fraktlindringsåtgärder. Och skulle det vara så, att denna kammare följde Kungl. Maj:t i dess försök att frångå jordbrukarna den fraktlindring, som det nu närmast gäller, då kan man väl förstå, vilket resultat det blir av den riksdagsskrivelse, som avser fraktlindringar av kalk vid sjötransport.

Med dessa ord anhåller jag, herr talman, att på det varmaste få ansluta mig till den reservation, som vid betänkandet finnes fogad av friherre Hermelin m. fl.

Med herr Öberg förenade sig herr *Brännström*.

Herr *Petersson* i Broaryd: Herr talman! I den nu föreliggande frågan, föranledd därav att herr statsrådet och chefen

för jordbruksdepartementet vid uppgörandet av innevarande års statsverksproposition ur budgeten utslutit det fr. o. m. år 1908 i riksstaten förekommande förslagsanslaget till lindrande av fraktkostnader för kalk, får jag, herr talman, göra följande erinringar.

Som känt är, har frågan motionsvis från enskilda motionärer, tillhörande olika politiska partier, framförts här i kammaren. Dessa motioner äro samtliga varandra lika i det hänseendet, att det yrkas, att ifrågavarande anslag fortfarande måtte bibehållas samt under första halvåret 1923 utgå med 900,000 kronor. Svaret på dessa motioner lämnas av utskottsmajoriteten i de få, men så mycket sägande orden, »att förevarande motioner icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda». Visserligen föregås dessa enligt mitt tycke kalla och hårda ord av en motivering, som förklarar ställningstagandet. Av denna framgår, att utskottet håller före, att statens understödjande verksamhet på förevarande område varit till stor nytta för landets jordbruk, men å andra sidan synas av riksdagen vid skilda tillfällen gjorda uttalanden icke giva stöd för den uppfattningen, att denna verksamhet avsett att böra bliva av permanent natur. Utskottet anser det därför kunna ifrågasättas, om icke statsbidrags utgående bör vara beroende av huruvida syftet med detsamma kan anses hava uppnåtts eller icke.

Departementschefen tycks även vara av den åsikten, att anslaget numera kan indragas på grund av den ökade användningen, varav skulle framgå, att lantmännen kommit till insikt om kalkens betydelse, så att prisfrågan numera skulle spela en underordnad roll. För mig står det åter som en bjudande nödvändighet, att staten fortfarande som hittills en tid framåt fortsätter denna sin stödjande verksamhet, vilken givit goda praktiska resultat, och anser jag därjämte, att den nuvarande tidpunkten för en indragning av denna lilla uppmuntran för jordbruket är särskilt olämplig.

Som en småländsk bonderepresentant har jag här i kammaren velat föra de små jordbrukarnas talan. Samtliga dessa äro i hög grad beroende av kalkens välgörande inflytande på deras skördars storlek, men kan jag av egen erfarenhet försäkra, att det ännu är många, som ej kommit till insikt om kalkens betydelse, och flera sådana, som visserligen börjat, men ej ännu giva jorden kalk i nog riklig mängd. Beträffande flertalet av dessa småbrukare är jag alldeles övertygad om, att skulle den lindring i priset utebliva, som statsanslaget möjliggör, så skulle detta i högre grad, än någon anar, verka hämmande på jordbruksproduktionen, åtminstone inom Småland.

Utskottsmajoriteten anför ytterligare ett skäl för sin ståndpunkt, nämligen det av oss alla så väl kända, svåra statsfinansiella läget, och anser utskottet, att detta innebär fullgiltigt skäl för att för närvarande indraga ifrågavarande anslag. Detta är, enligt mitt sätt att se saken, alldeles felaktigt. Anslaget har tillkommit i syfte att stimulera jordbruksproduktionen, och alla äro ense om, att det väl fyllt sin uppgift. Men då så är och man därjämte vet, att det verksammaste, för att ej säga enda, medlet för att förbättra vår nuvarande svåra ställning, är produktion, så finner jag det oför-

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

klart, att man genom förebärande av sparsamhetsmotiv söker indraga anslag, som praktiskt visat sina goda verkningar i angiven riktning.

Jag vill till sist frambära ett skäl, vilket jag för min del anser vara bland de tyngst vägande, för anslaget bibehållande, ett skäl, som visserligen ej kan uppskattas i siffror och därför ej kan komma till synes i statistiken, men som dock för den, vilken anser, att den nuvarande svåra tidens bördor böra, så långt ske kan, jämnt fördelas, ej helt kan lämnas ur räkningen. Om nu kammaren följer utskotts-majoriteten och avslår reservationen, så kommer detta att uppfattas ute i landet, synnerligast av de små jordbrukarna, som en visad oförståelse för deras landsgagneliga verksamhet och som om de helt av statsmakterna lämnats åt sitt öde i denna brydsamma tid. På så sätt uppstår misströstan och missmod, vilket i sin ordning återverkar på själva produktionen, kanhända avsevärt mera än den uteblivna kalkningen. Denna folkklass saknar ej all reflexionsförmåga. De hava läst om med vilken ängslig försiktighet riksdagen värvat om grunderna för indextalets beräkning. De hava erhållit kännedom om, att på grund av detta indextal har förelagts riksdagen av regeringen förslag att bevilja ett anslag av 179 miljoner kronor, avsett att endast förbättra tjänstemännens löner. De hava erhållit kännedom om att regeringen begärt 90 miljoner kronor för arbetslöshetens bekämpande, och de veta därjämte, att de troget i det tysta stått vid statsmakternas sida, då det gällt att avvända det onda, som arbetslösheten medfört, genom att i sina hem natt efter natt upptaga dessa arbetslöshetens offer, vilka i rikligt antal utan mål vandra fram på vägarna. Allt detta gör, att de anse sig vara värda denna lilla uppmuntran av det reservationsvis framförda anslagskravet av 600,000 kr. för lindrandet av fraktkostnader för kalk.

Sällan har väl någon talare i riksdagen, då han framställt yrkande, känt så helt med sig själv, att han har hela sin valmanskår med sig, som jag nu känner, då jag, herr talman, yrkar bifall till den i ärendet avgivna reservationen.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Blott ett par ord.

Det gamla ordspråket att tiderna förändras och vi med dem, besannas i detta fall ifråga om jordbruksutskottets ståndpunkt. För tre eller fyra år sedan framkom det med ett förslag, att staten skulle lämna bidrag för sprängning av sten och på det sättet avhjälpa nöden. Inom jordbruksutskottet voro alla med om förslaget, så när som på en reservant. Jag tyckte, att det var synd om honom och talade därför till förmån för hans reservation, men jag fick mycket stryk den gången. Emellertid var det anslaget svagare motiverat än kalkanslaget, det tror jag mig veta.

Nu kan man säga om den här fraktlindringen för kalk, att den har olika betydelse för skilda delar av landet. För övrigt har det alltid sagts, och senast i lördags, att man icke skulle hjälpa den

hästa jorden. Nu är det väl den sämsta jorden, som det gäller, och den jord, som ligger avsidet från de stora stråkvägarna. För Skåne kan denna fråga aldrig spela någon roll. Det synes också framgå av den ställning jordbruksministern intar till frågan. Jag är emellertid lika mycket svensk som skånsk jordbrukare och anser, att man får lägga litet större synvinkel på saken än den skånska. Det är den sämsta jorden det gäller att hålla uppe i kultur, därom kunna vi vara ense. Vidare vill jag säga, att när man i tal och skrift och genom anslag eljest söker verka för att myrmarkerna skola bliva odlade, tycker jag inte, att det är riktigt konsekvent att här uppträda så, som utskottsmajoriteten gör, jag kan icke hjälpa, att jag har den uppfattningen.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)*

Det ser ut, som om utskottet haft litet brått, när det gjort sitt utlåtande. Det säges däri, att det finns skäl på båda hållen. Så brukar man säga, när man icke vet, vad man själv vill.

Utskottet har i detta sammanhang icke upptagit herr Lindgrens i Dingelvik m. fl. motion om anslag för statsbidrag till lindring av kalkfrakter, men det är kanske meningen, att den skall avrättas en annan gång.

Gå vi nu och se på de skäl, som varit avgörande för utskottets ståndpunkt, finner man för det första, att ett skäl är, att vi på grund av den ekonomiska depressionen skola iakttaga sparsamhet. Ett annat skäl är, att det här anslaget från början beviljats för att man därigenom skulle sprida kännedom om kalken, och när nu folk vunnit kunskap om kalkens gagn för jordbruket, så kunde anslaget dragas in. Ja, att vi skola spara, är jag den första att erkänna, men det märkvärdiga är, att man åberopar detta endast, när man vill slå ihjäl någonting. Man försöker inte spara genom att minska de olika anslagen, utan vissa utgifter få stå kvar oförändrade, medan andra helt och hållet slopas. Men detta är icke verklig sparsamhet, såsom jag ser saken. Jag lämnar emellertid detta motiv helt och hållet åt dess värde.

Den här frågan om bidrag till lindring av kalkfrakterna har ju diskuterats många gånger i denna kammare; och jag erkänner, att frågan icke nu lagts på bästa sätt. Man synes på sista tiden icke ha intresserat sig för att få rätsida på problemet. Jag tycker mig finna, att man tagit det hela synnerligen ligkiltigt. Ty av allt vad vi på artificiellt sätt tillföra jorden är nog kalken grundvillkoret för att odling överhuvud skall äga rum, jag vågar påstå, på mera än hälften av Sveriges odlade jord. Det är detta, som gör saken så betänklig.

När utskottet säger, att detta anslag kommit till för att härigenom skulle spridas upplysning, vill jag verkligen fråga, om utskottet kan stå för det uttalandet. Jag ser saken så, att riksdagen på sin tid beviljade anslaget på grund därav, att man hade klart för sig, att det var så oändligt viktigt. Att säga, att man givit dessa anslag på miljoner för att sprida upplysning om kalkens användning men icke direkt för att kalken skulle komma till användning, det är ett konstlat betraktelsesätt, det får jag säga.

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

Nu har man sökt gissa sig till de verkliga grunderna, vad som kan ligga bakom orden och vad som kan vara den egentliga anledningen, varför man skulle taga bort detta anslag. Ty jag tycker, att det icke kan räcka med de motiv, som offentligen framförts. Man kan naturligtvis gissa fel, men kanske ändå man skulle våga sig på en gissning, till exempel i den riktningen, att detta skett därför, att anslaget gagnat produktionen och gagnat producenterna på jordbrukets område. Är det måntro därför, det är bortslaget?

Herr talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Linders*: Den insinuation, som den siste ärade talaren mot slutet av sitt anförande framförde, behöver knappast tillbakavisas, ty det ligger väl icke inom rimlighetens gränser, att någon skulle vilja avvisa ett anslag, därför att det gagnat alla.

Nu har debatten här i dag till ganska stor del rört sig om en sak, ifråga om vilken icke blott utskottsmajoriteten utan även reservanterna liksom också motionärerna ha varit ense med den, som såsom statsråd stått ansvarig för den kungl. propositionen. Ty vi äro helt säkert alla ense om den oerhörda betydelse, som kalkens användning inom jordbruket har haft för jordbrukets förbättring och för produktionens höjande. Den saken behöva vi icke alls diskutera, men väl kunna vi behöva förena oss om att i åtskilliga avseenden fortsätta den upplysningsverksamhet, som har bedrivits och som nu bedrivs, för kalkens rätta användning. Jag avför alltså för min del den delen av diskussionen.

Redan när förslaget om anslag till fraktlindring första gången framlades i kammaren, framhöll det utskott, som då behandlade ärendet, sina betänkligheter emot att gå den anvisade vägen. Man gick den emellertid, men många gånger sedan dess har tveksamhet ifråga om fortsättningen varit rådande, så exempelvis vid 1911 års riksdag, då man med anledning av den uppkomna stegringen av utgifterna å detta anslag framhöll, att genom anslaget insikten om kalkens fördelar redan vunnit sådan spridning bland lantmännen, att en skärpning av gällande bestämmelser för åtnjutande av fraktlindring då kunde äga rum, och ytterligare uttalanden har av mig återopats i statsverkspropositionen. Det är tydligt, att dessa uttalanden vittna om, att man icke från början och icke heller sedan ansett, att detta anslag skulle bli beständigt, ty om man ville handla i konsekvens därmed, måste man nog bereda sig på att göra åtskilliga anslag till jordbrukets fromma lika beständiga. Det kan väl vara sant, som den siste ärade talaren sade, att intet jordförbättringsmedel spelar så stor roll som kalken, men jag vill säga, att det finns andra jordförbättringsmedel, som på många jordar spelar en större roll. Det spelar exempelvis en ofantlig roll för många av de svaga jordbruken, att det användes torvströ i stor utsträckning.

Det system, som man haft att använda, nämligen fraktlindring, har också visat sig icke vara — ja, jag skulle knappast vilja nämna

ordet — fulländat, utan det har varit så pass bristfälligt, att det mången gång ifrågasatts, om detta anslag verkligen gagnar jordbrukarnas intressen i lika hög grad som andras intressen. Såsom av någon talare anförts, har också från riksdagens sida framhållits frågan om sjöfrakterna. Det har nämligen iakttagits, att på åtskilliga håll i vårt land har man, tack vare det rådande systemet med fraktlindring på järnvägarna, använt den metoden, att i stället för att begagna sin hembygds kalk och mägerl har man transporterat kalk långa vägar för att få del av fraktlindringen, och i stället för att anlita sjötransport, som på många ställen i vårt land skulle förbilliga frakten i lika hög grad till och med, som nu sker genom fraktlindring på järnvägarna, underlåter man detta av bekvämlighetsskäl och går i stället den vägen, att man litar till statsanslaget för att få lindring i frakten.

*Ang. lindring
av fraktkostnader
för kalk.
(Forts.)*

Nu har jag ansett, att det verkligen förhåller sig på det sättet, att kännedomen om betydelsen av kalkens användning nu är ganska klar för det stora flertalet jordbrukare i vårt land. Men man skall icke egga till att använda jordförbättringsmedel i likt och olik, vare sig det behövs eller det icke behövs, och främja ett sådant låtgåssystem, genom att statsmakterna på detta sätt bevilja anslag till frakternas förbilligande. Systemet har icke verkat så, som det bort göra, och frågan om sjöfrakterna har varit uppe, men statsanslag för bidrag till sjöfrakter har visat sig oframkomligt hitintills. Då därtill kommer, att det statsfinansiella läget är synnerligen svårt för närvarande, har jag ansett det nu vara den lämpliga tidpunkten att vädja även till jordbrukarnas sparsamhetssynpunkter och stryka kalkfraktsanslaget. Jag hade också trott, att jordbrukarna skulle uppfatta sådana synpunkter.

Det är ju av stor betydelse, då man behandlar en så pass ömtålig budget som den för första halvåret 1923, att ifrågasätta ett förslagsanslag av 600,000 kronor — så långt har man visserligen prutat ned beloppet. Men som herr Johansson i Uppmälby mycket riktigt anmärkte, betyder siffran man skriver här ingenting, därför att det är ett förslagsanslag, så att det kan komma att överskridas högst betydligt och tynga en i sig själv synnerligen ömtålig budget. Därför torde det även ur denna synpunkt vara synnerligen olämpligt att nu ifrågasätta att bibehålla detta anslag. Kalkfrakterna ha dock gått ned; jag har i propositionen sagt, att det kan förutsättas, att ytterligare sänkningar skola komma att äga rum, och jag håller icke för otroligt, att så kommer att ske, innan det anslag, som det här är frågan om, skall komma till användning, nämligen under första halvåret 1923.

Jag vill också beröra en fråga, som nog någon av de kommande talarna kommer att rikta till mig: om jag icke tycker detta system är bra, vad vill jag då vara med om för ett system? Jag anser, att då nu kännedomen om kalkens betydelse för jordbruket är så pass utbredd, som den är, får man i detta fall liksom i så många andra, där det gäller för jordbruket viktiga frågor såsom man har gjort många gånger förut, vädja till jordbrukarnas eget initiativ och jord-

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

brukarnas egna ekonomiska sammanslutningar. Ty på den vägen kan åtskilligt åstadkommas, genom att jordbrukarna föranstalta om gemensamma inköp och gemensamma större transporter. Om jordbrukarna äro villiga — såsom de äro skyldiga till — att anlita den vägen, kommer den säkerligen att i ganska hög grad ersätta det statsanslag, som här är ifrågasatt att upphöra.

På grund av den fråga, som friherre Hermelin framställde till mig, nämligen vad jag menar, då jag i motiveringen till den kungl. propositionen talar om skälen till att anslaget icke vidare bör utgå, vill jag säga, att med hänsyn till de grunder, efter vilka man hittills låtit detta anslag utgå, anser jag verkligen, att man bör upphöra med detsamma. Jag vill därmed icke hava sagt, att jag under alla omständigheter för framtiden avvisar varje tanke på dess återinförande, men om från statsmakternas sida för framtiden skulle ifrågasättas fraktlindring genom anslag, bör man också se till, att man får ett system, som verkar därhän, att det endast blir den svagaste jorden och de kalkfattigaste trakterna, som få verklig del av anslaget. Dessutom måste systemet innebära — det anser jag vara ett oeftergivligt krav — att närmaste transportvägarna anlitas, så att kalken icke fördyras i onödan.

Det kan möjligen ifrågasättas, ifall man för framtiden skulle vilja taga upp denna fråga, att det även kan gälla att taga ståndpunkt till frågan om åstadkommande av billigare transporter jämväl för andra viktiga jordförbättringsmedel, som enligt vad jag förut påpekat i vissa trakter och på vissa jordbruk äro lika viktiga som kalken.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag skall försöka fatta mig så kort som möjligt. Jag måste dock upptaga tiden med att bemöta ett par föregående talare, och jag skall därvid särskilt be att få rikta några ord till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Det är givet, att man är villig att erkänna och från alla håll har erkänt kalkens stora betydelse för jordbruket. Det är endast i fråga om slutsatserna med anledning av dessa erkännanden, som meningarna gå rätt mycket isär. Man torde nog med största säkerhet kunna draga den slutsatsen, som också skett, att därest fraktlindringsbidraget bortfaller, så kommer säkerligen, all insikt om kalkens betydelse för jordbruket till trots, användningen av jordbrukskalk att högst väsentligt nedgå.

Herr statsrådet säger, att det finnes andra jordförbättringsmedel, som för många slag av jord äro lika värdefulla som kalken, och han nämnde i detta sammanhang torvströ. Herr statsrådet har praktiskt utövat jordbruk och vet väl, att, torvströ och många andra jordförbättringsmedel i all ära, på många, ja, jag vågar säga flertalet jordar de icke kunna till fullo utnyttjas och göra fullt gagn för jorden, med mindre samtidigt kalken kommer till riktig och tillräcklig användning. Det har också genom undersökningar rörande den svenska åkerjordens kalkbehov till fullo ådagalagts, att en proportions-

vis mycket stor areal jordbruksjord inom vårt land nödvändigtvis behöver kalkning, för att man skall kunna vinna ett gott och tillfredsställande skörderesultat.

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

Herr statsrådet sade också, att till följd av fraktlindringen har man på många håll låtit bli att använda sin hembygds kalk och mörgel och transporterat från andra håll. Varpå har detta berott? Det bör icke vara obekant, att den enda kalk, som under kristiden kunnat framställas för så billigt pris, att man kunnat använda den i jorden, erhålles just från de kalklager, som vila på bituminösa skiffrar, och som förekomma i mellersta Sverige, närmare bestämt Västergötland och Närke. Övriga kalkförekomster hava icke kunnat komma till användning för jordbruket, beroende på att bränningen blivit för dyr. Jag tror icke, jag missminner mig, om jag säger, att kalken från övriga små kalkbruk, exempelvis i Västmanland, — jag reserverar mig för minnesfel, men det kan i så fall icke röra sig om så mycket — kostade 9 kronor per hektoliter, medan den från Västgötakalkbruken, när den var som dyrast, kostade mellan 2 och 3 kronor. Det är då uppenbart, att jordbrukarna i många fall äro nödsakade att låta bli att använda sin hembygds kalk. När det gäller mörgel, vet man också, hur dyrt det på många håll är att upphämta densamma, då det är så ont om arbetskraft, såsom fallet varit med jordbruket ej minst under kristiden. Det var då i många fall icke möjligt att använda ett mörgeltag, som låg litet avlägset eller var svårt att komma åt, utan då blev det nödvändigt, om man skulle utföra kalkning, att använda sig av bränd kalk.

Beträffande frågan om sjöfrakterna är att märka, att för den kalk, som förekommer i närheten av hamnar, om jag undantager kalkförekomsterna på Kinnekulle, äro bränningskostnaderna för höga, och denna kalk är följaktligen i viss mån utom räkningen.

Herr statsrådet var inne på samma ämne som herr Johansson i Uppmälby, nämligen att söka i viss mån skrämja oss med att detta anslag på 600,000 kronor vore ett förslagsanslag, som sannolikt komme att överskridas. Herr Johansson i Uppmälby drog upp alldeles förskräckliga siffror och sökte göra gällande, att om vi nu anslog 600,000 kronor för första halvåret 1923, kommer det icke att på långt när räcka. Jag ber den som verkligen vill sätta sig in i frågan att se på sidan 65 i utskottsutlåtandet. Där skall han finna, att under 1921, då anslaget var 1,800,000 kronor, ha förbrukats 1,066,000 kronor, och jag vågar också med ganska stor sannolikhet säga — åtminstone är denna sannolikhet närmare liggande än vad man från motsidan velat göra gällande — att ett anslag på 1,200,000 kronor, om nämligen det nu ifrågasatta anslaget förnyas för senare halvåret 1923, icke kommer att överskridas detta år. Nedgången i det allmänna ekonomiska läget och andra omständigheter komma säkerligen att göra, att man kommer att handskas ganska sparsamt med kalk även om fraktlindringen utgår.

Herr Johansson i Uppmälby och likaså herr statsrådet var inne på den frågan, att fraktlindringen icke skulle komma så mycket jordbrukarna till godo som fastmer den s. k. kalktrusten. Jag ber

*Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.*
(Forts.)

då att få erinra om att någon kalktrust i egentlig mening icke förefinnes. Det förhåller sig nämligen så, att ett mycket stort antal kalkbruk icke äro anslutna till den s. k. kalktrusten, och hava sålunda hela tiden sålt sin kalk oberoende av trustbildning. Man kan alltså icke tala om en kalktrust i samma mening som sockertrusten etc. Jag ber också, utan att närmare ingå på ämnet, att få erinra om att de sakkunniga som tillsattes år 1919 varit inne på frågan, huruvida kalktrusten gjort sig oskäligen vinst på den här ifrågasvarande fraktlindringen, och därvid besvarat frågan nekande. De som intressera sig kunna se i propositionen nr 217 vid 1920 års riksdag. Jag skall icke besvara med citat.

Men det är en annan fråga i samband med detta, som jag skulle vilja särskilt trycka på och som också var anledningen till att jag tillät mig motionera i denna fråga jämsides med andra motionärer. När man säger — och detta sägs både av statsrådet och av utskottet — att på grund av det finansiella läget hava vi icke råd att lämna detta anslag, så tror jag, att man på mycket goda skäl kan vända på saken och fråga: hava vi råd att låta bli att anslå dessa pengar? Det lider intet tvivel, att om fraktlindringen bortfaller, kommer också användningen av jordbrukskalk att minskas högst betydligt. Därigenom uppstå ju mindre inkomster för järnvägarna, såsom förut påpekats, men det blir också minskad arbetstillgång vid kalkbruken. Jag har siffror här i min hand från 26 kalkbruk i mellersta Sverige. Där räknar man med en åtgång av kalk, som utgör ungefär 80 % av den som förefanns 1919. Arbetslönerna enbart för brytning och bränning uppgå till runt 2,200,000 kronor, men till detta komma andra arbetslöner för material, transporter etc., som icke kunna utbetalas, därest kalkbrytningen och -bränningen utebliver, varför siffran i själva verket bör sättas betydligt högre. Det är ju uppenbart, att om arbetstillfällena vid kalkbruken bortfalla genom minskad kalkanvändning, följer därav, att man måste taga hand om dessa arbetslösa och bevilja stora anslag för att hjälpa dem. Kan det då vara en klok politik, kan det vara klokt i budgethänseende att taga bort anslag, som direkt främja och stärka produktionen samt direkt giva arbetstillfällena, och i stället härför sätta arbetslöshetsunderstöd, av vilka i många fall ingen som helst produktion erhålles? Det är ett skäl, som jag för min del tycker borde vara övertygande även för dem, som ha anledning och lust att följa regeringen i litet av varje, vad den föreslår, och som jag verkligen tycker borde kunna göra intryck på både det ena och det andra hållet.

Det är uppenbart, att jordbrukarna kunna och måste reda sig utan denna fraktlindring, men det är också uppenbart, att det kommer att medföra den nedgång i jordbruksproduktionen och i viss mån även den nedgång i behovet av arbetskraft på jordbrukets område, som betingas av extensivare drift. Det är också alldeles givet, att det kommer att minska arbetstillfällena vid kalkbruken. Kan det då väl vara riktigt och klokt, att vi nu fortgå på den väg, som vi i viss mån voro inne på i och med lördagens beslut i sockerfrågan,

nämligen att draga undan stöden för produktionen och därigenom minska densamma och därmed arbetstillgången? I längden går det icke för oss att minska produktionen och minska arbetstillfällena och i stället härför sätta arbetslöshetsunderstöd.

*Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Hermelins reservation.

Herr Hermelin: Herr talman! Det må tillåtas mig en del repliker för att rätta missförstånd av mitt förra anförande.

Jag ber att först få vända mig mot herr Johansson i Uppmälby. Jag vill blott säga, att det är ju bra för ett utskott att uttala som generellt omdöme i en fråga, såsom herr Johansson i Uppmälby nämnt, att man icke tagit någon ståndpunkt alls, och detta framhölls även av bondegruppens talesman, herr Olsson i Kullenbergstorp. Det är ju mycket bra att säga, att somliga tycka så och somliga så men i utskottet tycka vi ingenting. Men ett utskott bör ju vara till för att giva riksdagen en ledning, åt vilket håll man skall gå. Nu har utskottet skjutit undan detta och — det kanske varit skäl därtill denna gången — blott tagit upp det statsfinansiella intresset och, såsom herr Johansson nyss nämnde, på grund därav ansett, att för närvarande skall man taga bort anslaget, d. v. s. giva stöd åt jordbruksministrernas åtgöranden.

Det var emellertid egentligen icke för att säga detta, som jag begärde ordet, utan jag begärde ordet med anledning av att herr Johansson i Uppmälby ville påstå, att jag av statsfinansiella skäl i min reservation satt ned anslaget till 600,000 kronor. Så illa måtte jag väl ändå icke hava uttryckt mig, ty jag visade tydligt på, att de redan gjorda fraktnedsättningarna av den 1 augusti 1921 komma att automatiskt medföra en nedsättning av statsbidraget. Den uppfattningen hade jag redan i utskottet, och till yttermera visso har jag från järnvägsstyrelsen inhämtat upplysningar, som järnvägsstyrelsen helt beredvilligt lämnat. Man säger här i dessa upplysningar, att järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t på sin tid avgivit ett yttrande, däri uttalas, att 900,000 kronor skulle erfordras. Men »sedan styrelsen avgav detta yttrande, ha fraktagifterna icke obetydligt minskats, därigenom att de enskilda järnvägarna i mycket stor utsträckning avstått från sådana tilläggsavgifter, som ovan berörts. Allt tyder därjämte på att järnvägarna komma att än ytterligare avstå från dylika tilläggsavgifter. Man torde därför nu kunna göra en något säkrare kalkyl än vid förutnämnda tid.» Det är denna säkrare kalkyl, som jag har i min hand och som visar, att fraktlindringen för hela året 1921 — vilket icke var herr statsrådet bekant — uppgått till 1,300,000 kronor i stället för beräknade 1,800,000 kronor. Alltså är det icke ur statsfinansiella synpunkter, som siffran 600,000 kommit fram, utan från de beräkningar, som äro gjorda av järnvägsstyrelsen.

Sedan ville herr Johansson i Uppmälby låta påskina, att all kalk tages ut under första halvåret. Så är icke förhållandet, och det nämnde jag också i mitt första anförande. Kalkåtgången under

Ang. *mindring*
av *fraktkost-*
nader för kalk.
(Forts.)

de bägge halvåren förhålla sig ungefär som 6 till 5. Nu målar herr Johansson upp en förfärlig skräckmålning och säger: tänk om på grund av att man icke vet, om det blir anslag blott för första halvåret, det skulle bliva en fullständig rusning efter kalk, så att anslaget överskredes. Jag tror icke, det är så farligt med den saken, ty det måste finnas en viss begränsning både för kalkbrukens förmåga att leverera och för jordbrukarnas förmåga att taga emot. För övrigt, om meningen är, att man skall fortsätta och bevilja anslag även för andra halvåret, så torde väl detta vara klart vid 1923 års början, då statsverkspropositionen avlämnas. Jag vill tillika hänvisa till vad herr statsrådet sagt i många andra ärenden, att om icke anslag nu beviljas för 2:a halvåret år 1923, så kommer Kungl. Maj:t att vid angiven tidpunkt vara i tillfälle att till 1923 års riksdag göra framställning för detta halvår, och har då riksdagen möjlighet att fatta beslut med anledning av sådan Kungl. Maj:ts framställning. Ligger då ett förslag inne till 1923 års riksdag, icke behöver det i så fall bliva någon kappsprungning om kalken. Herr Johanssons svartmålning är alltså i hög grad överdriven.

Nu vill jag, med anledning av vad herr statsrådet här nys nämnde, uttrycka min glädje över att jag tolkat herr statsrådets uttalanden i propositionen icke fullt riktigt, då herr statsrådet själv säger, att om sådana omständigheter skulle inträffa, att ett annat system kunde uttänkas, han för sin del naturligtvis icke skulle vara främmande för att medverka till beviljande av statsbidrag. Jag vill emellertid bara säga, att det är detta, som redan är föremål för en undersökning. Det är en kommitté, som arbetar, och det har uttalats begäran från riksdagen, att så skall ske. Jag menar, att detta system kan ligga färdigt till 1923 års riksdag, ifall statsrådet anser sig böra underställa detsamma riksdagens godkännande. Då är också skärpningen klar, och man kan göra de besparingar, som äro av behovet påkallade, och då kryper man under de 600,000 kronorna i stället för att gå över desamma, såsom herr Johansson i Uppmälby förutsatte.

Ledsamt nog håller statsrådet fortfarande på att kunskapen om kalkens betydelse är utbredd och att därför anslaget kan slopas. Jag vågar emellertid påstå, att av detta anslag har aldrig något utbetalats för att sprida kunskap i frågan, utan det är andra medel, som därtill använts. Detta anslag har nämligen uteslutande använts för att befordra möjligheten av att kalk överhuvud skall kunna användas på de mera kalkfattiga platserna. Blir det nämligen intet anslag, kan icke någon kalk komma dit, utan då får man stå utan kalk.

Då jag såsom reservant anser, att det finns fullgoda skäl för den reservation, som är avgiven, vågar jag, just med hänsyn även till redan verkställda taxenedsättningar, vilka i sin mån komma att medföra sänkning av statsbidraget till fraktkostnader för jordbrukskalk, fortfarande vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Denna diskus-

sion har blivit betydligt utdragen, men det oaktat skall jag be att få säga några ord.

Kalkens betydelse för jordbruket har av många talare framhållits. Det är ju så, att den allra största betydelsen, som kalken har för jordbruket, är beträffande nyodlingar av mossmark. Jag har vid denna riksdag tillåtit mig väcka en motion angående vidtagande av åtgärder att få flera egna hem bildade. Om vi skulle förutsätta, att det skulle vara möjligt att få flera egna hem till stånd, så synes det mig, att staten icke borde omöjliggöra bildandet av egna hem genom att ställa så till, att ett sådant medel till förbättrande av jordbruket som kalken skall för sin användning, så att säga, alldeles omöjliggöras. Genom indragning av statsbidraget till fraktkostnader är det sannolikt, att kalken blir så dyr, att nya egna-hemsbildare icke ha råd att köpa denna vara, och det dröjer sedan många år, innan de kunna tillgodogöra sig nyttan av nyodlingarna, såsom de skulle kunna erhålla genom användandet av kalk på betydligt kortare tid.

Här har talats mycket från alla håll, men denna sida av saken har i varje fall icke blivit berörd. Jag ifrågasätter, om det icke är något för vederbörande att tänka på, när de gå att avgiva sitt votum just i denna fråga. Det ser ut, som om statsrådet varit litet tveksam, då han gjorde den beslutade indragningen av statsbidraget. Det synes mig vara olämpligt göra denna indragning just nu, då jordbruket genomgår sådana depressionstider. Det kan starkt ifrågasättas, huruvida det är lämpligt, ty det är väl ändå så — jag vill icke gå så långt, som herr Johansson i Uppmälby insinuerade, och göra gällande, att jordbruket går under, om lindringen i kalkfrakterna indrages — att kalken har stor betydelse för produktionen. Jordbrukarna kunna kanske själva draga sig fram, men produktionen kommer att minskas. Men det gör ingenting. Vi ha uppsjö på allt, vi ha överflöd på alla varor, och därför spelar det ingen roll, om vi få litet mindre av det här slaget. Det är ett sätt att resonera, som jag egentligen icke kan förstå. När vi gå att besluta i denna fråga, låtom oss komma ihåg, att den ändå har en viss betydelse, och betydelse särskilt för de mindre jordbrukarna och de sämre jordbruken.

På dessa skäl, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Hermelins vid utlåtandet fogade reservation.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Jag kan försäkra denna kammare, att det icke var med lätt hjärta, som jag biträdde utskottets förslag, och jag kan fullt instämma med de talare, som i dag framhållit den vikt och betydelse, som kalken har för vårt jordbruk. Jag sökte också i utskottet komma till ett medlingsförslag, nämligen att genom skärpta villkor för utgående av statsbidrag till kalkfrakter minska anslaget. Men jag fick till svar, att detta anslag då skulle komma endast de stora jordbrukarna till gagn och icke dem, som behöva mindre kvantiteter. Det anslag, som hittills utgått, belöpte sig 1920 till närmare 1,800,000 kronor, och det utgick under de första nio månaderna förra året med något över

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.

(Forts.)

1,000,000 kronor. Att nedsätta anslaget, såsom reservanterna nu vilja, har ingen betydelse. Det skulle vara ett förslagsanslag och gälla visserligen blott för första halvåret, men kalkfrakterna äro också störst under våren. Om anslaget sättes till 600,000 eller 900,000 eller 1,000,000 kronor, är likgiltigt, ty statsbidraget skall utgå för alla kalkfrakter i fråga, även om anslaget skulle överskridas.

Ett enda talande skäl står kvar för mig för bifall till utskottets förslag, nämligen det statsfinansiella. Vi måste nedbringa utgifterna på alla områden, och vi måste lätta skattebördan för de skattdragande. Nu kan man svara: Vad betyder då ett anslag på 1,000,000 kronor eller vad det kan komma att gå till? Jo, mina herrar, det betyder, att vilja vi lantmän, att sparsamhet iakttages på alla områden, måste vi också själva vara med om sparsamhet, då det gäller våra intressen rörande anslaget. Det är motbjudande för mig såsom lantman att pruta på ett sådant anslag som detta, men jag måste göra det, då man eljest sedermera kan komma och säga: Ja, ni prutade, då det gällde andras intressen, men icke, då det gällde edra egna.

Detta är anledningen, varför jag biträdde utskottets förslag. Vi ha emellertid tagit avstånd från statsrådets övriga skäl för avslag och endast inom utskottet pekat på den statsfinansiella ställningen, den depression och den kris, som råder i vårt land, och det är på den grund, som vi böra indraga anslaget under första halvåret 1923. Om det statsfinansiella läget är sådant, att en förbättring äger rum, står vägen öppen genom den motivering, som utskottet har, till att återigen införa detta anslag.

Man har här för övrigt talat om anslagets betydelse för Norrland, vilket jag alltid har trott. Av den uppgift, som jag fått från järnvägsstyrelsen, visar det sig emellertid, att medeltransportavståndet, där statsbidraget verkat, varit blott 129 kilometer. Genom den fraktnedsättning, som ägde rum den 1 augusti förra året, äro frakterna på ett avstånd upptill 200 kilometer lägre, än de voro för nämnda tid efter avdrag för statsbidraget till frakterna.

Jag tror, att man skulle kunna vinna mycket även genom en ny fraktnedsättning. Herr jordbruksministern har i den kungl. propositionen lovat, att en sådan skall äga rum utöver den, som skedde den 1 augusti 1921, och jag ber att få understryka, att han måste infria detta sitt löfte, och att den fraktnedsättning, som då göres, blir av den art, att den verkligen verkar. Gör han så, få vi lantmän åtnöja oss med den lättnad i transporten av kalk, som kan ske i och genom fraktnedsättningen.

Ja, herr talman, med anledning av vad jag sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag har därmed icke bundit mig för att ett annat år, därest den statsfinansiella ställningen är sådan, att det kan ske, icke rösta för ett anslag till lindring av fraktkostnaderna för kalk, om frågan därom åter upptages till prövning.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag är nästan färdig att be om ursäkt för att jag begärt ordet i denna fråga, då de-

batten nu pågått så länge, men jag kunde icke vid det tillfälle, då jag begärde ordet, finna, att man tillräckligt noga dragit ut konsekvenserna av det förda resonemanget. Nu har emellertid herr statsrådet i första hand och sedan herr förste vice talmannen just gjort detta, och därför kommer jag naturligtvis icke att bli mångordig, men jag vill i alla fall säga några ord, som äro ägnade att för mig utgöra motivet för min ställning i denna fråga.

*Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forts.)

För det första ber jag att få understryka, att de statsfinansiella svårigheterna äro av det slaget, att från det utskott, som jag har äran tillhöra, kan jag anförtro herrarna, att vi måste gnugga på varje anslag till det yttersta för att se till, om något kan sparas. Då kanske det kan invändas: Ni komma ju också med förslagsanslag. Mot detta vill jag säga: Vi ha åtminstone i de allra flesta fall därvidlag bestämda beräkningsgrunder att gå efter, vi veta ungefär vad det kommer att kosta, och därefter kunna vi rätta oss. Här vet man ingenting alls om — det säger jag herr Hermelin till trots — huru mycket det kommer att gå till. Med ledning emellertid av den tabell, som finns på sidan 65 i utlåtandet, ha vi möjlighet att så att säga få en aning om huru det kommer att ställa sig. Klämnen i reservationen är formulerad på det sättet, att den skall verka sparsam, men den betyder icke på långa, långa vägar, att man kommer att räkna med den siffra, som man här vill ha slagit fast. Det är högst sannolikt, att det kommer upp till bortemot det dubbla av vad reservanterna föreslagit.

Det var en talare, som lyckades till och med blanda in prisindexen i denna fråga. Det kan jag förstå minst av allt. Man har försökt blanda in arbetslösheten och har framför allt försökt göra denna fråga till ett småbrukareintresse. Det är ju så här i riksdagen, att från det håll, där man företrädesvis brukar föra talan på sådana här punkter, förespeglar man den fara för just de små, som ligger i att gå i annan riktning, än vederbörande herrar själva önska. Huru är det då i detta fall? Jag skall be att få framställa den frågan: Tro herrarna, efter de upplysningar, herr Johansson i Uppmälby lämnat, och som herr förste vice talmannen ytterligare understrukt, att denna fraktnedsättning har någon som helst betydelse för landets småbrukarekår, när man, med ledning särskilt av de av förste vice talmannen angivna siffrorna, kan med lätthet räkna ut, att det för en verklig småbrukare — som t. ex. har ett litet ställe med en häst — måste röra sig om belopp av högst 3 å 5 kronor om året, i genomsnitt räknat? Jag vågar stå för den siffran, ehuru jag är säker på att man kommer att opponera mot den, men jag håller i alla fall fast vid den icke minst därför, att det icke på långt när är säkert, att det just är småbrukarna, som få nytta av anslaget.

Eftersom herr Öberg varit nog vänlig att påpeka, att riksdagen har skrivit och begärt en utredning av frågan, skall jag, då saken berörts av flera efterföljande talare, be att få konstatera, att utskottet självt talar härom. I slutet av sitt yttrande säger utskottet, att riksdagen ifrågasatt en utredning om »huruvida genom en omläggning av gällande ordning för statens främjande av ifrågavarande angelägen-

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.

(Forts.)

het bland annat säkrare garantier kunde vinnas för att densamma verkligen komme jordbruket till godo». Riksdagen har alltså själv varit tveksam om huruvida det varit möjligt att åstadkomma så pass mycken kontroll, att den lilla lindring för småbrukarna, som det här är fråga om, verkligen hamnar i deras fickor och icke hos mellanhänderna och kalkproducenterna.

Jag kan ju här nämna, att det icke är så synnerligen länge sedan — det är ungefär ett år sedan — som jag fick mottaga ett brev, i vilket man just påpekade den sammanslutning, som kalkintressenterna gått in för, och på det högsta klandrade deras prispolitik. Herrarna och, ursäktade, damerna med, kunna vara övertygade om att denna sammanslutning är i stånd att kalkylera så noga och, om den vill — och det vill den säkert i profitintresse — lägga sina kalkyler så, att fraktlindringen i verkligheten hamnar i deras och icke alls i småbrukarnas fickor.

Jag vill ingalunda förneka kalkens oerhörda betydelse, ehuru jag icke på något sätt vill göra anspråk på att vara sakkunnig, om jag än vuxit upp i ett bondehem och därför åtminstone har någon aning om saken. Men är det nu så, att man kommit till insikt om att man för en relativt liten kostnad för kalk kan åstadkomma i vissa fall till och med kanske en fördubbling av skörden — i vissa fall, säger jag — är det då icke ganska sannolikt för att man köper kalk, även om man icke kan få den tre, fyra eller fem kronor billigare, då man ju vet, att den medför ett så gagneligt resultat? Jag skulle tro, att den sannolikheten är ganska stor.

Jag skulle vidare vilja säga ett litet ord med anledning av att herr Magnusson i Tumhult syntes vilja göra gällande, att det varit socialdemokraterna och liberalerna inom utskottet, som gått in för att slå ihjäl motionerna. Ja, de ha därvid befunnit sig i gott sällskap, ty ser man på utskottsbetänkandet, skall man finna, att herr Sederholm, som icke är alldeles obekant, förmodar jag, också varit med om saken, förmodligen i den sunda insikten, att den föreliggande frågan är skäligen oviktig för landets småbrukare, och att därför de statsfinansiella skälen måste få vara avgörande.

Då frågan nu ligger på det sätt, den gör, och då det icke är möjligt, synes det mig, att med de regler för fraktlindringens utbetalande, som för närvarande gälla, kunna komma till det resultatet, att man är säker på att fraktlindringen går dit, den skall, tycker jag, att vi icke ha annat val än att följa utskottets förslag, till vilket jag för min del yrkar bifall.

Herr Olsson i Broberg: Herr talman! Hela den förda diskussionen har ju ådagalagt, att man har ganska goda och bärande skäl för de olika ståndpunkterna. Beträffande utskottets resonemang i frågan måste man säga, att det gått omkring själva kärnpunkten i frågan liksom katten, som man säger, omkring het gröt. Man har talat om vad som har yttrats undan för undan och om de skäl, som ha anförts, och man säger, att man på ömse sidor kan ha goda skäl för sin ståndpunkt.

Då jag suttit och hört diskussionen här i dag, har jag emellertid fått den uppfattningen, att man kommit in på alldeles samma linjer, som man tidigare gjort vid varje tillfälle, då man velat räcka en stödjande hand åt någon produktionsgren eller någon näringsgren här i landet. Jag förstår icke detta. För mig ställer sig saken så, att det bör vara kärt och angeläget för oss alla, att då något kan göras för att hjälpa produktionen eller för att stödja en näringsgren, det må vara den ena eller den andra, gripa efter ett sådant tillfälle och alla hjälpa till så gott vi kunna. Man kan väl i alla fall icke fortsätta på den vägen att bara säga nej till alla framställningar och alla ansatser, som göras för att söka stärka produktionen och för att verkligen frambringa något, samtidigt som vi gå med, ja, tvingas att gå med, så snart det gäller improduktiva ändamål. Det vitala och grundläggande är väl ändå att försöka tillse, huruvida vi kunna göra något för det arbete, som nedlägges på att frambringa vad som skall uppbära de improduktiva åtgärder, som vi nu i stor utsträckning måste vara med om att stödja.

Det har här talats om kalkens nödvändighet och insikten om nyttan av dess begagnande, och det tror jag väl är en sak, som åtminstone alla jordbrukare äro eniga om, att begagnandet av kalken för jordbruket är av ofantligt stor betydelse. Det har under diskussionen ådagalagts, liksom också var och en, som något känner till förhållandena här i landet, vet, att just denna fraktrstitution å kalk i främsta rummet är avsedd att komma de mera avlägsna bygderna och de magra och krassa jordbruken till godo.

Man säger nu emellertid, att det statsfinansiella läget icke tillåter beviljande av detta anslag. Det är sant, att läget är bekymmersamt, och det är ju även på det sättet, att man, då skälen för avslag och bifall sälunda resas emot varandra, måste stå undrande och spörjande inför de olika moment, som man diskuterar, och huruvida man här kan göra en verklig besparing och därför bör ingripa för att hålla utgifterna nere.

Jag får i likhet med en föregående talare säga, att jag tycker, att denna fråga är av den beskaffenhet, att vi knappast ha råd att här spara. Jag vill också säga, att det finns en sparsamhet, som man brukar beteckna med det gamla ordspråket om att snålheten bedrar visheten. Det är väl icke så, mina herrar, att de pengar, det här är fråga om, skola gå ut ur landet? Vad det här gäller är en omflyttning inom vårt eget land av de ifrågavarande beloppen, som kommer arbeten, trafikordningar och produktionen till godo. När vi bevilja miljoner till improduktiva ändamål, kan jag icke tycka annat, än att vi desto mera borde vara med om att anslå pengar till sådana åtgärder, som kunna befrämja rörelsen i landet och som ge arbete på olika sätt. Just detta torde väl också huvudsakligen bli fallet, om vi bevilja det föreslagna anslaget.

Jag tycker, att när vi diskutera dessa frågor särskilt i en tid som denna, borde vi söka lägga våra synpunkter på en något bredare bas, än vad vi i allmänhet göra. Man säger, att detta är en specialfråga, som särskilt gynnar jordbrukarna. Det är på samma sätt

*Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.*

(Forta.)

Ang. lindring
av fraktkost-
nader för kalk.

(Forts.)

även på den andra sidan, då vi tala om andra frågor. Jag undrar i alla fall, om vi icke å ömse sidor borde försöka förstå varandra, så att vi verkligen göra något för att åstadkomma arbete i landet och för att gynna produktionen, vare sig på det ena eller det andra området. För att komma till resultat, *som ge något*, borde vi räcka varandra handen och göra vad som göras kan, särskilt då det förhåller sig så, att de anslag, vi bevilja, icke gå ut ur landet utan endast medföra en inre omflyttning av penningar, vilket ger arbete, ökar järnvägstrafiken och på ett viktigt område ökar produktionen.

Dessa synpunkter äro för mig de vägande och avgörande i denna fråga. Med hänsyn till dem och till den allmänna situation, i vilken vi för övrigt befinna oss, kan jag icke komma till annat resultat, än att detta anslag skulle vara väl använda pengar.

Jag ber därför att få yrka bifall till friherre Hermelins m. fl:s reservation.

Herr Carlström i Helgagård: Herr talman! Jag hör egentligen icke till dem, som äro för att vi lantbrukare oavlatligt skola så att säga tiggas alltför mycket smulor från statens bord, ty det leder ju till att man på visst håll får den uppfattningen, att vi i så ofantligt stor utsträckning äro statligt understödda. Jag måste dock säga, att då det gäller ett anslag sådant som detta, som är så gammalt, och som jag vågar påstå på det allra utomordentligaste sätt har bidragit till att just småbrukarna ha kunnat komma med, då det har gällt anslag från statens sida, måste jag ställa mig betänksam mot att anslaget utan vidare tages bort ur nionde huvudtiteln.

Det är att märka, att detta anslag *icke* är något kristidsanslag, utan att vi ha haft det sedan åtskilliga år tillbaka. Jag har den uppfattningen, att om vi nu utan vidare avslå det, komma lantbrukarna ute i bygderna att få den uppfattningen, att det nu är meningen att icke längre taga alls någon hänsyn till dem. Jag skall icke tvista om, på vilket sätt anslaget i något fall kan ha missbrukats, men faktiskt finns det icke något anslag till jordbrukets främjande, som, såsom jag förut har sagt, kommer småbrukarna så till godo som detta anslag.

Jag begärde emellertid ordet, då jag hörde herr förste vice talmannen och herr Anderson i Råstock trycka så hårt just på den *statsfinansiella* synpunkten. Det var detta, som uppkallade mig, ty det gläder mig verkligen, att man nu anlägger denna synpunkt. Jag frågar emellertid, mina damer och herrar, är det säkert, att denna synpunkt kommer att vidhållas, då vi kanske om någon vecka eller några veckor komma fram till anslag, som gå på ett par hundra miljoner, och som äro *kristidsanslag*? Är det säkert, att herr Anderson i Råstock då vidhåller denna uppfattning lika bestämt och lika säkert som i dag? Jag tvivlar på att han kommer att göra det.

Det är nu så, att jordbrukarna, i synnerhet de små, ha mycket svårt att kunna köpa kalk till sitt jordbruk, även om de få hjälp av staten. Konjunkturerna äro för närvarande sådana, att de icke

inbjuda jordbrukaren att skaffa sig större utgifter än de oundgängligen nödvändiga. Vi måste ha klart för oss, att — enligt uppgifter, som jag lyckats skaffa mig och som jag tror äro säkra — kalkfrakten ändå i närvarande stund är betydligt mer än dubbelt så hög som den var före år 1914. Man förstår sålunda, att detta anslag icke gärna utan vidare kan avskrivas.

Jordbruksministern har nu icke ställt sig alldeles avvisande emot den tanken, att man framdeles skulle kunna komma fram med ett anslag igen, ehuru i någon annan form. Ja, det må nu vara gott och väl. Men jag har den bestämda uppfattningen att om det nu avslås har man bra liten utsikt att någonsin få det tillbaka.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen *Hamilton*: Herr talman! Ett fel har tyvärr insmugit sig i utskottsutlåtandet. På sidan 65 har bortglömts eller genom ett tryckfel icke inkommit anteckning om herr *Lindgrens* m. fl. motion och ber jag därför att få föreslå, att punkten 2) får följande lydelse: »i nr 15 i första kammaren av herr *Johansson, Johan*, i Friggeråker m. fl., lika lydande med motion nr 29 i andra kammaren av herr *Lindgren* m. fl.» etc.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som jag nu föreslagit.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte, i enlighet med utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, besluta, att de i ämnet väckta motionerna icke skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda, dels ock att kammaren måtte bifalla den av herr *Hermelin* m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, i enlighet med jordbruksutskottets hemställan i punkten 94 av utskottets förevarande utlåtande nr 9 A, besluter att de i ämnet väckta motionerna icke skola till någon riksdagens åtgärd föranleda, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr *Hermelin* m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 81 ja, men 98 nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herr *Hermelin* m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Ang. ändring
av fraktkost-
nader för kalk.
(Forts.)

§ 6.

Herr statsrådet *Thorsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner: nr 99, angående förhöjt understöd åt förra slöjdlärarynnan *Nanna Ulrika Karolina Elfstrand*; och

nr 102, angående tilläggs pension åt förra bibliotekarien vid pedagogiska biblioteket *Laura Löwenhielm*.

Dessa propositioner bordlades.

§ 7.

Härefter fortsattes handläggningen av jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A.

Punkterna 95 och 96.

Lades till handlingarna.

Punkterna 97—101.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 102—105.

Lades till handlingarna.

Punkten 106.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. tilläggsbidrag till norrländska avdikningsanslaget.

Punkten 107, angående tilläggsbidrag till norrländska avdikningsanslaget.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 150, hade herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte såsom tilläggsbidrag till norrländska avdikningsanslaget anvisa för tiden 1 januari—30 juni 1923 ett anslag å 200,000 kronor, samt att bidrag måtte få utgå jämväl på grund av besiktning under första halvåret 1923.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr *Nilsson* i Antnäs: Herr talman! Anledningen till att jag väckt en motion i förevarande anslagsfråga är givetvis omsorgen om att alla de som under den dyra och svåra tid, som varit rådande, utfört ett arbete, varav landet och folket i sin helhet kan sägas hava nytta och välsignelse, även skulle få det bidrag, som riksdagen en gång tillförsäkrat dem.

Det är ett arbete och en gärning, som riksdagen velat stimulera just genom beviljandet av ifrågavarande tilläggsbidrag, och de hava utfört detta krävande och under de förhållanden, som varit rådande, mer än vanligt dyrbara arbete under full och fast förtröstan om att få detta tilläggsbidrag, så snart arbetet var fullbordat och avsynat enligt riksdagens en gång fattade beslut. Jag har ansett och anser det fortfarande tvivelaktigt och osäkert, om detta riksdagens löfte skall kunna infrias, då de medel som nu finnas tillgängliga för ändamålet sannolikt icke komma att räcka till. Man får icke bedöma medelsbehovet nu med hänsyn till att medlen under de närmast föregående åren i sådan ringa omfattning tagits i anspråk. Saken är nämligen den, att under den allra värsta kristiden var det så gott som otänkbart att utföra detta arbete. Det var ju så gott som omöjligt att få folk därtill på grund av de enormt höga förtjänster, som erbjödos på andra håll och i betydligt trevligare och betydligt mindre ansträngande arbete. Om jordbrukarna då skulle hava tävlat om arbetskraften, hade säkerligen många av de små och ekonomiskt svaga blivit ruinerade. Jag vet, att ehuru största försiktighet måst iakttagas, en del dock i anledning av detta arbetes utförande fått ådraga sig för deras förhållanden så pass tunga ekonomiska bördor, att de komma att hava känning därav för lång tid framåt. Detta har gjort, att arbetet ej har kunnat forceras utan måst få anstå till dess att arbetskraften blev mera tillgänglig och lönerna mera rimliga. Detta förhållande inträffade som bekant under sistlidna vår och sommar, och under denna tid har också dikningen drivits fram med kraft.

Vad beträffar vårt län vet jag, att åtskilliga företag skulle blivit fullbordade under sistlidna höst, därest icke vintern med stark köld och mycket snö kommit så ovanligt tidigt, som den gjorde. Liknande torde förhållandena hava varit i hela det övriga Norrland. Detta innebär, såvitt jag kan förstå, att under instundande vår, sommar och höst komma en mängd företag att fullbordas och så många avsyningsbevis att ingivas till lantbruksstyrelsen att de medel, som finnas för ändamålet, icke komma att förslå till täckande av behovet och fullgörande av de förpliktelser riksdagen har åtagit sig gentemot dessa människor. Jag bör i detta sammanhang även påpeka, att enligt de uppgifter vi motionärer fingo i lantbruksstyrelsen äro icke de siffror, som åberopas såväl i den kungl. propositionen som i utskottsutlåtandet, fullt riktiga. De voro det väl vid tiden för propositionens avgivande, men de voro det icke vid årsskiftet.

Enligt vad som meddelades mig i lantbruksstyrelsen hade det vid årsskiftet utanordnats 354,000 kronor, alltså 104,000 kronor mera, än vad som framgår av den kungl. propositionen. Det återstår sålunda *icke*, såsom där framhållits, minst 700,000 kronor för ändamålet utan allenast 646,000 kronor. Men därtill kommer, att det vid årsskiftet låg inne »stora högar» — såsom byråchefens ord föllo — med avsyningsbevis, vilka lantbruksstyrelsen ännu icke hade hunnit göra något vid i och för utanordnande av medel. Allt detta tyder väl på, synes det mig, att tillgängligt anslag kommer att bli otillräckligt.

Om riksdagen nu följer utskottet, så blir det i bästa fall så, att

Ang. tilläggsbidrag till norrländska avdikningsanslaget.

(Forts.)

Ang. tilläggs-
bidrag till
norrländska
avdiktningssan-
slaget.
(Forts.)

de, som skulle ha detta tilläggsbidrag och ha ansträngt sig för att få arbetet färdigt inom stadgad tid, få bidraget, icke så snart arbetet är fullbordat och avsynat i enlighet med riksdagens beslut, utan något halvår eller troligast något år efteråt. Detta kan väl icke vara riktigt! Men detta blir en direkt följd av departementschefens och jordbruksutskottets resonemang; det kan nu icke hjälpas.

Departementschefen säger: »Besiktningar av företag, som utförts med bidrag från norrländska avdiktningssanslaget, verkställas under senare halvåret. Följaktligen finnes icke något skäl att vid detta tillfälle ta i övervägande, huruvida tilläggsbidrag böra utgå jämväl till företag, som besiktigas under 1923, eller att därför anvisa medel.» Jag måste säga, att jag förstår icke detta resonemang mer än till hälften. Om det, som jag här sökt påpeka och vilket är högst troligt, kommer in så många avsyningsbevis, att förefintliga medel icke på långa vägar räcka till, så måste den cavvisliga följden bli, att de personer, som ha påräknat att få del av detta anslag, så snart arbetet är fullbordat och avsynat, måste komma att bli utan, till dess riksdagen ånyo har beviljat medel. Det är för att förebygga detta, som jag väckt min motion. Lantbruksstyrelsen, som haft ärendet till prövning, har även ansett, att det skulle erfordras minst 200,000 kronor eller samma belopp, som jag i min motion begärt, för att kunna möta dessa utgifter.

Jag skall, herr talman, drista mig till att yrka bifall till min motion. Och jag skulle vilja vädja till denna kammare att se till, att riksdagen infriar sina givna förbindelser. Riskan därav är icke större, än att beloppet skulle komma att utanordnas ett halvt år tidigare, för så vitt departementschefens och utskottets resonemang håller streck, vilket jag för min del är ganska övertygad om, att det icke gör i detta fall. Att bifalla motionen bör vara så mycket lättare för riksdagen, som det icke här gäller några svindlande belopp. Det är inga vidlyftigheter, som här ifrågasatts, utan fast mera endast en gärd av rättvisa mot dem, som härav beröras.

Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag förstår icke riktigt den siste aktade talaren, då han menar, att man skulle kunna ifrågasätta, att riksdagen ej skulle infria sina löften genom ett bifall till utskottets hemställan.

Han fruktar, att det anslag, som nu finnes för det ändamål, varom här är tal, eller tilläggsbidraget till avdiktningssanslaget i Norrland, icke skulle räcka till för att täcka utgifterna för vissa företag, vilka på grund av oförevallade händelser, eller vad jag skall kalla det, icke kunna bli färdiga förrän under första halvåret 1923. Utskottet har ju tydligt sagt ifrån, att de medel, som finnas, skola användas för ändamålet även i angivna fall; och antagligen räcka medlen till. Man kan väl då icke begära, att riksdagen under tider så svåra som de nuvarande skall bevilja anslag, om vilka man icke vet, om de behövas eller ej. Jag tror, att motionären i utskottets

motivering fått så mycket erkännande, att han kan vara belåten med detta.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. tilläggs-
bidrag till
norrländska
avdäkningsan-
slaget.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 108.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128—132.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 133.

Lades till handlingarna.

Punkterna 134—136.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 137.

Lades till handlingarna.

Punkterna 138—140.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 141, angående belöningar för rovdjurs dödande.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 140 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, med sänkning av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande från 38,000 kronor med 18,000 kronor till 20,000

*Ang. belö-
ningar för rov-
djurs dödande.*

Ang. belö-
ningar för rov-
djurs dödande.

kronor för år räknat, upptaga samma anslag med halva beloppet eller 10,000 kronor.

(Forts.)

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 18, av herr *Lövgren*, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta dels att höja premien för dödandet av säl från nu gällande fyra kronor till tio kronor, dels ock att med bibehållande av ordinarie förslagsanslaget till belöningar för rovdjurs dödande vid ett belopp av 38,000 kronor för år räknat upptaga samma anslag med halva beloppet eller 19,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *Lövgren*: Herr talman, mina damer och herrar! Jag har tillåtit mig att väcka en motion vid denna riksdag med yrkande om att premierna för sälars dödande måtte höjas från 4 kronor till 10 kronor. En höjning av skottpengarna med detta belopp skulle icke erfordra ett högre anslag än det som tidigare varit upptaget. Detta anslag har nämligen allt ifrån 1913 till nu icke blivit anlitat i full utsträckning utan utgått med 17,000 å 18,000 kronor per år. ehuru det i början troddes, att det skulle uppgå till 36,000 å 38,000 kronor per år. Före 1913 utgingo skottpengarna från de olika hushållningssällskapen. De voro då varierande från 1 krona inom det ena hushållningssällskapet och ända upp till 10 kronor inom det andra, under det att Göteborgs och Bohus läns icke hade några skottpengar alls.

Emellertid inbjöd Danmark Sverige och andra länder att deltaga i en internationell överenskommelse angående frågan om skottpengar å säl. Motivet till detta var, att man kommit under fund med, vilket oerhört skadedjur sälen var. Det uppgavs i den kungl. propositionen från 1913, att sälen årligen i Östersjön beräknades uppäta inemot 73 miljoner kilogram fisk. Vid 1913 års riksdag bifölls den proposition, som Kungl. Maj:t framlagt, som bestämde premierna till 4 kronor för hela rikets vidkommande och som vidare förutsatte överenskommelse med Tyskland, Danmark, Norge och Finland. Ryssland kom visst icke med i denna överenskommelse.

Under världskriget var det ju så, att bristen på fettämne gjorde, att det blev mycket lönande att bedriva jakt på säl, och späckpriserna sprungo upp till 6, 7, 8 kronor per kilogram. Sedan blev visst priset maximerat av Kungl. Maj:t — om jag icke missminner mig — till ett belopp av 4 kronor per kilogram.

Nu ha emellertid de förhållanden, som rådde före kriget, kommit tillbaka. Vad späckpriserna beträffar, så belöpa de sig till 40 å 50 öre per kilogram. För huden kan man erhålla 1 krona per kilogram, vilket, om den väger 4 kilogram, sålunda blir 4 kronor. Skott-

pengarna uppgå till 4 kronor. Om man då håller sig till en medelvikt för späcket av 16 eller 17 kilogram, så finner man, att den totala vinsten för dödandet av en säl uppgår till högst ett belopp av 17 à 18 kronor, och om man skulle höja skottpengarna på sätt jag föreslagit, så skulle inkomsten för dödande av en säl uppgå till ungefär 22 kronor 50 öre, högst 25 kronor. Jag säger detta därför att jag av vissa utskottsledamöter fått den uppgiften att man inom utskottet rört sig med en siffra för den totala vinsten för dödande av en säl, som skulle uppgått till något sådant belopp som 60 eller 70 kronor.

Nu reser man den invändningen mot ett bifall till min motion, att den internationella överenskommelsen skulle hindra oss att höja skottpengarna från det belopp, som utgått, och till vad jag föreslagit. Så vitt jag kan förstå, håller detta icke streck. Först och främst har tiden för den internationella överenskommelsen utlupit, och denna överenskommelse är väl alltså icke i kraft i detta nu. Där-om kan jag emellertid icke med bestämdhet yttra mig, men så mycket är säkert, att Finland icke betalat ut några skottpengar under den sista tiden.

Nu säger man, att om Finland icke utbetalar sådana skottpengar, så föreligger den risken, att man skjuter sälar i Finland och tar skottpengarna i Sverige. Nu tror jag, att den landsfiskal, som har hand om utbetalningen av dessa premier, känner till den befolkning, som idkar säljakt, varför det nog skulle bliva ett försvinnande litet antal, som skulle bliva i tillfälle att på orättmätigt sätt uppbära skottpengar på den svenska sidan. Och när så är förhållandet, tror jag icke, att det föreligger någon så stor fara i detta fall. Men om också skottpengar skulle uppbäras för sälar, skjutna på den finska sidan, så spelar väl detta icke någon roll. Och så mycket är väl säkert, att sälen, om den kommer att skjutas i Bottniska viken vare sig på den finska eller svenska sidan, äter fisk, som går på ömse sidor om Bottniska viken.

Sälen är för den befolkning, som idkar fiske, det mest fruktansvärda och otrevliga skadedjur man gärna kan tänka sig. Det går ju an, när det gäller löjfiske och strömmingsfiske, ty då är det relativt liten skada, som sälen kan göra, men annat blir förhållandet, när det gäller laxfiske, som bedrives i öppna sjön med storryssjor. Om dessa skadas, då kan skadan för den enskilde uppgå till 100-tals kronor per dygn. När han kommer fram till en sådan fiskeanordning och river den utifrån, blir fiskrummet öppet, så att den fisk, som kommit in, har lika lätt att komma ut. Detta är sålunda en oerhörd indirekt skada vid sidan av den direkta skada, som han gör genom att förtära en massa fisk. Hur mycket fisk varje säl äter per år, är svårt att bedöma, men denna kammares ledamöter kunna få en aning om saken, om jag nämner siffrorna för genomsnittsvikten i april och genomsnittsvikten på hösten i november. I april och maj månader väger den säl, som man jagar i Bottniska viken, i genomsnitt 30 à 35 kilogram, men på hösten, november månad, sedan den haft tillfälle att vittja alla våra garn och dessutom taga så mycket fisk

Ang. beö-
ningar för rov-
djurs dödande.
(Forts.)

Ang. belö-
ningar för rov-
djurs dödande.

(Forts.)

som möjligt i fritt tillstånd, väger den 60 à 65 kilogram. Hur mycket fisk, som åtgår för att åstadkomma denna ökning i vikt, är tämligen lätt att förstå. Den beräknades också i 1913 års proposition till 73,000,000 kilogram per år för Östersjöns vidkommande. Enligt mitt sätt att se håller icke det argument, som utskottet använt i sin motivering. Utskottet säger helt kort och gott, att »då beloppet av premien för sälhundars dödande för Sveriges vidkommande bestämts i samband med ovanberördå internationella överenskommelse, torde en sådan förändring däri, som i motionen föreslagits, icke böra utan vidare företagas. Först efter utredning rörande de på frågan inverkan förhållanden synes utskottet spörsmålet kunna upptagas till avgörande». Om Sverige vill gå med på att höja skottpengarna till 10 kronor, lär det icke finnas något land, som har något att erinra mot den saken, utan, så vitt jag kan förstå, stadgas i den internationella överenskommelsen endast en minimisats, som hindrar oss att sänka premien under ett visst belopp, men som icke hindrar oss att höja den så högt vi över huvud taget vilja.

Sedan vill jag säga, att detta är en fråga, som berör de nordliga delarna av detta land i mycket högre grad än de sydliga. I den statistik, som finnes bifogad propositionen till 1913 års riksdag, visas, att under åttaårsperioden 1904—1911 ha alla länen sydligare än Stockholms icke högre antal dödade sälar än mellan 500 och 1,200. Men när man kommer till Stockholms län, uppgår antalet till 5,000, och det kulminerar i Västerbottens län med 14,000 och i Norrbottens län med 8,000, d. v. s. att för de nordligaste länen var siffran under denna åttaårsperiod i genomsnitt 3,000 per år. Det är sålunda huvudsakligen i de nordligaste länen, som jakten på detta skadedjur bedrives, och det är naturligt, när man tager i betraktande, att det är lättast att jaga säl under vårmånaderna, i april och maj, när det är möjligt att fara ut på isen. På hösten är det svårare att jaga sälen, och även om man lyckas skjuta honom, händer det lätt, att man förlorar honom. Dock är han dyrbarare på hösten, ty då har han mera späck.

Då jag icke kan förstå, att den internationella överenskommelsen skulle lägga hinder i vägen för oss att höja dessa premier, när kontrollen icke är så svår, som man på visst håll velat göra gällande. utan det här i landet före år 1913 lyckats oss att hålla något så när reda på saken — då utgingo skottpengarna i en del landstingsområden med 10, i andra med 6 och i andra med 2 à 3 kronor — möter det naturligtvis icke något hinder att kontrollera i nödig utsträckning förhållandena länderna emellan, när man tidigare kunde kontrollera förhållandena hushållningssällskapen emellan.

Jag vill, herr talman, med dessa ord yrka bifall till min motion och vägar också begära votering i saken.

Herr *Osberg* instämde häruti.

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Den siste aktade talaren har rätt däruti, att före år 1914 utgingo premier

för dödande av säl från hushållningssällskapen och även från lands-
tingen. Det visade sig då, att skall sälen utrotas i Östersjön, hjälper
det icke, att ett enda land betalar premier, utan att även de övriga
Östersjöländerna deltaga däri. Därför kom en internationell över-
enskommelse till stånd. Svenska staten förband sig att betala pre-
mier till högst 4 kronor 50 öre, och de ha utgått med kronor 4. Under
kriget har emellertid det avtal, som gjorts mellan Östersjöländerna
brutits, och några premier ha, så vitt man vet, icke utbetalts från
något annat land än Sverige. Utskottet har emellertid den uppfatt-
ningen, att därest man med någon effektivitet skall kunna minska
antalet sälar eller utrota dem, bör detta ske i samverkan med övriga
länder vid Östersjön. I annat fall kunna vi tänka oss, att i gräns-
trakterna, åtminstone norr om Finska viken, Sverige får betala
för »finska» sälar. Jag känner ej deras vanor, men jag förmodar,
att de ej äro allt för stationära. Herr Lövgren yttrade, att han icke
begärt, att högre anslag än det äldre skulle utgå. Det är rätt, men
regeringen har föreslagit, att anslaget skulle minskas med något
mindre än hälften, och det gäller således här, huruvida anslaget, som
regeringen föreslagit, skall utgå med 10,000 eller, som herr Lövgren
föreslagit, med 19,000 kronor. Jag hyser den uppfattningen, att
därest några åtgärder skola vidtagas, bör man fortsätta på den en
gång inslagna vägen, att det skall ske i samförstånd med övriga
Östersjögränsande länder.

*Ang. belö-
ningar för rov-
djurs dödande.*
(Forts.)

Av denna anledning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till
utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen
gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock
på bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talman-
nen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då
votering emellertid begärdes av herr Lövgren, blev nu uppsatt, juste-
rad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hem-
ställan i punkten 141 av utskottets förevarande utlåtande nr 9 A,
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta mo-
tionen.

Voteringen utvisade 77 ja, men 94 nej, vadan kammaren bifallit
den i ämnet väckta motionen.

Punkterna 142—144.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146—149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151 och 152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 160.

Lades till handlingarna.

Punkterna 161—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—178.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 179—181.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 9 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1922 nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt biföljs.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt biföljs.

Punkterna 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11.

Utskottets hemställan biföljs.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan biföljs.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15—18.

Vad utskottet hemställt biföljs.

Punkterna 19 och 20.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre andre styrmannen å ångfärjan »Malmö» S. P. Pihl från viss skadeståndsskyldighet blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 16, angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning begärdes ordet av

Herr *A n d e r s o n* i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att detta ärende måtte föredragas punktvis och att endast kantrubrikerna uppläsas i den mån annat icke begäres.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

*Om införande
av tull å
kardbeslag.*

Vidare förekom till behandling bevillningsutskottets betänkande, nr 9, i anledning av väckt motion om införande av tull å kardbeslag.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 80, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade herr *Björkman* i Norrköping *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta följande ändring i nu gällande tulltaxa: »Rubrik 854 Kardbeslag 1 kg. 2 kronor».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Antonsson*, *Lithander*, *Jönsson* i Boa, *Vennersten* och *Bengtsson* i Kullen, vilka yrkat bifall till motionen; samt

av herr *Boman*.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Lithander*: Herr talman! Den här föreliggande frågan är ju icke en tullpolitisk fråga i vanlig mening, där det alltså bör stå en strid emellan egentliga protektionister och frihandlare. Jag vill därför hoppas, att vi i denna kammare skola betrakta och se frågan, såsom den verkligen är. Den gäller enbart att man vill skydda en nyckelindustri, d. v. s. en liten detalj som ingår i textilindustrien, nämligen s. k. kardläder. Detta har i alla tider tillverkats i utlandet, men är det så, att det råder brist därå eller att man icke kan få in det, då stannar textilindustrien, den kan icke drivas vidare. Vi hade erfarenhet därav under kristiden, då vi genom särskilt utskickade ombud för statens räkning försökte mot kompenstation få in detta för textilindustrien nödvändiga material. Det lyckades också att mot uppoffringar få in något, och i övrigt fick industrien hjälpa sig fram bäst den kunde.

Nu har här efter stora svårigheter uppstått inom landet en industri på detta område, och den kräver nu ett något ökat skydd för sitt

bestånd, därför att utan sådant skydd står den maktlös gent emot utländska truster. Jag vill säga, att tullen i fråga skulle icke inverka med bråkdelen av ett öre i avseende å prissättningen för det färdiga fabrikkatet, utan skyddet är enbart att se ur synpunkten av landets oberoende. Jag skulle här för dem, som vore intresserade av saken, kunna påvisa, hur svår denna fabrikation är och hur ytterligt komplicerad hela tillverkningen ställer sig. Det vore ju då önskvärt, om vi kunde träffa sådana anordningar, att vi icke för framtiden behövde utsätta textilindustrien för vad den fick utstå under kris-tiden.

*Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

Utskottet säger, att det icke anser, att man bör giva det här skyddet, utan att denna industri får klara sig bäst den kan, och eventuellt får den utländska trusten taga hand om den. Men det är enligt min mening icke klokt att ordna det så, att vi här bli beroende av utlandet. För att visa, hur man i utlandet går till väga, så är det tillräckligt att erinra om vad som finnes nämnt i betänkandet, nämligen att man i Tyskland i ett slag sänkt priset för Sveriges vidkommande från 8 kronor till 3 kronor, medan man samtidigt för samma vara tager i Schweiz 8 kronor och i Holland 7 kronor 50 öre. Naturligtvis ställer det sig synnerligen svårt för en svensk industri att i längden — för någon tid är det kanske möjligt — kunna under sådana förhållanden konkurrera och hålla det hela flytande.

Det synes mig att det vore klokt, om vi här bifölle vad motionärerna ha yrkat, och jag skall därför, herr vice talman, utan att för min del bli mångordigare be att få yrka bifall till motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman, mina damer och herrar! I den av herr Björkman väckta motionen har framställts ett yrkande, som förelåg vid fjolårets riksdag och som andra kammaren då icke fann anledning att bifalla. I motiveringen för sitt yrkande säger herr Björkman, att det är på grund av den stora konkurrensen med utlandet, som här föreliggande motion blivit väckt, och samtidigt nämnes också, att det är särskilt de tyska företagen, vilka äro de, som inom branschen torde vara de kraftigaste konkurrenterna och som just göra ställningen så synnerligen svår för den svenska kardindustrien.

Den här frågan är emellertid icke, kan man säga, endast av så sent datum som från i fjol, utan har varit föremål för behandling inom riksdagen även tidigare, t. ex. 1906. I 1906 års tulltaxeförordning finnes införd tull å kardbeslag med 10 procent av värdet. Och i maj 1909 yttrade 1906 års tulltaxekommitté i sitt betänkande till ny förordning angående tulltaxa beträffande tullen på kardbeslag, att för det första någon inhemsk tillverkning av kardbeslag icke finnes, och för det andra, att det även kan ifrågasättas, om någon tull vore lämplig på grund därav, att textilindustrien fordrade så billigt material som möjligt för framställningen av sin vara. Följden blev

*Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

också därav, att 1910 års riksdag beslöt, att kardbeslag skulle vara tullfritt.

Det är ju så, att en hel del industrier ha mycket svårt för att framställa sina alster till billigt pris, och det gjorde också, att textiltfabrikanterna ansågo, att man borde ha rätt att, även då det gällde kardbeslag, räkna med billigt pris, och att en särskild tull å kardbeslag skulle få en menlig inverkan på textilindustrien. Under kriget hade det ju varit mycket svårt särskilt för textilindustrien att tillgodose behovet av kardbeslag till rimligt pris, såsom motionären säger, och därav uppkom den kardläderindustri inom landet, som motionären avser att med sin motion skydda med en särskild tull.

Utskottet har icke ansett, att man här har någon möjlighet att lämna det skydd, som avses i motionen, just med tanke på att, därest de utländska fabrikanterna, såsom man vill göra gällande, önska slå ihjäl vår lilla svenska industri, som enligt motionären sysselsätter endast 14 arbetare, skulle det vara omöjligt att trots en tull härvidlag bli oberoende av den svåra konkurrens, som här påståtts vara för handen.

Då man läser motionen, kan man icke underlåta att särskilt fästa sig vid att, på samma gång man begär ett skydd för konkurrensen från tyskt håll, påvisar man här, att välkända tyska fabrikanter ha i samråd med de svenska fabrikanterna upprättat denna kardindustri här i vårt land. Således kan man säga, att det är tyskt kapital, tysk kardläderindustri och tysk företagarganda, som framträda även i den svenska kardläderindustrien. I det fallet synes det vara klart, att, därest man bifaller denna motion, kommer detta säkerligen att hava en menlig inverkan på textilindustrien, därför att ingen eller åtminstone högst obetydlig konkurrensmöjlighet kommer att föreligga. Vidare kan man säga det, att det är alldeles säkert, att den svenska kardindustrien har all möjlighet att uppehålla sig utan det tullskydd, som här avses. Och slutligen kan man också hävda den uppfattningen, att därest det är av en synnerligen stor betydelse för den svenska textilindustrien, att det finnes en självständig kardläderindustri i vårt land, så bör det framstå såsom en angelägenhet för de svenska textiltfabrikanterna att försäkra sig om att industrien icke går under på grund av valutaförhållandena eller på grund av den konkurrens, som enligt motionen gör sig gällande.

Det synes därför vara fullt klart och tydligt, att därest man bifölle motionen, så skulle man knappast äga någon garanti för att den lilla svenska kardläderindustrien bleve skyddad mot den utländska konkurrensen, just därför att, såsom jag nämnde, om man vill förgöra denna industri från utländskt håll, kan man göra det i varje fall. Vidare skulle det ha en menlig inverkan på textilindustrien i övrigt inom landet, och icke minst kan man säga, att om vi här ginge med på ett bifall till motionärens yrkande, så hade man samtidigt slagit in på en väg, som fjolårets riksdag icke ville beträda. då den ej ansåg skäl föreligga till bifall av den då föreliggande motionen i ämnet.

Jag skall således, herr vice talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Om införande
av tull å
kardbeslag.*

(Forts.)

Herr Björkman i Norrköping: Herr talman! Då den förste ärade talaren endast i största korthet redogjorde för de synpunkter, som kunna tala för bifall till motionen, ber jag att litet vidlyftigare få ingå på denna fråga. Jag kommer därvid att undan för undan söka bemöta de skäl, som den siste talaren anförde till förmån för utskottets hemställan.

Såsom framgår av motionen och utskottets utlåtande, har denna fråga åtskilliga gånger förut varit föremål för prövning i riksdagen. Åren 1920 och 1921 förelåg nämligen också förslag om tull å kardbeslag. Utskottet avstyrkte då tullen, och det var endast en reservant i utskottet, som förordade, att tull skulle införas. Nu har frågan vuxit sig litet fastare, och för avstyrkande står icke en så kompakt majoritet, i det sex reservanter yrka bifall till motionen. Man skulle kunna säga, att tullen är »en marche», glider fram. Det är en »glidull», om än icke i den mening, som man i allmänhet inlägger häri. Förra gången frågan var före, var dock ej stämningen så odelat för att en tull å den ifrågakarande artikeln aldrig någonsin skulle kunna införas. Jag vill exempelvis erinra om vad utskottets dåvarande och nuvarande ordförande, herr Röing, hade att anföra i saken. Han framhöll då till stöd för avslagsyrkandet, att det var för tidigt, innan man sett resultatet av den då grundlagda kardbeslagsfabrikationen, att lämna något tullskydd, och han sade vidare, att först när det uppstått en verklig utländsk konkurrens, mot vilken den svenska industrien inte kunde hålla stånd, borde man efter företagen utredning införa eller förändra ett tullskydd. Ja, han sade sig också vara den förste att medge, att om det vore en industri, som befunne sig i nödläge, borde riksdagen i undantagsfall vara med om att redan då införa eller höja tullsatsen.

Hur står frågan nu i förhållande till bevillningsutskottsordförandens tre punkter? Jo, vi känna resultatet av verksamheten, vi se, huru som den utländska konkurrensen varit rent mördande genom åtgärder från den trustbildning eller konvention, som existerar, och vi måste erkänna, att den svenska industrien på området nu är i nödläge.

För att reducera denna motion till dess rätta proportioner ber jag få redan från början betona vad den förste ärade talaren sade om den ekonomiska roll kardbeslagen egentligen hava för den färdiga varan. Jag talade härom dagen med en av våra största yllefabrikanter, som meddelade, att kardläder vid hans fabrik ett år, då tillverkningsvärdet utgjorde cirka tio miljoner kronor, i räkenskaperna ingingo med blott 40 å 50,000 kronor. Det vill säga i varje kronas tillverkningsvärde ingår icke kardläder med mera än ett halvt öre. Om den tull, som föreslås, skulle bliva gällande, betydde det blott ett tolvtedels öres ökning på kronan för konsumenterna.

Jag frågar nu, om denna fråga trots sin litenhet dock är ett viktigt spörsmål. Var och en, som känner textilindustrien, vet, att kardlädret för densamma spelar en synnerligen betydelsefull roll. Kard-

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

läderindustrien är nämligen vad man kallar en nyckelindustri, en industrigren, som är oundgängligen nödig för en annan större industri. Frågan om betydelsen av att skydda en nyckelindustri har icke varit föremål för tvist mellan protektionister och frihandlare. Även länder, som äro utpräglad frihandelsvänliga, såsom England, söka utvägar för att åt sig bevara industrier, som för landet ha särskild betydelse såsom nyckelindustrier, och i England finnes en särskild akt, som anger principerna för att på bästa sätt skydda nyckelindustrier. I Sverige hava vi ock redan många exempel på tullskyddade nyckelindustrier. Jag tänker exempelvis på att pappersindustrien vilar på en sådan nyckelindustri, nämligen maskinfiltindustrien. I vår motion ha vi nu särskilt framfört betydelsen av kardläderindustrien för hela textilindustrien, vilken helt enkelt kan stoppas genom brist på kardläder, så höll under kriget textilindustrien på att få läggas ned på grund av den rådande bristen på kardläder, och om ordförandena i industri- och handelskommissionerna här vore i tillfälle att nämna något om sina erfarenheter från kommissionsarbetet under kristiden, skulle de säkert säga, att det just var svårigheten att få in kardläder, som beredde bland de största bekymren. Då uppstod emellertid här i landet en strävan att få fram en egen kardläderindustri. Mot denna strävan, som resulterade i en sammanslutning av en del intresserade textilfabrikanter för frågans ordnande, reste sig »konventionen», sammanslutningen av de stora textilfabrikanterna på kontinenten. När den svenska sammanslutningen låg i underhandlingar om köp av en fabrik i Nürnberg, vars maskiner skulle föras till Sverige, var den första förutsättningen att få utförseltillstånd. Man hade fabriken på hand, men när man försökte få utförseltillstånd, hade konventionen redan köpt fabriken och demolerat maskinerna. Man vände sig då till Österrike, och även där mötte det svårigheter att, sedan man köpt maskiner, få utförsellicens för dem. Slutligen erhöles sådan, och även lyckades man efter många om och men få passagetillstånd genom Tyskland, men när det gällde att utföra maskinerna från Österrike, togs utförseltillståndet tillbaka. Emellertid kom man trots alla hinder i gång med fabrikationen genom att inköpa i Danmark en fabrik, som var nedlagd, men som hade kvar sina gamla maskiner, och genom största tillmötesgående från vederbörande myndigheter hemma och ute lyckades man få fabriken i gång, och det var icke utan att de svenska intressenterna måste säga sig, att det fanns stort intresse på synnerligen ansvarsställande håll för att denna industri borde så småningom få tullskydd. Nu är fabriken helt färdig, och där har från början tillverkats fullt användbart kardläder, vilket efter hand blivit av den mest förklassiga beskaffenhet.

Det är mot denna svenska fabrik den mäktiga »konventionen» går till strids. Herr Lithander nämnde, hurusom den sänkte priserna från 8 till 3 kronor här i Sverige, medan priset i andra länder fortfarande står vid 8 kronor. Vi ha i vår motion framhållit, att det svenska bolagets rena tillverkningskostnader per meter band uppgå till 3,30 kronor, och då har icke däri ingått bland annat vinst.

Tullen är föreslagen till 2 kronor per kg. Detta gör 60 öre

per meter. De utländska fabrikaten säljas nu som nämnts i Sverige för 3 kronor per meter. Man ser sålunda, huru mycket som fordras för att hålla den svenska fabrikationen uppe. Konkurrensen är synnerligen svår, och från ledande håll inom fabriken säges det, att det blott är en tidsfråga, när företaget måste nedläggas, om intet skydd erhålles. Vad blir då följden? Jo, å ena sidan, att vi gå miste om själva nyckeln till vår textilindustri och å den andra, att priserna av den utan konkurrens varande konventionen höjas. Det blir den svenska industrien, som får betala kalaset, som får betala konventionens krigskostnader under den tid den stridit för att bliva allenahärskande.

*Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

Utskottet har nu anfört flera skäl som stöd för sitt avslagsyrkande. Först säger man: var går gränsen för det behöfliga tullskyddet? Varje tullskydd innebär ju något osäkert; hur kan man vara säker på, att fabriken kan hållas i gång, om tullskyddet ges? Kan det inte hända, att man kommer att göra starka ansträngningar i alla fall för att slå ned densamma? Härpå kan lämnas det svaret, att det naturligtvis är svårt att bestämma en tull överhuvud taget, men att härvidlag fabriken ändock sagt ifrån, att får man tull, så tilltror man sig att reda sig. Låt vara, att svårigheterna kunna bli stora att övervinna, och låt vara, att hårda strider kunna uppkomma.

Ett annat skäl än hänvisningen till att man bör sälja på Holland och Schweiz: där tager konventionen så höga pris, säger man, där kunna ni få vinst på edra varor! Men det är naturligtvis svårt för en liten svensk industri att utveckla sig till en exportindustri och tränga in på dessa marknader, där den konvention, som i Sverige söker reglera priserna, givetvis inte skall draga sig för att också söka ordna prisen på ett för det svenska företaget tillintetgörande sätt. Det är ej tänkbart att en svensk affärsman i dessa tider skulle våga försöka sig på några dylika stora experiment, om vilka han absolut måste veta att de skulle bli nedslagna.

Ännu ett annat skäl anföres från utskottet: varför vilja icke spinnerifabrikerna själva hålla uppe ifrågavarande industri? Varför träda inte dessa emellan och våga risken för det hela? Ja, här verka de ekonomiska lagarna som på alla andra områden: inte går någon fabrik med vett och vilja och underkastar sig dyrare inköpspriser än som äro nödvändiga. Sammanhållningen mellan spinnerifabrikerna är ej så stark, att ej en och annan fabrik kan träda ut ur kretsen — alla äro för övrigt icke inne i densamma — och köpa billigare material på annat håll.

Följden av ett avslag på motionen blir säkerligen, som jag nyss nämnde, att den svenska fabriken får slås igen, och förlusten består framför allt däri, att de olika textilfabrikerna få betala betydligt högre pris än som nu äro gällande. Driften vid fabriken kan möjligen uppehållas ett eller annat år, under vilken tid den kan fortgå i lägre takt, men till slut blir det de svenska fabrikerna, som få betala. De vilja inte i dessa tider kasta ut några större summor för att grundlägga ett stöd för denna nyckelindustri, när

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

de inte veta, om de någonsin få igen sina pengar. Man tager hellre varje år en liten förlust på inköp av den dyrare utländska varan än betalar stora belopp för att hålla denna industri i gång.

Det kan nu tyckas, att man inte gärna bör komma med ett slikt tullförslag som detta, utbrutet som det är ur systemet. Härpå svarar jag vad många frihandelsvänner i liknande fall svarat, att det finns en del tullar, som i alla händelser äga sitt berättigande. Det finns några tullar, som äro — vi känna alla namnet — uppfostringstullar. Här gäller det en dylik tull, en tull, som skall för närvarande hålla uppe denna industri i det prekära läge, vari den befinner sig. Sedan kan det bli resonemang om, huruvida denna lilla tull, som inte spelar någon roll för konsumenterna, så småningom kan avvecklas; detta kan bli föremål för en framtida diskussion.

Den siste talaren vidrörde den omständigheten, att ingen tull sattes i föreliggande fall, när det blev en allmän tullreglering vid 1910 års riksdag. Ja, men utsokttet påpekade ju, enligt vad som framgick av talarens uppläsning, att det då inte fanns någon svensk industri för kardläder. Det fanns intet stort intresse att få en tull, man hade ännu ingen kännedom om, att denna nyckelindustri behövde skyddas, att det under ett krig med alla dess förvecklingar var av vikt att ha detta stöd. Det existerade ingen industri, vars målsmän trädde fram och sade: vi behöva ett skydd för att hålla oss uppe i konkurrensen. Och betänk våra svårigheter: råvarorna äro ju tullbelagda men den färdiga varan tullfri.

Den fabrik, som uppbär kardläderproduktionen i landet, gick förra året med en anseelig förlust, 30,000 kronor, och aktiekapitalet, 250,000 kronor, kan till större delen anses vara borteliminerat. Jag nämnde för en stund sedan enskilt för den siste talaren — något som han visst sedan redogjorde för i sitt anförande — att det här inte gäller någon stor industri i och för sig, varför man inte kan tala om, att en större arbetslöshet skulle följa med ett avslag: endast 14 arbetare äro anställda vid fabriken. Men det är å andra sidan kvalificerat folk med uppdriven arbetsskicklighet allesamman, detta just av den anledningen, att det hela måste drivas såsom kvalitetsarbete, och att det fordras en särskild skicklighet.

Det är i själva verket ett litet försök, som den svenska industrien här gör, att komma sig fram i strid mot utlandet. Under den sista tiden har det förelegat en depression, ett tryckt tillstånd både på det ena och andra området: nu undrar man, om det inte här skall visas en smula förståelse för försöken att hjälpa fram industrien i ett visst avseende. Om vi inte alldeles skola duka under för de stora kontinentala konventionerna, som vilja beskatta oss överallt — jag använder ordet konvention; man kan lika gärna säga trust — måste vi göra någonting för att skydda oss. Vi kunna nämligen vara lugna för, att det är meningen, att vårt land i likhet med alla andra länder skall betala sin skattepenning till denna konvention, och detta kan väl inte vara något intresse för oss lika litet som att i allmänhet betala skatt till trusterna. Industrien behöver ett handtag, så att den känner, att statsmakterna verkligen vilja göra

någonting till gagn för densamma, till uppmuntran för dess företagareanda. Om införande
av tull å
kardbeslag.

Jag vill sluta med att nämna, att industriens målsmän en gång ärligen bruka sammanträda till ett möte. Det är tillkännagivet, att detta möte nu skall hållas om några dagar i industristaden Norrköping. Jag såg programmet för mötet, och det stod där upptaget en förevisning av den kardläderfabrik, som det här närmast gäller. Skola nu industriens målsmän, när de träffas och tala om de anordningar, som staten vidtager, och när ifrågavarande fabrik förevisas för dem, skola de, säger jag, uppfatta det som om det gällde en avskedsförevisning, eller skola de känna med sig, att det föreligger förhoppningar om, att denna industri och industriens företagareanda skall röna förståelse å statsmakternas sida? Jag förklarar, att om denna tull beviljas, kommer ingen att säga: det här var en seger för protektionisterna över frihandlarna eller för producenterna över konsumenterna, utan man skall helt enkelt säga, att det gällde en tull, som på grund av sin särskilda beskaffenhet krävde förståelse, då det nämligen här gällde att skydda nyckeln till en svensk näring.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till motionen.

I detta yttrande, under vilket herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Nylander* och *Sommelius*.

Herr *B ä r g* i Katrineholm: Herr talman! Jag blev ganska besviken, då jag hörde herr Björkmans anförande, särskilt vad slutklämnen beträffar. De av kammarens ledamöter, som inte varit i tillfälle att närmare studera denna fråga, ha säkert, genom det anförande, som här hållits, och förresten med hjälp av erinringar från det som sagts vid närmast föregående riksdagar, ett rätt tydligt begrepp om hur hela denna sak ligger till. Det var skada, att herr *Lithander*, som började sitt anförande med att säga, att man skulle se på denna sak sådan den är, inte verkligen sökte göra detta; åtminstone såg han inte på saken sådan den i själva verket förefaller mig vara.

Herr *Björkman* slutade med att framhålla, att om en liten tid, någon vecka, samlas industriens målsmän i Norrköping för att kanske göra en avskedsvisit hos denna fabrik, som är av så ofantlig vikt och så avgörande värde för hela den svenska textilindustrien, att utan densamma de allra största risker föreligga. Herr *Björkman*! Jag är ingen industriman och förstår därför kanske icke, men stå industriens målsmän i detta land så totalt handfallna, att de inte veta att reda sig själva beträffande en så rysligt enkel sak som denna är? Alla talare ha med en mun betygat, att här gäller det ingalunda stora anläggningar, här gäller det inte stora insatser, här gäller det ingen stor sak, men det rör sig dock, påstår man, om en så rysligt viktig angelägenhet, att det skulle uppkomma utomordentliga risker, om inte denna industri funnes till. Jag tror inte, att målsmännen för svensk industri — om de vilja, om de

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

bry sig om det, om de inte anse, att de böra tvinga statsmakterna att taga positiv ställning till denna sak och lasta på sig deras bekymmer — jag tror, säger jag, att de kunna reda ut denna jämförelsevis obetydliga historia själva utan statsmakternas mellankomst. Den är liten, denna industri: det har påpekats, såsom herr Lithander gjorde i ett anförande år 1920, att ifrågavarande kostnader äro så bagatellartade, att för industrien i sin helhet betyda de rakt ingenting. Om det gäller en allvarlig sak och stora risker, står det för mig som alldeles oförklarligt, att inte industriens målsmän själva taga denna deras egen sak om hand.

Det påminner mig detta, herr Björkman, om en diskussion, som förekom under föregående år med anledning av en då väckt motion. Det var — jag vågar väl säga det — talesmännen för bränneriiddkarna, som hemställde om förhöjd skatt på majsbrännvin, därför att bränneriiddkarna inte skulle köpa billig majs till skada för potatisproduktionen. Nu är det att lägga märke till, att bränneriiddkarna själva voro potatisodlare, men det var bekvämare att gå till riksdagen och säga: stifta en lag, som hindrar oss att köpa majs, till förfång för vår egen potatisodling! Jag tycker, att saken ligger precis på samma plan i detta fall. Här säger man sig inte kunna upprätthålla en alldeles nödvändig industri, som väl är startad av textilindustriiddkare och i deras intresse; om detta inte är fallet, så tycker jag det *borde* ha varit dessa, som skulle ha tagit denna sak om hand såsom en sin egen stora angelägenhet. Det synes mig, som sagt, att är det något allvar med det åberopade intresset, så bör saken lösas på det sätt, som utskottet förutsatt. Och jag tycker inte, att riksdagen bör taga hänsyn till sådana bekvämlighets-skäl — jag vill använda det uttrycket — som måste ligga bakom i detta fall, *om* nämligen saken är så viktig, som man påstår. Riksdagen har föregående år kraftigt sagt ifrån, att man inte vill gå in på denna väg, och första kammaren har redan sagt sitt ord, då den med stor majoritet avslagit motionen.

Kvar står, herr Björkman, i varje fall det faktum, att kardläder enligt motionens uppgift kan tillverkas till ett pris av 3:30 kr. per meter och att marknad också finnes för varan utomlands till mycket högre pris. Redan äger export rum till de skandinaviska länderna, såsom det framgår av motionen, och när priset på kardläder i Holland och Schweiz är så pass högt som 8 och 7:50 kronor per meter och det kan tillverkas i Sverige för 3:30 kronor per meter, skall väl den svenska industrien inte vara så handfallen, att den inte kan göra ett försök att få ut sin vara på världsmarknaden i stället för att springa till riksdagen och be om hjälp.

Jag medger, herr Björkman, att det här gäller en framställning, som till synes är ganska bestickande. När man ser på den i början, tycker man, att det är berättigade krav som framställas, men tänker man sig djupare in i saken, måste man säga sig, att det inte förhåller sig på det sättet.

Här har frågats i utskottet: äro nu textilindustriens män, för vilka denna industri är så oerhört viktig, äro de intresserade av att

få denna tull för att såmedelst hålla industrien uppe? Nej, det äro de visst icke, svarar man, de vilja köpa sitt kardläder billigt utifrån — och då skulle riksdagen passa på och påtvinga dem en viktig industri för att spara deras omtänksamhet, fastän det annars ligger nära till hands att betrakta det som en skyldighet för dem själva att tillgodose sina egna intressen.

Är det någon kärna i talet om den fria företagarverksamheten, och är det berättigat att, såsom här många gånger skett, vitt och brett lovsjunga denna företagarverksamhet, måste jag säga, att det här kunde taga sig ett lämpligt uttryck på det sättet, att när industriens målsmän samlas i Norrköping för att titta på detta sitt eget verk, så att säga, de komma överens om att detta skola vi försöka upprätthålla; i annat fall kan inträffa att i stället för att få vårt kardläder för tre kronor och 30 öre eller tre kronor och 60 öre med tull, kunna vi få betala ända till 7 à 8 kronor. Så långt åtminstone, mina herrar, måste väl dessa män kunna tänka.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren frågade: stå industriens män så handfallna, att de icke vilja göra någonting i denna sak? Industriens män ha icke stått handfallna, utan de ha med mycket stora ansträngningar skaffat hit denna industri jämte den utländska sakkunskap, som behöves för att driva den, men det är icke så, att det här gäller ett gemensamt företag för hela den svenska industrien, utan det är endast några få, som driva denna fabrikation, och köparna, det är alla de andra; och hela den svenska industrien är följaktligen icke aktieägare i detta företag. Det är överhuvud taget mycket ledsamt att vara aktieägare i dessa tider, och jag tror icke det är mycket, som animerar att dela upp detta företag på många händer, utan det blir några få, som måste ta saken om hand. Då kvarstår i alla fall det sakförhållandet, att om man inte får detta stöd, så kan man icke reda sig, ty vi ha sett, hur den utländska trusten, för att trötta ut oss här hemma, säljer för 3 kronor, medan den säljer i Holland och Schweiz för 7,50 à 8 kronor, och detta håller den på med så länge, att den får bukt med våra egna, så att man slutar här. Då inträder det läge, att den svenska industrien får betala det pris, som den utländska trusten bestämmer. Men detta kunde måhända vara överkomligt, vad priset beträffar, men det för oss betänkliga är, att om riksdagen nu avslår förslaget, ordnas det så, att vi bli beroende av utlandet i en nyckelindustri; och kan inte något annat argument beveka andra kammaren i detta sammanhang, så borde det argumentet tala, att genom ett avslag å motionen och när utvecklingen gått därhän, att denna industri endast existerar i utlandet, skapa vi här en arbetslöshet i samma ögonblick som vi sakna tillgång på kardläder. Vi kunna komma i samma läge som vi en gång varit, och det är med denna erfarenhet för ögonen som denna an-

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

ordning träffas. Det är, synes det mig, verkligen mera ett intresse för landet i sin helhet, som vill ha denna textilindustri gående, än vad det är för de enskilda, ty de köpa undan för undan, var de få varan billigast, men för landet har det sin betydelse, att denna industri icke ett tu tre kan sättas ur spel, därför att vi sakna en enda liten detalj. Till och med i frihandelslandet England, där betraktar och behandlar man denna kardindustri, varom här är fråga, som en nyckelindustri, men här skulle vi se bort från detta.

Den förste ärade talaren, som förde utskottets talan, nämnde, att ett bifall till motionen kunde menligt inverka på vår textilindustri, men då får jag lov säga, att det förstår jag icke, det är väl snarare tvärtom.

Vidare sades, att man slår in på en protektionistisk väg; men detta är alls icke fallet, vi ha icke talat ett ord om skydd för själva produkten, utan det är för att trygga en viss viktig tillverkning, som vi ha begärt denna tull.

Det har stått och står refererat i bevillningsutskottets betänkande ett skäl, som även fanns förra året för avslag, nämligen att denna fråga skulle hänskjutas till tull- och traktatkommittén. Vi ha väntat på tull- och traktatkommitténs utlåtande — det är nu tre år — och vi få vänta ännu mycket länge på denna frågas lösning, om det är därpå det skall bero. Jag tror, att kammaren med lugnt samvete kan ta denna tullmotion och ändå fortfarande anse sig frihandelsvänlig.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Sköld: Herr talman! Herr Lithander anser, att om det icke finns andra skäl, som kunde tala till andra kammarens hjärta, så borde det ändå verka något, att ett avslag å motionen skulle medföra en större arbetslöshet. Enligt uppgift sysselsätts vid fabriken endast 14 man, av vilka flera äro tyskar, varför jag icke tror, att det skälet har någon större betydelse för oss här.

Herr Lithander fällde emellertid ett mycket betecknande uttryck, då han sade, att det är icke alla spinnerier i landet som äro aktieägare i denna kardläderfabrik. Jag frågar då: varför äro icke alla aktieägare? Måne det icke kunnat ordnas så under kristiden, när spinnerierna icke kunde få något kardläder utifrån, att hela den svenska spinneriindustrien blivit intresserad i denna nyckelindustri? Förhöll det sig måne icke på så sätt, att det var några stycken spinnerier, som startade denna produktion för att bli i tillfälle att förtjäna litet penningar på de andra spinnerierna? Jag föreställer mig nämligen, att om man ej har något kardläder, men vill ha det och man får uppmaning att vara med och starta en industri för att tillverka sådant, så bör man gå med på den saken. Om så varit förhållandet, då hade alla spinnerierna varit solidariska och då hade vi icke haft denna fråga före här, allra helst som det rör sig om en så obetydlig ekonomisk uppoffring för spinnerierna. Det betyder, enligt uppgift, icke mer än att, om en textilfabrik, som har spinneri, väveri etc., tillverkar en meter tyg, som kostar en krona, så blir merkostnaden, tack

vare det ökade pris, som kardläderfabriken behöver för att stå sig i konkurrensen, $\frac{1}{12}$ öre. Jag föreställer mig, att när det rör sig om en sådan obetydlighet, skulle textilfabrikerna kunna reda sig och de ekonomiska lagarna, herr Björkman, få vara i fred för detta $\frac{1}{12}$ öre.

Jag är emellertid övertygad om, därest riksdagen beslutar denna tull och således medverkar till en ökad produktionskostnad av $\frac{1}{12}$ öre på en meter tyg värd en krona, att tull- och traktatkommittén ögonblickligen får framställning ifrån landets textilfabriker om kompensation för den sålunda ökade produktionskostnaden, och den kompensation, som de begära, kommer icke att bli $\frac{1}{12}$ öre utan kanske 25 öre. Jag har nämligen i tull- och traktatkommittén upplevat det fallet, att när genom de av riksdagen beslutade finanstullarna i fjol den vara höjdes i produktionskostnad med $\frac{1}{2}$ öre, fabrikanterna kommo in till tull- och traktatkommittén och begärde ett ökat tullskydd av 50 öre, d. v. s. 10,000 % — ty vi skola aldrig tänka på någon blygsamhet från det svenska näringslivets män.

Varför jag egentligen begärde ordet var, att jag tycker det finns två saker att observera här. För det första skulle jag vilja fråga, varför har man begärt tull å kardläder 1920 och 1921? Kartellens beslut om dumping skedde den 5, 6 och 7 januari i år; förut har det gällt ett världsmarknadspris, enligt uppgift, av 7 å 8 kronor; fabriken produktionskostnad är 3,30. Var det icke tillräcklig marginal mellan 3,30 och 7 å 8 kronor? Jag frågar ännu en gång: varför begärde man tull 1920 och 1921? Det är verkligen en fråga, som jag skulle vilja ställa till herr Lithander, det skulle vara intressant för kammaren att få veta, hur den saken förhåller sig.

Sedan en annan sak. Det skall enligt motionärernas uppgift föreligga dumping från Tyskland av kardläder enligt beslut av kartellen, som jag nyss nämnde, den 5, 6 och 7 januari i år. Utskottet har givetvis icke haft något tillfälle att kontrollera den här saken. Men förefaller det ändå icke märkvärdigt, att fabriken i Norrköping fått ett brev från en firma i Tyskland, som heter Anton Seelemann & Söhne? Enligt vad av detta brev framgår, är den tyska firman delägare i Norrköpingsfabriken, men det framgår också, att denna tyska firma är medlem av kartellen, så att huvudmannen för denna firma varit närvarande på kartellens sammanträde, där beslut fattades om dumping. Det är egentligen ganska uppseendeväckande. Men vad som efter mitt sätt att se är ännu mera uppseendeväckande, är, att man vågar låta offentliggöra ett sådant brev. — Tänk er en medlem av en kartell driva illojal konkurrens med sin egen kartell i ett främmande land! Han är med på det sammanträde, där kartellen vidtager åtgärder mot denne medlems illojala konkurrens, och sedan blottar denne kartellmedlem beslutet för hela världen i en offentlig skrivelse. Hur man kan göra så, förstår jag ej, men det förefaller mig emellertid ligga något sjukt inunder. Vad som är alldeles påtagligt är, att skrivaren av det här brevet är intresserad av att få tull.

Jag tror, som sagt, att den här saken är till den grad outredd, att den är ganska dunkel och att den kan medföra för oss konsekvenser, som vi icke kunna ana. När det vidare påvisas, att det är en nöd-

*Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)*

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

vändighet för den svenska textilindustrien att ha denna nyckelindustri, men kostnaderna endast utgöra $\frac{1}{12}$ öre på kronan, då finns, så vitt jag kan förstå, icke någon anledning att bifalla motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman i Norrköping: Endast några få ord. Det nämndes här, att första kammaren med stor majoritet avslagit denna motion. Jag ber bara få nämna, att siffrorna voro 63 för utskottet och 47 emot; således ej någon överväldigande majoritet. Att minoriteten vid omröstningen blev så stor, berodde på att så mycket ansågs tala för motionen, att en av mina ärade vänner från första kammaren nyss kunde säga mig, att de skäl, som anförts, kunde övertyga t. o. m. gamla frihandelsvänner, i likhet för övrigt med honom. Kanske tiden nu skulle vara kommen för ännu större förståelse för denna sak här i denna kammare. Det är, som jag sagt, ej nu fråga om att särskilt stryka under, att arbetslöshet i denna fabrik skulle kunna bliva av större betydelse, ty det är ju endast 14 arbetare; men det är av vikt, att vi ställa oss en garde gent emot den kommande arbetslöshet, som kan träffa hela textilindustrien, därest nyckeln vrides om, och den arbetslösheten kan komma såväl om, mot förmodan — jag vill gärna säga så — det skulle bli krigiska förvecklingar, som ock därest förvecklingar av annan natur skulle inträffa.

Det är således icke på den eventuella arbetslösheten för närvarande vid ifrågavarande fabrik, som det ligger någon större vikt, utan det är av vikt att få ett skydd, om det skulle bli några förvecklingar. Och vad som är kanske ännu viktigare här, är, att det gäller en svensk fabrikation, för vilken förståelse måste visas. Det går mycket lätt att stå här och säga, att industriens målsmän, om det nu är så viktigt att vidmakthålla denna industri, själva kunna sätta till de erforderliga medlen. Men då måste återigen svaras: Mot de naturliga ekonomiska lagarna kan ingen bryta. Man kan ej vänta, ej begära, att någon skall med vetskap om ren förlust sätta in pengar i ett företag under en tid som den nuvarande. Vi måste ock i fråga om de eventuellt intresserade textilfabrikanterna erinra oss, att det icke föreligger någon så sträng sammanslutning mellan olika svenska fabriker i nämnda bransch, så att det kan sägas, att om vi vilja ha en svensk kardläderfabrik, så köpa alla därifrån, utan det är många, som stå utanför och säkerligen icke vilja vara med om upprätthållande av sådana fabriker, då de få det ena lockande anbudet efter det andra till lägre pris från olika håll. Man kan icke begära, att spinnerifabrikanterna skola vara mecenater. De kunna icke år efter år sätta till medel i tanke att detta i en oviss framtid — om förvecklingar förestå — måhända har sin stora betydelse. Men för alla här i landet har det givetvis sin betydelse, att om det skulle hända något, ett stöd finnes för denna industris bestånd.

Blott ett ord till! Förr har det medgivits, att tullar under vissa förhållanden kunna vara nödvändiga, men nu säges det alltid, så snart det är fråga om införande av en tull, att den är farlig, den ut-

gör inkörsporten för ett tullsystem. I detta fall är det emellertid icke fråga om en tull av sådan beskaffenhet.

Ja, jag skulle replikeringsvis ännu hava åtskilligt att säga, men vill ej ytterligare förlänga debatten, utan vidhåller blott mitt yrkande om bifall till motionen.

Om införande
av tull å
kardbeslag.
(Forts.)

Herr B ä r g i Katrineholm: Herr talman! Jag skall lämna alla andra åberopade skäl å sido och endast erinra om vad herr Björkman i Norrköping nyss yttrat om de ekonomiska lagarna. Herr Björkman påpekade, att, om denna industri icke kommer att fortsätta, skulle detta med tämlig säkerhet resultera i att textilindustrien här i landet komme att få betala de höga pris på kardläder, som nu tillämpas i Holland och Schweiz, d. v. s. 7,50—8 kronor per meter. Herr Björkman, bjuda icke också de ekonomiska lagarna textilindustrien att vara med om att genom en enkel åtgärd *trygga* sig mot denna risk?

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 107 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående pension efter kanslisten hos första kammaren, revisorn B. Henning; och nr 16, i anledning av väckt motion om gratifikation åt extra portvakten Gustaf Adolf Jonssons änka.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Vidare föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 213, innefattande inbjudan till andra kammaren att

förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugu ledamöter, tio från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av

ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 78, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 och 77 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 100, med förslag till lag om allmänna vägar på landet; och

nr 111, angående vissa ändringar i lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsåkdon på landet,

än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart sammanhang därmed stående frågor;

och beslöt andra kammaren att antaga berörda inbjudning.

Härefter lämnades ordet till

Herr Olsson i Kulienbergstorp, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå kammaren, att i det särskilda utskottet nr 2 måtte utses tio suppleanter.

Denna hemställan bifölls.

Vidare beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att lördagen den 11 i denna månad företaga val av ledamöter och suppleanter i andra särskilda utskottet.

§ 14.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område tillhörande Västernorrlands regementes övningsfält vid Sollefteå;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord; och

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark.

§ 15.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till delar av riksdagsbeslutet:

nr 1, ingressen;

nr 2, slutmeningen;

nr 3, angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden;

nr 4, angående ändrad lydelse av § 1 5:o i tryckfrihetsförordningen;

nr 5, angående ändrad lydelse av § 16 riksdagsordningen;

nr 6, angående ändrad lydelse av § 49 regeringsformen samt §§ 1 och 38 riksdagsordningen;

nr 7, angående frihet från skyldigheten att inlösa av riksbanken utgivna sedlar med guld;

nr 8, angående ändrad lydelse av § 14 mom. 3 värnpliktslagen den 17 september 1914;

nr 9, angående utseende av en ledamot och en suppleant i den uti 33 § av förordningen den 28 maj 1920 omförmälda uppskattningsövernämnd;

nr 10, angående viss ändring i förordningen den 24 mars 1921 angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker;

nr 11, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 12, angående ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen den 12 maj 1897 för Sveriges riksbank;

nr 13, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken;

nr 14, angående ansvarsfrihet för fullmäktige i riksgäldskontoret;

nr 15, rörande ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

nr 16, angående förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 22 juni 1921 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m.; och

nr 17, angående lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 19 juni 1919, huru avgöras skall, varest tidigare tillkommen allmän flottled skall jämlikt vattenlagen bibehållas.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående avskaffande av biskops och konsistoriums överinseende över de allmänna läroverken och statens folkskoleseminarier.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Johansson* i Krogstorp under 6 dagar fr. o. m. den 9 mars,
 » *Ryberg* » 5 » » 9 »
 » *Hermelin* » 5 » » 9 » och
 » *E. A. Nilson* i Örebro » 2 » » 10 » .

§ 19.

Herr *Vennerström* avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående godkännande av ett mellan Sverige och Ryssland avslutat preliminärt avtal.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 199, bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,54 e. m.

In fidem
Per Cronvall.